

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

JAWNE

~~Do użytku~~
~~sztabowego~~

ASG WP wewn. 3812/84

Egz. nr 1

Płk dr hab. Waldemar Jan WOLPIUK

DZIAŁALNOŚĆ
WROGICH SŁUŻB SPECJALNYCH
PRZECIWKO POLSCE

Skrypt

~~47499~~

WARSZAWA

KWIECIEŃ

1984

Colour Chart #13

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

01689

112

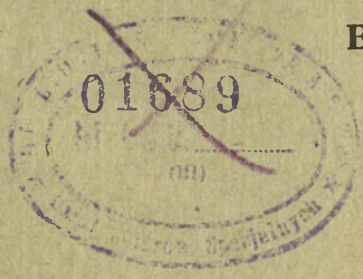
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

JAWNE
~~Do użytku~~
~~sztabowego~~

ASG WP wewn. 3812/84

Egz. nr 1

Plk dr hab. Waldemar Jan WOŁPIUK

DZIAŁALNOŚĆ WROGICH SŁUŻB SPECJALNYCH PRZECIWKO POLSCE

Skrypt

~~47499~~

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

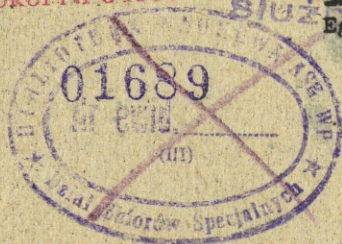
PRZEKLASYFIKOWANO

JAWNE

ASG WP we wn. 3812/84

Protokół Nr 54305

Do użytku
slużbowego
Egz.nr...

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

Płk dr hab. Waldemar Jan WOŁPIUK

DZIAŁALNOŚĆ WROGICH SŁUŻB SPECJALNYCH PRZECIWKO POLSCE

Skrypt

SPIS TRESCI

Str.

Rozdział 1. Instytucje wywiadu i kontrwywiadu państw kapitalistycznych i ich działalność przeciwko Polsce	3
1.1. Znaczenie służb wywiadu i kontrwywiadu w systemie sprawowania władzy	3
1.2. Służby wywiadu i kontrwywiadu Stanów Zjednoczonych AP	7
1.3. Służby wywiadu i kontrwywiadu RFN	12
1.4. Służby wywiadu i kontrwywiadu Wielkiej Brytanii.....	15
1.5. Służby wywiadu i kontrwywiadu Francji.....	19
1.6. Współdziałanie służb wywiadu i kontrwywiadu głównych państw kapitalistycznych	21
Rozdział 2. Podstawowe zadania służb specjalnych wynikające ze strategii imperializmu wobec państw socjalistycznych	27
✓ 2.1. Zdobywanie informacji wywiadowczych	28
2.2. Działalność destrukcyjna państw kapitalistycznych i ich wywiadów przeciwko Polsce	41
Rozdział 3. Formy działalności służb specjalnych prowadzonej z pozycji zewnętrznych	48
✓ 3.1. Działalność agenturalna służb specjalnych	49
3.2. Sondaż i indagacja	62
3.3. Metody wykorzystywania uciekinierów	63
3.4. Jawne źródła informacji	64
3.5. Techniczne środki rozpoznania wywiadowczego	64
3.6. Rozpoznanie satelitarne	65
3.7. Rozpoznanie radioelektroniczne	66
Rozdział 4. Zjawiska zagrożenia wewnętrznego wynikające z działalności wrogich służb specjalnych	69
4.1. Działalność służb specjalnych z pozycji przedstawicielstw akredytowanych w PRL	69
4.2. Wykorzystywanie w celach wywiadowczych międzynarodowego ruchu osobowego do Polski.....	75
4.3. Inne rodzaje zagrożeń wywiadowczych	77
Zeszytnik 1. - Standardowy kwestionariusz wywiadowczy 66 Grupy Dowództwa Wywiadu Bi2 Łańcowych USA	79

Rozdział 1. INSTYTUCJE WYWIADU I KONTRWYWIADU PAŃSTW KAPITALISTYCZNYCH I ICH DZIAŁALNOŚĆ PRZECIWKO POLSCE

1.1. Znaczenie służb wywiadu i kontrwywiadu w systemie sprawowania władzy

Wywiad i inne organy o charakterze specjalnym, jak kontrwywiad, policja polityczna od czasu ukształtowania się współczesnych państw kapitalistycznych, były zawsze realizatorami ich funkcji wewnętrznej i zewnętrznej¹. Tożsamość treści klasowych funkcji wewnętrznej i zewnętrznej powoduje, że w warunkach państwa kapitalistycznego służby specjalne pełnią służebną rolę wobec klasowych interesów burżuazji i celów państwa kapitalistycznego. Mimo, iż wywiad i kontrwywiad uczestniczą w sposób szczególnie intensywny w realizacji funkcji zewnętrznej a policja polityczna w realizacji funkcji wewnętrznej, to ściśle związki zachodzące między funkcją wewnętrzną oraz zewnętrzną i brak między nimi ostrych granic powodują jedność celów ogółu służb specjalnych.

Siłą stymulującą i integrującą ogół działań służb specjalnych są naczelne organy władzy państwowej, które ukierunkowują pracę wywiadu, kontrwywiadu i policji politycznej zgodnie z podstawowymi interesami państwa kapitalistycznego i jego bieżącą polityką. Taki system podporządkowania gwarantuje całkowitą podległość i identyczność celów i działań władz państwowych i służb specjalnych². W wielu państwach systemu kapitalistycznego, zwłaszcza w USA, ma miejsce integracja organów rządowych z monopolistyczną oligarchią burżuazji. Przy takiej strukturze władzy przedstawiciele tzw. kompleksu wojenno-przemysłowego oraz różnych grup nacisku mogą łatwiej kształtować w sposób korzystny dla siebie bieg polityki państwowej. Wpływ czołowych ośrodków oligarchii burżuazyjnej na działalność służb specjalnych przejawia się w udziale jej przedstawicieli w organach nadzorczych i doradczych w sprawach wywiadu, w obsadzie personalnej stanowisk kierowniczych w służbach

1. Ze względu na ścisłą współpracę organów wywiadu, kontrwywiadu i policji politycznej, w wypadkach kiedy nie było potrzeby instytucjonalnego odróżniania tych organów, w niniejszym opracowaniu użyto dla uproszczenia sformułowania "służby specjalne" co wyraża połączony wysiłek wymienionych instytucji.
2. W niektórych państwach, zwłaszcza w USA upowszechniane są opinie, jakoby wywiad był samodzielną i niekontrolowaną siłą polityczną. Sugestie takie służą do ochrony przed opinią wewnętrzną i światową władz państwowych zezwalających na podejmowanie przez służby specjalne kompromitujących działań.

specjalnych oraz w wielu innych związkach o charakterze formalnym i nieformalnym.³

Służby specjalne w zakresie formalnego podporządkowania, stanowią element składowy struktury organów państwowych. Podlegają odpowiednim władzom i organom administracji państwowej. W głównych państwach kapitalistycznych służby wywiadu cywilnego podporządkowane są naczelnym władzom państwowym - prezydentowi lub premierowi - w zależności od formy państwa. Służby kontrwywiadu cywilnego i policja polityczna podlegają organom spraw wewnętrznych lub innym organom państwowym sprawującym nadzór nad porządkiem prawnym. Wywiad i kontrwywiad wojskowy są ogniwami sił zbrojnych państw kapitalistycznych i podporządkowane są ich kierownictwu. Jak z tego wynika, służby specjalne będąc częścią składową organów państwowych mają takie same obowiązki jak inne organy w zakresie wykonywania polityki państwa i w związku z tym uczestniczą w realizacji tak całościowych jak i częściowych działań państwa kapitalistycznego.

Mimo wymienionej "normalności" podporządkowania służb specjalnych naczelnym władzom państwowym i organom administracji, zajmują one szczególną pozycję wśród innych organów państwa kapitalistycznego. Wynika to z dwóch istotnych czynników, wpływających na szczególne znaczenie służb specjalnych w funkcjonowaniu państwa. Po pierwsze, służby specjalne bezpośrednio przyczyniają się do ochrony kapitalistycznego porządku społeczno-politycznego, bronią klasowych interesów burżuazji, chronią bezpieczeństwo państwa, zabezpieczają kapitalistyczny porządek prawny, po drugie, służby specjalne ułatwiają prowadzenie polityki zagranicznej i uczestniczą w jej realizacji, zwłaszcza w zakresie ostrych, agresywnych form prowadzenia tej polityki. Możliwość szczególnego uczestnictwa służb specjalnych w wykonawstwie polityki wewnętrznej i zagranicznej wynika z posługiwania się w ich pracy specyficznymi siłami, środkami i metodami działalności. Dysponowanie tymi możliwościami powoduje, że służby specjalne mogą wykonywać takie działania, które są niemożliwe lub trudne do

---

3. W praktyce politycznej USA rozwijane są instytucjonalne formy związków przedstawicieli wielkich monopolii, finansjery i polityków, którzy wpływają na obsadę decydujących stanowisk państwowych. Przykładem tego rodzaju związków są: Rada do Spraw Stosunków Zagranicznych i Komisja Trójstronna - organ kojarzenia interesów USA, Japonii i Europy Zachodniej. Spośród członków tych organów wywodzą się doradcy prezydenta do spraw bezpieczeństwa narodowego, odpowiedzialni za działalność służb specjalnych. Na przykład b.doradca prezydenta USA H.Kissinger był przed mianowaniem na to stanowisko członkiem Rady ds. Stosunków Zagranicznych i Komisji Trójstronnej, jego następcą na stanowisku doradcy prezydenta USA był przed mianowaniem dyrektorem Komisji Trójstronnej. Por. A.Andriejew. Ukryte ośrodki faktycznej władzy, w "Nowe Czesy" nr 6/1980, s.25-29.

wykonania przez inne organy państwowe. Odnosi się to zwłaszcza do tajnych sposobów zdobywania informacji, realizacji działań destrukcyjno-wywrotowych wobec innych państw, paraliżowania niekorzystnych dla własnych interesów działalności obcych państw, tłumienia działalności politycznej wymierzonej w podstawy ustroju kapitalistycznego.

W całokształcie działań państwa kapitalistycznego, służby specjalne mając wyodrębnione miejsce w strukturze organów państwowych i szczególne zadania, uzupełniają pracę innych resortów. Na skutek koordynacji działań wszystkich resortów państwowych na szczeblu najwyższych organów władzy, możliwe jest nie tylko wykonywanie przez wywiad i inne służby specjalne funkcji, użytecznych dla innych resortów, w tym dostarczanie zgodnie z określonymi potrzebami informacji, ale także działanie odwrotne, polegające na wykorzystywaniu wielu instytucji państwowych do działalności wywiadowczej, co w praktyce doprowadza do integracji organizacyjnej zarówno w zakresie wzajemnych interesów wywiadu, jak i instytucji formalnie nie związanych ze służbami specjalnymi.

Szczególne pozycja służb specjalnych w państwach kapitalistycznych powoduje, że posiadają one duży wpływ na politykę państwową, korzystają ze specjalnych uprawnień w wykonawstwie swoich zadań i ze względu na znaczenie ich działalności, podlegają wzmożonej ochronie.

W państwach kapitalistycznych obserwuje się wzrost znaczenia nie tylko wywiadu, ale także innych służb specjalnych, zwłaszcza kontrwywiadu i policji politycznej - zapewniających realizację polityki zagranicznej i wewnętrznej państwa. Działalność kontrwywiadowcza aktywowana jest zwłaszcza na odcinku inspirowania akcji politycznych - wymierzonych w państwa systemu socjalistycznego - wskazujących na rzekome naruszenia zasad stosunków międzynarodowych. Szczególnie skrywaną stroną działalności kontrwywiadowczej jest funkcja polegająca na zapewnieniu tajności dywersyjno-wywrotowych operacji własnego wywiadu na terytorium innych państw, wprowadzanie w błąd organów bezpieczeństwa państw socjalistycznych i tworzenie trudności w ich pracy. W ten sposób działalność kontrwywiadowcza ściśle związana jest z działalnością wywiadowczą i stanowi składowy element całokształtu działań wywiadowczo-destrukcyjnych.

Policja polityczna, podobnie jak kontrwywiad, nastawiona jest na zapewnienie porządku prawno-administracyjnego i stosowanie środków represji, zwłaszcza wobec sił postępowych. Ważnym odcinkiem działalności policji politycznej jest zapewnienie ochrony tajemnic i uczestniczenie w zwalczaniu zagranicznych wywiadów. Realizując te zadania policja polityczna przyczynia się w istotny sposób w osiąganiu celów politycznych państwa kapitalistycznego.

Systematyczny wzrost znaczenia służb specjalnych w państwach kapitalistycznych bezpośrednio związany jest z ich użytecznością w realizacji celów strategii polityczno-militarnej wobec państw wspólnoty socjalistycznej. Najaktywniejszą działalność na tym odcinku przejawiają wywiady państw kapitalistycznych.

Aktywizacja wywiadowczej działalności i wzrost jej znaczenia zawsze w historii były związane z polityką ekspansji państw kapitalistycznych, z dążeniami do rozszerzania sfer wpływów ekonomicznych i politycznych oraz stosowania jawnej agresji militarnej. Współcześnie wywiad wykorzystywany jest przez państwa kapitalistyczne w charakterze głównego środka skrytej agresji imperializmu i spełnia ważne znaczenie w osiąganiu celów politycznej strategii bez konieczności stosowania środków wojennych.⁴

Możliwości aktywnego uczestniczenia ze strony służb specjalnych, a zwłaszcza wywiadu, w realizacji polityki państw kapitalistycznych zwiększały się systematycznie od połowy lat pięćdziesiątych i wzrosły do niespotykanych dotąd rozmiarów w latach siedemdziesiątych oraz na początku lat osiemdziesiątych wraz ze wzrostem napięcia międzynarodowego. W związku z tym, wywiad i w pewnym stopniu inne służby specjalne, stały się samodzielnym rodzajem działalności państwowej, wygodnym zarówno w warunkach odprężenia, jak też napięć międzynarodowych. Ich praca jest użyteczna zwłaszcza na tych odcinkach, na których jawnie nie chcą lub nie mogą wystąpić inne organy państwa kapitalistycznego, ze względu na oficjalne deklaracje czynników rządowych, odmienne od ich rzeczywistych zamierzeń i intencji.

Rozszerzanie się możliwości udziału służb specjalnych w sferze działań państw kapitalistycznych przeciwko wspólnotie socjalistycznej, wynika głównie ze współczesnego stanu stosunków państw o odmiennych ustrojach oraz gwałtownego rozwoju technicznych środków rozpoznania wywiadowczego.

W okresie od zakończenia drugiej wojny światowej, w związku z przyjęciem przez główne państwa kapitalistyczne agresywnego kursu politycznego przeciwko systemowi socjalistycznemu, obserwuje się nieustanny rozwój organizacyjny burżuazyjnych służb specjalnych. Przejawia się to we wzroście liczebności wyspecjalizowanych organów wywiadu i kontrwywiadu, wzroście kadrowym służb specjalnych, doskonaleniu systemu ich działania, zwiększaniu środków finansowych i materiałowo-technicznych przeznaczonych na ich funkcjonowanie.

-----
4. Por. W.P. Jeroszyn, E.B. Pleskow: Razwiedka - orudie skritogo podawlienijsza w: "Karatielnyje organy sowriemiennogo imperialiszczieskogo gosudarstwa", praca zbiorowa, Moskwa 1968, s.72 i 74.

1.2. Służby wywiadu i kontrwywiadu Stanów Zjednoczonych AP.

Największy rozwój organizacyjny służb wywiadu i kontrwywiadu w okresie powojennym nastąpił w Stanach Zjednoczonych AP. Inspiracją rozwoju służb specjalnych był antykomunizm sił stojących u steru polityki USA, poczucie zagrożenia ideą socjalizmu oraz wzrost potęgi militarnej i ekonomicznej Stanów Zjednoczonych. W rezultacie tych tendencji w USA stworzono kompleks wywiadu i kontrwywiadu cywilnego i wojskowego.

Kierowniczym organem zarządzającym pracą służb specjalnych w USA jest Krajowa Rada Bezpieczeństwa /National Security Council NSC/ podległa prezydentowi. Wytycza ona politykę obronną - w zakresie bezpieczeństwa państwowego.

Głównym organem wywiadowczym w USA jest Centralna Agencja Wywiadowcza /Central Intelligence Agency - CIA/. Spełnia ona dwie funkcje: wykonawczą i koordynacyjną. Funkcja wykonawcza polega na realizacji siłami i środkami CIA najważniejszych wywiadowczo zadań w dziedzinie zdobywania informacji i realizacji działań destrukcyjno-wywrótowych przeciwko innym państwom. W ramach funkcji wykonawczej CIA ma szczególne uprawnienia do posługiwania się metodami operacyjnymi, w tym m.in. wykorzystywania w swojej działalności agentów, organizowania przeciwko innym państwom sił paramilitarnych, stosowania dywersji, spisków, przewrotów, skrytych morderstw itp.⁵ Operacyjne uprawnienia wykonawcze obejmują nie tylko sferę cywilną - sprawy polityczne i gospodarcze - lecz także działania na rzecz zaspokajania potrzeb USA w dziedzinie militarnej. Funkcja koordynacyjna oznacza, że CIA ma uprawnienia do wytyczania zadań innym służbom wywiadu USA, przydziela fundusze centralnie rozdzielane na ich działalność oraz zbiera i opracowuje w imieniu własnym i innych służb specjalnych informacje przeznaczone dla rządu USA i innych odbiorców. CIA ma także

5. Tego rodzaju działalność w nomenklaturze służb specjalnych USA nosi nazwę skrytych akcji /Covert Action/. Przez wiele lat skryte akcje były metodą osiągania celów politycznych przez Stany Zjednoczone na wielu kontynentach i formą interwencjonizmu politycznego w wewnętrzne sprawy tych państw, które wkraczały na drogę postępowego rozwoju lub w których koncentrowały się ważne dla USA interesy polityczne, gospodarcze albo militarne. Po zakończeniu II wojny światowej CIA przeprowadziła około 900 interwencji w sprawy obcych państw w formie przewrotów, morderstw i działań paramilitarnych. Do bardziej znanych należą interwencje w Iranie, Gwatemali, Indonezji, Kuby, Kongu, Laosie, Wietnamie i Chile. W latach siedemdziesiątych po licznych kompromitacjach CIA ograniczono ustawowo realizację tajnych akcji specjalnych. Ponowna aktywizacja działalności w tym zakresie nastąpiła podczas prezydentury R. Reagana który oficjalnie zezwolił na rozwinięcie tajnych mechanizmów interwencjonizmu wywiadowczego CIA. Terenem koncentracji akcji specjalnych CIA są obecnie kraje środkowoamerykańskie.

upoważnienie do reprezentacji służb specjalnych USA we współpracy z sojusznicznymi organami wywiadu. Przedstawiciel CIA reprezentuje służby specjalne USA w komitecie koordynacyjnym organów wywiadowczych w NATO oraz w innych instytucjach współpracy wywiadów państw kapitalistycznych.

Centrala CIA składa się z czterech pionów /zwanych dyrektoriatami/, które odzwierciedlają główne kierunki pracy wywiadowczej. Są to: dyrektoriat operacyjny, analiz wywiadowczych, działalności w zakresie nauki i techniki /uwzględniając sprawy badań militarnych/ oraz dyrektoriat zaopiecznia organizacyjno-gospodarczego, w którym koncentrują się sprawy logistyki.

Na terytorium Stanów Zjednoczonych CIA dysponuje siecią tzw. Urzędów Regionalnych prowadzących pracę wywiadowczą, wykorzystując do tego celu obywateli USA i instytucje utrzymujące kontakty z cudzoziemcami, obcymi państwami i ich przedstawicielami. Zadaniem Urzędów Regionalnych jest także werbowanie do współpracy z wywiadem cudzoziemców przebywających w USA.

Najbardziej rozbudowane są ogniwa wykonawcze CIA działające za granicą. Korzystają one z różnego rodzaju "przykryć", tzw. oficjalnych form kamuflażu ułatwiających pracownikom wywiadu prowadzenie niejawną działalność.⁶ Są to zwłaszcza rezydentury⁷ działające w przedstawicielstwach dyplomatyczno-konsularnych USA i innych misjach, ośrodki wywiadowcze korzystające z "przykryć" różnych instytucji amerykańskich za grani-

6. W praktyce wywiadu wyróżnia się "przykrycia oficjalne i nieoficjalne". "Przykrycie oficjalne" polega na przeistoczeniu się funkcjonariusza wywiadu w pracownika przedstawicielstwa dyplomatycznego lub konsularnego czy innej misji oficjalnej USA za granicą. Wiąże się to z konspiracją rzeczywistości wykonywanej pracy i koniecznością posiadania odpowiednich uzasadnień dla zajmowanego oficjalnie stanowiska, tzw. "legend", chroniących pracownika wywiadu przed dekonspiracją wobec otoczenia. "Przykrycie nieoficjalne" także ma na celu ukrycie rzeczywistego charakteru działalności pracownika operacyjnego, jednakże pobyt i działalność wywiadowcy w określonym państwie nie związane są z oficjalnym przedstawicielstwem USA, nie korzysta on w związku z tym z prawa do oficjalnego występowania jako przedstawiciel Stanów Zjednoczonych w państwie pobytu, nie przysługują mu przywileje i immunitet dyplomatyczny. Wywiadowcy korzystający z "nieoficjalnych przykryć" mogą zmieniać dane personalne, zawód, obywatelstwo, posługiwać się sfałszowanymi, przerobionymi lub należącymi do innej osoby dokumentami. Por. Amerykański kompleks wywiadowczy, wyd. Instytut Badania Współczesnych Problemów Kapitalizmu /dalej IBWPK/, Warszawa 1981, s.59-61.
7. Rezydentura, w terminologii wywiadu amerykańskiego "Field Station" oznacza niejawną ogniwo wywiadu, składające się z pracowników korzystających z "przykryć oficjalnych", zlokalizowane najczęściej w przedstawicielstwie dyplomatycznym, konsularnym lub innej misji USA, kierowane przez najstarszego rangą pracownika - rezydenta /Chief of Station/.

ca, oraz jednostek i baz wojskowych.⁸ Niektóre firmy i instytucje należą do CIA, są finansowane przez wywiad i umożliwiają realizację różnych działań, takich jak na przykład handel bronią.

Prowadząc pracę wywiadowczą, CIA współdziała z wieloma instytucjami państwowymi /zwłaszcza specjalizującymi się w stosunkach międzynarodowych - dyplomatycznych i gospodarczych, propagandowymi, naukowymi, oświatowymi/, prywatnymi, wyższymi uczelniami, instytutami badawczymi, fundacjami, organizacjami społecznymi, środkami masowego przekazu, przedstawicielami kompleksu wojenno-przemysłowego, organizacjami reakcyjnej emigracji, a zwłaszcza z organizacjami i instytucjami dywersyjnymi.

Szczególnie silne więzy łączą CIA z pozostałymi służbami wywiadu i kontrwywiadu Stanów Zjednoczonych, tworzących kompleks służb specjalnych.⁹

Drugą działającą w USA cywilną służbą wywiadowczą jest Biuro Wywiadu i Badań Departamentu Stanu /Bureau of Intelligence and Research/. Służba ta działając w strukturze resortu spraw zagranicznych, nie prowadzi typowej dla innych służb wywiadu pracy operacyjnej.¹⁰ Bazą działalności wywiadowczej Biura Wywiadu i Badań są informacje uzyskiwane w toku różnych czynności dyplomatycznych przedstawicielstw USA, informacje operacyjne dostarczane przez CIA, wyniki badań zleczonych instytucjom państwowym, prywatnym i placówkom naukowo-badawczym oraz jawne publikacje i inne oficjalne wiadomości.

Podstawowym celem działalności Biura Wywiadu i Badań jest zdobywanie dla potrzeb Departamentu Stanu i innych instytucji rządowych informacji dla realizacji polityki zagranicznej. Na ich podstawie sporządzane są aktualne oceny wywiadowcze sytuacji międzynarodowej, sytuacji w konkretnych rejonach geograficznych i pozycji poszczególnych państw w zestawieniu ze spodziewanym rozwojem wydarzeń społeczno-politycznych i gospodarczych na danym obszarze.

W resortach cywilnych USA działają jeszcze dwa organy wywiadowcze, są to Tajna Służba Stanów Zjednoczonych /United States Secret Service- USSS/

-
8. Z terenu jednostek i amerykańskich baz wojskowych CIA prowadzi pracę operacyjną, głównie agenturalną oraz przedsięwzięcia, w których wykorzystuje się technikę wywiadowczą: rozpoznanie radioelektroniczne, telemetryczne, nasłuch radiowy, rozpoznanie przy pomocy samolotów wywiadowczych itp. Por. Amerykański kompleks ..., wyd.cyt. s.69-87.
  9. W amerykańskiej terminologii przyjęło się eufemistycznie nazywać ten kompleks wspólnotą wywiadowczą USA /The Intelligence Community/.
  10. Według oficjalnych poglądów wyrażanych przez przedstawicieli administracji amerykańskiej "dyplomacja, jak i wywiad pracują dla jednej wspólnej sprawy ... dyplomacja nie jest celem dla siebie ... gromadzenie informacji pozostaje nadal jej istotnym zadaniem w walce o dobro państwa i jego bezpieczeństwo". Cyt.za: H.H.Ransom: Central Intelligence and National Security, Cambridge Massachusetts 1958, s.101.

podlega Departamentowi Skarbu oraz Oddział Wywiadowczy w Departamencie Energii. Tajna Służba USA zajmuje się ochroną przywódców państwowych oraz rozpoznaniem wywiadowczym w sferze zagadnień gospodarczych, natomiast Oddział Wywiadowczy w Departamencie Energii zajmuje się rozpoznaniem problemów energetyki jądrowej oraz innymi źródłami energetycznymi w świecie, m. in. z punktu widzenia badań nad źródłami energii i zasobów energetycznych. Obie służby nie prowadzą operacyjnej pracy wywiadowczej, lecz opierają się na danych zdobytych przez CIA, uzyskanych przy pomocy technicznych środków rozpoznania /satelity wywiadowcze, namiary telemetryczne, obserwacje sejsmograficzne itp./ pochodzących z badań naukowych, z wymiany informacji gospodarczych i naukowo-technicznych między oficjalnymi instytucjami USA i innymi państwami oraz z oficjalnych publikacji.

Jednym z ogniw systemu cywilnych służb specjalnych USA jest Federalne Biuro Śledcze /Federal Bureau of Investigation - FBI/. Służba ta podlega Departamentowi Sprawiedliwości, którym kieruje prokurator generalny. Do zadań FBI należy: zwalczanie groźnych przestępstw kryminalnych, rozpracowywanie i zwalczanie działalności postępowych organizacji i ruchów społecznych oraz prowadzenie pracy kontrwywiadowczej w środowisku cywilnym. Działalnością kontrwywiadowczą zajmuje się centrala FBI i jej odpowiedniki terenowe: zlokalizowane w 56 większych miastach USA. Organizatorskim ogniwem w zakresie kontrwywiadu w centrali FBI jest Wydział Wywiadu Wewnętrznego. Do zadań jego należy zwalczanie działalności wywiadowczej ZSRR i innych państw socjalistycznych, rozpracowywanie personelu placówek dyplomatyczno-konsularnych, handlowych i innych przedstawicielstw państw wspólnoty socjalistycznej w USA oraz obywateli tych państw przebywających w Stanach Zjednoczonych.¹¹ Operacje FBI realizowane są także za granicą, głównie w państwach południowo-amerykańskich. Realizując zadania kontrwywiadowcze, FBI ściśle współdziała z CIA, z innymi służbami wywiadowczymi i kontrwywiadem wojskowym.

W systemie służb specjalnych USA najbardziej rozwinięte są organy wywiadu i kontrwywiadu wojskowego. Wynika to z wielkości armii amerykańskiej, obecności i prowadzenia działalności wojskowej przez USA na wielu kontynentach oraz z tego, że większość działań wywiadowczych, prowadzonych przy wykorzystaniu technicznych środków rozpoznania jest realizowanych przez organy wywiadu wojskowego.

Część służb wywiadu podlega bezpośrednio Departamentowi Obrony, inne zaś podlegają departamentom trzech rodzajów sił zbrojnych.

Departamentowi Obrony podporządkowane są: Agencja Wywiadowcza Obrony /Defense Intelligence Agency - DIA/, Krajowa Agencja Bezpieczeństwa /Na-

11. Por. W. J. Wołpiuk: Działalność kontrwywiadowcza FBI, w "Służba MO" 1976, nr 3, s. 396-402.

tional Security Agency - NSA/, Krajowe Biuro Rozpoznania /National Reconnaissance office - NRO/ i Agencja Kartograficzna Obrony/Defense Mapping Agency - DMA/.

Żadna z tych służb nie prowadzi typowo agenturalnej pracy wywiadowczej, zajmują się one natomiast działalnością koordynacyjną oraz zdobywaniem informacji przy pomocy środków technicznych i metodami nieoperacyjnymi.

Agencja Wywiadowcza Obrony zajmuje się planowaniem działalności wywiadowczej ogółu służb specjalnych w resorcie obrony, zestawia, analizuje i ocenia sytuację militarną, udostępnia zbiorcze informacje Sekretarzowi Obrony i innym odbiorcom, zleca węzłowe zadania wojskowym służbom wywiadowczym oraz nadzoruje działalność attaches wojskowych USA.

Krajowa Agencja Bezpieczeństwa odpowiedzialna jest za zdobywanie wiadomości wywiadowczych w drodze prowadzenia zwiadu radioelektronicznego, telekomunikacyjnego, podsłuchu wszystkich środków łączności oraz deszyfrażu różnego rodzaju tajnych informacji. Realizując te zadania Krajowa Agencja Bezpieczeństwa posługuje się wieloma urządzeniami technicznymi służącymi do gromadzenia, przetwarzania, kojarzenia, analizowania i rozszyfrowania danych.¹²

Krajowe Biuro Rozpoznania zajmuje się planowaniem i urzeczywistnianiem programu rozpoznania wywiadowczego realizowanego przy pomocy satelitów zwiadowczych i innych urządzeń poruszających się w kosmosie.¹³

Agencja Kartograficzna Obrony zajmuje się zdobywaniem, opracowywaniem i rozpowszechnianiem w resorcie obrony danych topograficznych i innych danych z zakresu kartografii.

Pracę agenturalną wywiadu wojskowego wykonują trzy służby wywiadowcze sił lądowych, morskich i lotniczych organizacyjnie podporządkowane trzem departamentom sił zbrojnych, natomiast merytorycznie nadzorowane przez dyrekcję wywiadowczą Połączonego Komitetu Szefów Sztabów /Joint Chiefs of Staff/.¹⁴ Ekspozytury europejskie tych służb wykazują olbrzymią aktywność w organizowaniu działalności agenturalnej przeciwko ZSRR, Polsce i innym państwom socjalistycznym. W strukturze organizacyjnej departamentów trzech rodzajów sił zbrojnych działają także służby kontrwywiadowcze. Wśród nich najbardziej rozwiniętym organizacyjnie jest Korpus Kontrwywia-

12. Por. V. Marchetti, J.D.Marks: The CIA and the Cult of Intelligence, London 1974, s.119.

13. Tamże, s.118.

14. Por. Foreign and Military Intelligence. Final Report of the Select Committee to Study Governmental operations with respect to intelligence activities United States Senate, Washington 1976, s.320-366.

dowczy /Counterintelligence Corps - CIC/. Zadania kontrwywiadu wynikają z planów operacyjnych na poszczególnych teatrach działań wojennych. Mają one zapewnić wsparcie w różnych fazach działań zbrojnych poszczególnych ZT. Przedmiotem zadań kontrwywiadowczych są mieszkańcy obszaru, przeciwko któremu wymierzone są działania zbrojne, infrastruktura, organizacje, ugrupowania polityczne, dokumenty i materiały.

Z wywiadem i kontrwywiadem wojskowym ściśle współpracują jednostki wojskowe specjalnego przeznaczenia.

Całość służb specjalnych cywilnych i wojskowych tworzy w USA rozwinięty i wieloosobowy system, wyposażony w odpowiednie uprawnienia, sprzęt i środki budżetowe. Rzeczywista wielkość zatrudnionych pracowników w służbach specjalnych nie jest znana. W połowie lat siedemdziesiątych oceniano, że pracuje w nich ponad 150 tys. osób. Szacowano wówczas nakłady finansowe na wywiad i kontrwywiad na ok. 6,3 mld. dolarów.¹⁵ Z aktualnych danych wynika, że budżet tylko jednej służby CIA wzrósł dwukrotnie i wynosi 1,5 mld. dolarów. Na 1983 r. planowano 25% wzrostu nakładów na CIA.¹⁶ Uwzględniając możliwości transferu funduszy na działalność służb specjalnych z budżetu innych instytucji państwowych i bezpłatne korzystanie z usług i sprzętu wojskowego, można skonstatować, że faktyczne nakłady wielokrotnie przekraczają oficjalne budżety wywiadu i kontrwywiadu USA.

1.3. Służby wywiadu i kontrwywiadu RFN.

Drugim kompleksem służb specjalnych - pod względem aktywności działania przeciwko Polsce - jest wywiad i kontrwywiad RFN.

Służbami specjalnymi RFN kieruje kanclerz federalny przez Federalną Radę Bezpieczeństwa i podległe mu urzędy i ministerstwa..

Federalna Rada Bezpieczeństwa jest centralnym organem koordynującym działalność zachodnoniemieckich służb specjalnych. Pracą jej kieruje rząd RFN.

Najważniejszą instytucją w systemie służb specjalnych RFN jest Federalna Służba Wywiadowcza /Bundesnachrichtendienst - BND/. Podlega ona Federalnemu Urzędowi Kanclerskiemu. BND została utworzona w 1955 r. z przekształconej w urząd państwowy RFN, tzw. "Organizacji Gehlena"¹⁷ BND jest kontynuatorką tradycji hitlerowskich służb specjalnych, co przeja-

15. Por. V. Marchietti, J.D. Marks: The CIA ..., wyd. cyt. s.108.

16. Por. International Herald Tribune, z 26.I.1983.

17. Organizacja Gehlena utworzona została w 1946r. przez wojskowy wywiad amerykański. Składa się ona z byłych pracowników służb specjalnych III Rzeszy i oficerów Wehrmachtu. Kierowana była przez Szefa Oddziału Obce Armie Wschód w Naczelnym Dowództwie Wojsk Lądowych Wehrmachtu /Oddział rozpoznania wojskowego przeciwnika/ gen.Reinharda Gehlena.

c.d. na str.13.

wia się w ukierunkowaniu działalności przeciwko państwu socjalistycznym, metodach pracy i obsadzie personalnej zwierzchnich stanowisk. Szczególne znaczenie BND wśród innych służb wynika z faktu, że ma ona uprawnienia zdobywania siłami, środkami i metodami agenturalnymi informacji wywiadowczych i realizacji działań destrukcyjno-wywrotowych przeciwko innym państwom. Federalna Służba Wywiadowcza realizuje zlecenia wielu resortów RFN, w tym zwłaszcza Federalnego Ministerstwa Obrony, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Spraw Wewnętrznych, Współpracy Gospodarczej i Spraw Wewnętrzniemieckich. Głównym zleceniodawcą zadań dla BND jest rząd i kanclerz RFN. Można więc stwierdzić, że BND realizuje wszystkie zadania wynikające z założeń polityki zagranicznej i wewnętrznej RFN, polityki gospodarczej i militarnej. Mimo, że BND nastawiona jest na działalność skierowaną wobec przeciwników zewnętrznych, uczestniczy także wraz z całym aparatem ucisku, w realizacji zadań wymierzonych w ugrupowania postępowe wewnątrz RFN. Część zadań wywiadowczych dotyczy również państw kapitalistycznych, a zwłaszcza państw rozwijających się, w których koncentrują się interesy państwowe RFN. Federalna służba wywiadowcza ściśle współpracuje z Urzędem Wywiadowczym Bundeswehry, który nie ma uprawnień do prowadzenia pracy agenturalnej za granicą. W wyniku tej współpracy ma miejsce programowanie zadań, zwłaszcza dotyczących sił zbrojnych Układu Warszawskiego i wymiana informacji. BND reprezentuje służby specjalne RFN w komitecie koordynacji wywiadowczej przy Międzynarodowym Sekretariacie NATO.

Cywilną działalnością kontrwywiadowczą w RFN zajmuje się Federalny Urząd Ochrony Konstytucji /Bundesamt für Verfassungsschutz - BfV/. Służba ta została utworzona na podstawie ustawy z 1950 r. jako organ podległy Federalnemu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. W poszczególnych krajach związkowych RFN istnieją Krajowe Urzędy Ochrony Konstytucji¹⁸ podległe odnośnik ze str.12.

Do zadań organizacji Gehlena należało prowadzenie na zlecenie wywiadu USA działalności szpiegowskiej i dywersyjnej przeciwko ZSRR, NRD, Polsce i innym państwom socjalistycznym. W tym celu Gehlen wykorzystywał kadry, doświadczenie i materiały sprowadzone przez Oddział Obce Armie Wschód w czasie działań na terenie wschodnioeuropejskim. Od 1955 r. rozpoczął się proces przejmowania przez rząd RFN Organizacji Gehlena od rządu USA. W 1956 r. organizacja została formalnie rozwiązana i przekształciła się w Federalną Służbę Wywiadowczą RFN. Gehlen został mianowany pierwszym prezydentem BND. Por. R. Kilavski: Organizacja Wywiadowcza Reinharda Gehlena, Warszawa 1978, s.82-149.

18. Ochrona Konstytucji jest formułą umowną, pod którą należy rozumieć ochronę bezpieczeństwa państwa. W tym wypadku jako ochronę konstytucji traktuje się zabezpieczenie przed wszystkimi zagrożeniami skierowanymi przeciwko zasadom ustrojowym, sformułowanym w ustawie zasadniczej RFN. System organów ochrony konstytucji ukierunkowany jest więc, na zapewnienie ochrony bezpieczeństwa państwa przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi, łączy w sobie elementy pracy kontrwywiadowczej i służby bezpieczeństwa.

Krajowym Ministerstwem Spraw Wewnętrznych. Federalny i Krajowe Urzędy Ochrony Konstytucji zajmują się szeroko pojętym kontrwywiadem, tzw. zwalczaniem działalności obcych wywiadów, profilaktyką przeciwszpiegowską, ochroną obiektów i tajnicy państwowej, rozpracowywaniem obywateli i przedstawicielstw cudzoziemskich w RFN. Największa aktywność cechuje pracę Urzędów Ochrony Konstytucji w odniesieniu do obywateli państw socjalistycznych, przebywających w RFN i akredytowanych tam przedstawicielstw. Służba ta penetruje systematycznie zbiorowiska obywateli polskich i obozy dla uciekinierów. Z inicjatywy Urzędów Ochrony Konstytucji organizowane są różnego rodzaju prowokacje wobec obywateli państw socjalistycznych i wzniecana - mająca przynieść efekty profilaktyczne - szpiegomania w środkach masowego przekazu.

Oprócz zadań wyraźnie kontrwywiadowczych, aparat ochrony konstytucji zajmuje się również zwalczaniem wszelkiej proweniencji działalności opozycyjnej - lewicowej i skrajnie prawicowej.

Urzędy Ochrony Konstytucji realizują swoje zadania głównie metodami pracy agenturalnej, a także przy pomocy podsłuchu i kontroli korespondencji. Urzędy te nie mają natomiast uprawnień policyjnych. Nie mają prawa zatrzymywać obywateli, prowadzić przeszukań i postępowań przygotowawczych. Wszystkie te czynności są wykonywane na zlecenie aparatu ochrony konstytucji, przez ogniwa policji politycznej¹⁹ wchodzącej w skład Federalnego i Krajowych Urzędów Kryminalnych /Bundeskriminalamt - BKA i Landeskriminalamt - LKA/.

Organy ochrony konstytucji współdziałają z wieloma instytucjami w RFN, policją graniczną, urzędami celnymi, służbą ochrony zakładów /powoływane przez branżowe stowarzyszenia przemysłowe burżuazji zachodniemieckiej/. Najbliższe więzi łączą Federalny Urząd Ochrony Konstytucji z BND i kontrwywiadem wojskowym. Przejawia się to w wymianie informacji i realizowaniu wspólnie przedsięwzięć w zakresie bezpieczeństwa państwa.²⁰

W strukturze Federalnego Ministerstwa Obrony działają dwie służby specjalne, są to: Wojskowa Służba Kontrwywiadowcza /Der Militarische Abschlirmdienst - MAD/ i Urząd Wywiadowczy Bundeswehry /Amt für Nachrichtenwesen der Bundeswehr - ANB/.

-----
19. Policja polityczna nosi w RFN nazwę Grupy Ochronnej /Sicherungsgruppe - Si.Gru./

20. W centrali Federalnego Urzędu Ochrony Konstytucji funkcjonuje wielofunkcyjny system gromadzenia i przetwarzania informacji o osobach groźnych dla bezpieczeństwa RFN. Zgromadzono tam dane o ok.9 milionach osób. Zbiór informacji jest efektem współpracy wszystkich służb specjalnych RFN.

Wojskowa Służba Kontrwywiadowcza centralnie kierowana jest przez Urząd Bezpieczeństwa Bundeswehry. Terenowe ogniwa kontrwywiadu wojskowego /Grupy MAD/ działają w 6 okręgach wojskowych i w Bonn. Struktura MAD /oficerowie bezpieczeństwa/ sięga do szczebla batalionu. Oficjalnym zadaniem MAD jest ochrona Bundeswehry przed szpiegostwem, sabotażem oraz działalnością destrukcyjną. W rzeczywistości zadania MAD nie ograniczają się do obiektów i personelu sił zbrojnych, ale znacznie wykraczają poza ten obszar, zwłaszcza w zakresie przenikania do organizacji postępowych i ruchu pokojowego. Drugą płaszczyzną działania, która wykracza poza oficjalne ramy zadań MAD, jest ochrona przemysłu zbrojeniowego oraz tych gałęzi przemysłu i nauki, które mają związki z wojskiem.

Urząd Wywiadowczy Bundeswehry centralizuje działalność wywiadowczych służb sztabowych poszczególnych rodzajów sił zbrojnych RFN. Urząd korzysta w swojej pracy z wielu źródeł, głównie z rezultatów pracy agenturalnej BND, ponadto z pracy własnych attache's wojskowych, z jawnych źródeł /publikacji prasowych i innych wydawnictw/ oraz z całej gamy technicznych środków rozpoznania naziemnych, zainstalowanych na samolotach i okrętach marynarki wojennej RFN/.

Służby specjalne odgrywają coraz większą rolę w funkcjonowaniu mechanizmów życia państwowego RFN. Przejawia się to w ich użyteczności w dostarczaniu informacji, zabezpieczeniu wykonalności decyzji państwowych, tłumieniu przejawów opozycji wewnętrznej i destrukcyjnym oddziaływaniu na państwa socjalistyczne. Jednym z cennych mierników znaczenia służb specjalnych w RFN jest stała tendencja wzrostu budżetów przeznaczonych na ich funkcjonowanie i zwiększanie liczby personelu.²¹

1.4. Służby wywiadu i kontrwywiadu Wielkiej Brytanii

Służby wywiadu i kontrwywiadu Wielkiej Brytanii mają ważne znaczenie w kompleksie kapitalistycznych służb specjalnych ze względu na znaczący udział tego państwa w politycznej i militarnej strukturze NATO oraz wielkie doświadczenie w działalności przeciwko Polsce i innym państwom socjalistycznym .

-----
21. Na przykład na budżet MAD w 1974r. przeznaczono ok. 70 mln. DM., a w 1979 r. ok. 90-100 mln. DM, na budżet Federalnego Urzędu Konstytucji przeznaczono w 1974 r. ok. 70 mln. DM, a w 1979 r. ok. 140 mln. DM, w tych samych latach nastąpił wzrost zatrudnienia pracowników w 1974r zatrudniano ok. 1500 pracowników a w 1979 r. zatrudniano ok. 3000. Wzósł także budżet BND. W roku 1974 wynosił ok. 100 mln. a w 1979r. szacowano go na ok. 300 mln. Por. Der Staat im staatsmonopolistischen Kapitalismus der Bundesrepublik, Frankfurt/Main 1982, s.190-201 i E.K.Nowak: Za parawanem służb specjalnych Republiki Federalnej Niemiec, Warszawa 1981, s.59, 64, 68-69.

Do szczególnych cech działalności wywiadu brytyjskiego należy skrytość pracy i stworzenie systemów quasi społecznego poparcia i identyfikacji osobistej - zwłaszcza uprzywilejowanych warstw ludności - z celami służb specjalnych. Kult tajności sprawia, że wywiad Wielkiej Brytanii korzysta w swojej pracy z głębokich "przykryć" i rozwija działalność z pozycji wielu instytucji pozornie nie mających żadnego związku z wywiadem. Specyfiką działalności wywiadu brytyjskiego jest także duża uporczywość i długofalowa praca zmierzająca do osiągnięcia wyznaczonych celów. Dążenie to, przejawia się m.in. w pozyskiwaniu agentów "perspektywicznych", tzn. takich, którzy po wielu latach kierowania, są zdolni przyniknąć do centrów decyzyjnych i realizować politykę zgodną z interesami Wielkiej Brytanii.

Za całokształt problematyki związanej z obroną i pracą służb specjalnych odpowiedzialny jest premier Wielkiej Brytanii.

Organem zajmującym się koordynacją pracy służb wywiadu i kontrwywiadu jest podległy gabinetowi premiera Komitet Obrony Wywiadowczej /Defence Intelligence Committee - DIC/.

Podstawową cywilną instytucją wywiadowczą Wielkiej Brytanii jest Tajna Służba Wywiadu /Secret Intelligence Service - SIS/.²² Głównym jej zadaniem jest uzyskiwanie dla organów rządowych informacji politycznych, gospodarczych, naukowo-technicznych i niektórych danych wojskowych o innych państwach, zwłaszcza państwach socjalistycznych, w tym również o Polsce. Do zadań SIS należy także organizowanie za granicą działań dywersyjnych, terroru, spisków i innej wywrotowej działalności.

Z uwagi na walkę o wpływy w poszczególnych państwach, wywiad brytyjski prowadzi pracę również przeciwko krajom kapitalistycznym. Na terenie tych krajów SIS zajmuje się przede wszystkim problematyką ekonomiczną i naukowo-techniczną, w następnej kolejności zagadnieniami politycznymi. Wywiad brytyjski działa też na terenie Brytyjskiej Wspólnoty Narodów, starając się o utrzymanie wpływów ekonomicznych i politycznych w dawnych dominiach i koloniach.

Wywiad brytyjski zarówno w kraju, jak i poza granicami z zasady nigdzie oficjalnie nie występuje. Nie ma w związku z tym statusu opartego o normy prawa, jawnej siedziby i organizacji. Głównym "przykryciem" z którego korzysta Tajna Służba Wywiadu, jest Ministerstwo Spraw Zagranicznych /Foreign Office - FO/, w związku z czym osobą kierującą pracą wywiadowczą jest zastępca stałego podsekretarza stanu w tym resorcie.

-----
22. Służba ta posługuje się także kryptonimem DI-6, który można tłumaczyć jako Defence Intelligence - Wywiad Obronny. Potocznie SIS nazywana jest także Intelligence Service - I.S.

SIS ma pełne urawnienia do prowadzenia głębokich działań operacyjnych, obejmujących również sferę militarną. Działalność wywiadowcza za granicą jest prowadzona głównie z pozycji rezydentur zlokalizowanych w placówkach dyplomatycznych i konsularnych Wielkiej Brytanii, w zagranicznych filiach przedsiębiorstw brytyjskich, firm handlowych, banków towarzystw ubezpieczeniowych, agencji prasowych, reklamowych, turystycznych i innych. Szczególnie aktywna praca wywiadowcza prowadzona jest przeciwko państwom socjalistycznym przez rezydentury wywiadu brytyjskiego z terenu RFN i Berlina Zachodniego.

Tajna Służba Wywiadu ściśle współpracuje z wywiadem i kontrwywiadem wojskowym Wielkiej Brytanii i kontrwywiadem cywilnym. Bliska współpraca łączy także SIS z Centralną Służbą Wywiadowczą USA, z Federalną Służbą Wywiadowczą RFN i innymi sojuszniczymi służbami wywiadu - członkami NATO.

Centralą brytyjskiego wywiadu wojskowego jest Dyrektoriat Generalny Wywiadu /Directorate General of Intelligence - DGI/. Odpowiedzialny on jest za prowadzenie wywiadu strategicznego, taktycznego, rozpoznania wojskowego oraz zdobywanie informacji z zakresu gospodarki, nauki i techniki związanych ze sferą obronności.

Dyrektoriat Generalny Wywiadu jest częścią składową Sztabu Obrony. Nadzoruje on działalność wywiadów trzech rodzajów sił zbrojnych - wojsk lądowych /Military Intelligence/, sił lotniczych /Air Intelligence/ i sił morskich /Naval Intelligence/. Ponadto Dyrektoriat programuje i nadzoruje pracę kontrwywiadu wojskowego. Kierowniczy i koordynacyjny charakter pracy Dyrektoriatu Generalnego Wywiadu polega na planowaniu i organizowaniu działalności wywiadowczej, analizowaniu, opracowywaniu i rozpowszechnianiu informacji wywiadowczych dotyczących problematyki militarnej, ekonomicznej i naukowo-technicznej.

Brytyjski wywiad wojskowy ponosi główną odpowiedzialność wśród służb specjalnych NATO, za rozpoznanie całokształtu zagadnień obronnych PRL. Zadanie to realizowane jest metodami jawnymi, w tym m.in. przez rozpoznanie terenowe realizowane przez attaché wojskowych i niejawnymi operacjami agenturalnymi.²³

Organem kontrwywiadu cywilnego w Wielkiej Brytanii jest Służba Bezpieczeństwa /Security Service - SS/²⁴ Służba Bezpieczeństwa jest odpo-

23. Attaché wojskowi Wielkiej Brytanii prowadzą najintensywniejszą wśród innych attaché wojskowych członków NATO działalność rozpoznawczą w terenie. Często operacje zwiadowcze realizują razem z wywiadcami wojskowymi innych państw NATO. Koordynatorem i weryfikatorem tych działań jest przedstawiciel wywiadu wojskowego USA.

24. Służba Bezpieczeństwa posługuje się i najczęściej występuje pod kryptonimem DI-5 /Defence Intelligence/, tzn. oddziały wywiadu obronnego - 5.

wiedzialna za zwalczanie szpiegostwa i innych dzialań dywersyjnych na terenie wysp brytyjskich²⁵. Kontrwywiad cywilny ma bardzo silne zwiazki z armia brytyjska. Jej szefami sa zwykle wojskowi, takze wiekszosc kierowniczych stanowisk wykonawczych obsadzona jest bylými oficerami zawodowymi. Oficjalne pomieszczenia Sluzby Bezpieczenstwa zlokalizowane sa w budynkach Ministerstwa Obrony /Ministry of Defence/. Pod wzgledem merytorycznym, za wyniki pracy Sluzba Bezpieczenstw odpowiada przed Ministerstwem Spraw Wewnetrznych /Home Office/. Sluzba Bezpieczenstwa, podobnie jak SIS, stara sie o zachowanie scisłej konspiracji, w zwiazku z czym tajnymi sa siedziba, personel i metody dzialalności tego organu.

Kontrwywiad brytyjski realizujac swoje zadania glęboko przenika wszystkie sfery życia, starajac sie wykrywac nie tylko przejawy dzialalności szpiegowskiej lecz takze symptomy dzialań szkodliwych politycznie. Sluzba Bezpieczenstwa zajmuje sie takze ochroną waznych obiektów, zagadnień i tajemnicy państwowej. Dazac do wywołania w społeczeństwie pozytywnych postaw wobec bezpieczenstwa państwa, kontrwywiad prowadzi aktywną propagandę przeciwszpiegowską, organizuje akcje prowokacyjne wobec obywateli i przedstawicielstw państw socjalistycznych, gloryfikuje prace sluzb specjalnych Wielkiej Brytanii, popularyzuje obywateli udzielajacych pomocy tym sluzbom.²⁶

Sluzba Bezpieczenstwa nie ma wykonawczych uprawnień policyjnych. Nie dokonuje aresztowań, przeszukiwań, nie prowadzi śledztw. Wszystkie te czynności pod kierunkiem i nadzorem Sluzby Bezpieczenstwa wykonuje wydzielony organ - Oddzial Specjalny /Special Branch/ wchodzacy w sklad policji brytyjskiej.²⁷ Zwiazki operacyjno-wykonywcze powoduja scisla wspolprace między Sluzba Bezpieczenstwa i Oddzialem Specjalnym.²⁸

Special Branch jest bardzo rozbudowany terytorialnie, jego komórki znajduja sie w wiekszosci lokalnych komend policji na terenie Wielkiej Brytanii.

25. Por. "Lord Dennings Report", London 1963, s.80.

26. W Ministerstwie Obrony jest np. wydzielony specjalny pokój nr 055, którego istnienie jest powszechnie znane - sluzacy do rozmów z osobami zgłaszajacyimi chęć przekazania informacji kontrwywiadowi.

27. Zgodnie z oficjalną nomenklaturą Oddzial Specjalny jest oddzialem 13 departamentu "C" - Departamentu Śledztw Kryminalnych Policji Metropolitarniej /Criminal Investigation Department Metropolitan Police/.

28. Do obowiazków Special Branch nalezy takze ochrona waznych osobistości w Wielkiej Brytanii, prowadzenie inwigilacji korespondencji i podsłuchu, prowadzenie dzialań na rzecz wywiadu cywilnego oraz wojskowych wywiadu i kontrwywiadu.

Wymienione organy są najważniejszymi członami systemu służb specjalnych Wielkiej Brytanii. Ich skład i działalność uzupełniają inne organy typu policyjnego, o mniejszym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa oraz praca wielu instytucji państwowych, współdziałających z brytyjskim wywiadem i kontrwywiadem.

1.5. Służby wywiadu i kontrwywiadu Francji

Służby specjalne Francji mają długoletnie doświadczenie w działalności przeciwko Polsce Ludowej. Szczególne nasilenie operacji dywersyjnych przeciwko PRL ze strony służb specjalnych Francji miało miejsce w końcu lat czterdziestych i na początku lat pięćdziesiątych. W latach późniejszych służby te zmniejszyły stosowanie działań wyrażających się w ostrych formach. Uaktywniły natomiast działalność bazującą na stosunkach dwustronnych - między Polską a Francją - w dziedzinie ruchu osobowego, współpracy gospodarczej, naukowo-technicznej, kulturalnej i w innych sferach. Specyficzna polityka Francji wobec państw socjalistycznych, zwłaszcza po wystąpieniu tego państwa ze struktury wojskowej NATO, wpłynęła na rozwój wzajemnych kontaktów i zwiększyła legalne możliwości wywiadowczej penetracji Polski. Wiele faktów wskazuje, że francuskie służby specjalne, zachowując pozory odrębności i samodzielności, ściśle współpracują z wywiadem amerykańskim i innymi służbami wywiadowczymi NATO i kontynuują niejawną działalność dywersyjną przeciwko Polsce.

W systemie służb specjalnych Francji głównym organem koordynacyjnym jest Międzyresortowy Komitet Wywiadu, którego pracami kieruje premier.

Najważniejsze służby wywiadu francuskiego skoncentrowane są w resorcie obrony narodowej.

Szczególne znaczenie w prowadzeniu pracy wywiadowczej ma Służba Dokumentacji Zewnętrznej i Kontrwywiadu /Service de Documentation Exterieur et de Contre - Espionage - SDECE/. Działalność tej służby mimo podporządkowania pod resort obrony narodowej rozciąga się na wszystkie dziedziny życia publicznego. SDECE ma zadanie zdobywania informacji politycznych, gospodarczych, naukowo-technicznych i militarnych oraz prowadzenia za granicą akcji wywrotowych przeciwko innym państwom w interesie rządu francuskiego. Podstawowe kierunki działania SDECE obejmują państwa socjalistyczne i państwa rozwijające się, zwłaszcza te, które były dawniej koloniami francuskimi. W dalszej kolejności SDECE prowadzi działalność przeciwko niektórym państwom kapitalistycznym. Niektóre operacje, zwłaszcza skierowane przeciwko ugrupowaniom postępowym, organizacjom terrorystycznym, nacjonalistycznym i innym prowadzone są przez SDECE na terytorium Francji. Oprócz zadań typowo wywiadowczych, SDECE wykonuje specyficzne zadania kontrwywiadowcze /co znalazło odzwierciedlenie w nazwie tej in-

stytucji/ o charakterze ofensywnym, polegające na skrytym przenikaniu do służb wywiadowczych i kontrwywiadowczych przeciwnika i realizowaniu w ten sposób ochrony własnego wywiadu.

SDECE, jako jedyna służba wywiadu francuskiego ma uprawnienia do posługiwania się metodami agenturalnymi stosowania podstępów i inwazyjności. W związku z tym realizuje zapotrzebowania na tajne informacje ze strony Ministerstwa Spraw Zagranicznych, ogólnych organizacyjnych resortu obrony narodowej, Narodowego Ośrodka Badań Naukowych, Komisarjatu ds. Energii Atomowej i innych instytucji.

Służbę Dokumentacji Zewnętrznej i Kontrwywiadu łączy ściśle współdziałanie z innymi służbami specjalnymi Francji, zwłaszcza z wywiadem sił zbrojnych i kontrwywiadem cywilnym.

Resortowi obrony narodowej podlega także II Biuro Sztabu Generalnego /II Bureau d'Etat Major/. Jest to organ organizujący i nadzorujący pracę wywiadowczą w trzech rodzajach sił zbrojnych - w wojskach lądowych, w siłach morskich i lotniczych. Informacje dla potrzeb wywiadowczych resortu obrony narodowej, II Biuro i podległe mu organy, zdobywają przy pomocy technicznych środków rozpoznania, prowadzenia zwiadu wykonywanego za granicą przez attache's wojskowych i analizę jawnych źródeł. W pracy wywiadowczej uwzględnia się dane dostarczane przez SDECE i inne służby specjalne.

Oprócz wymienionych służb, pracę wywiadowczą dla potrzeb polityki zagranicznej prowadzi wydzielone ogniwo organizacyjne Ministerstwa Spraw Zagranicznych.²⁹ Praca ta całkowicie opiera się na analizach informacji zdobywanych przez francuskie misje zagraniczne, centralę MSZ, analizę jawnych źródeł i wykorzystanie danych zdobytych metodami agenturalnymi przez SDECE.

Organy kontrwywiadu cywilnego i policji politycznej Francji podporządkowane są Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

Służba Kontrwywiadu nosi nazwę Dyrekcji Nadzoru Terytorialnego/ Direction de la Surveillance du Territoire - DST/. Służba ta zajmuje się zwalczaniem działalności wywiadowczej obcych państw skierowanej przeciwko Francji, zajmuje się zwłaszcza rozpracowywaniem obywateli i przedstawicieli państw socjalistycznych znajdujących się we Francji. Penetruje kontrwywiadowczo środowiska polonijne, organizacje działające wśród Polonii, zwłaszcza utrzymujące kontakty z Polską, instytucje turystyczne, kul-

---

29. Jednostka organizacyjna odpowiedzialna za pracę wywiadowczą w MSZ nosi nazwę IV Sekcji Funkcjonariuszy Międzynarodowych i Kadr Zewnętrznych w Departamencie Kadr i Administracji ogólnej.

turalne i naukowe współpracujące z naszym krajem. Pracownicy i biura DST są ściśle utajnione. Kontrwywiad korzysta z wielu "przykryć" maskujących jego działalność, m.in. posługuje się szyldem służb policyjnych. Filie DST znajdują się we wszystkich większych miastach Francji.

DST posługuje się w swojej pracy wieloma metodami - wykorzystuje agentów, stosuje podsłuch, inwigilację korespondencji, obserwację zewnętrzną i tajne przeszukania. Stara się unikać przedsięwzięć dekonspirujących działalność kontrwywiadu i zatrudnionych w DST pracowników. Współdziała ściśle z SDECE i organami policji politycznej.

Funkcje służby bezpieczeństwa i policji politycznej spełnia Dyrekcja Rozpoznania Ogólnego /Direction des Renseignements Generaux - RG/. Instytucja ta zajmuje się wieloma problemami: interesuje się działalnością polityczną ugrupowań lewicowych i ekstremizmu pravicowego, działalnością związków zawodowych, stowarzyszeń cudzoziemców, kontroluje międzynarodowy ruch osobowy, interesuje się osobami pochodzącymi z b.kolonii francuskich, zamieszkałymi lub przebywającymi we Francji, zajmuje się zwalczaniem przestępczości finansowej, gospodarczej i związanej z hazardem. Szczególną uwagę RG skupia na cudzoziemcach z państw socjalistycznych, inwigilacji członków Francuskiej Partii Komunistycznej i innych organizacji postępowych.

W systemie służb specjalnych Francji odrębne miejsce zajmuje Kontrwywiad Wojskowy /Surete Militaire/ podległe Ministerstwu Obrony Narodowej. Organy kontrwywiadu wojskowego zajmują się ochroną sił zbrojnych i zakładów produkujących uzbrojenie.

1.6. Współdziałanie służb wywiadu i kontrwywiadu głównych państw kapitalistycznych

Podobnie, jak ma to miejsce w dziedzinie militarnej i politycznej, również w dziedzinie wywiadowczej występuje proces integracji i koordynacji wywiadów i kontrwywiadów głównych państw kapitalistycznych.

Kierowniczą rolę w integrowaniu działalności wywiadowczo-kontrwywiadowczej odgrywają Stany Zjednoczone, przewodząc tym poczynaniom w skali globalnej i podporządkowując możliwości innych państw własnym interesom.

Współpraca międzypaństwowa w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wynika ze wspólnych celów strategiczno-politycznych Stanów Zjednoczonych i ich sojuszników, a ponadto ze wspólnych celów ideologicznych i interesów klasowych tych państw.

Celem współdziałania w sferze wywiadu i kontrwywiadu państw kapitalistycznych jest skuteczne, pełne i planowe wykorzystanie wszystkich sił i środków w walce przeciwko ZSRR i innym państwom socjalistycznym oraz organizowanie ochrony własnych państw i interesów dla zagwarantowania

nienaruszalności kapitalistycznego porządku społecznego. Największa zbieżność celów ma miejsce we współpracy tych państw w rozpoznaniu militarnym oraz ochronie własnego terytorium i interesów przed działalnością służb wywiadowczych państw socjalistycznych. Wiele rozbieżności natomiast daje się zauważyć we współpracy w dziedzinie zagadnień ekonomicznych i naukowo-technicznych oraz w taktyce i stosunkach politycznych poszczególnych państw kapitalistycznych z państwami wspólnoty socjalistycznej. Powodem rozbieżności są narodowe interesy niektórych państw w zakresie handlu i kooperacji z państwami socjalistycznymi oraz nierównoprawny i dominujący charakter partnerstwa we współpracy wywiadowczej Stanów Zjednoczonych.

Międzynarodowa współpraca wywiadów i kontrwywiadów oparta jest na następujących podstawach formalno-prawnych:

- porozumieniach wielostronnych powołujących specjalne samodzielne organy koordynacyjne i wykonawcze oraz organy współpracy międzynarodowej działające w łonie organizacji politycznomilitarnych i bloków wojskowych,
- porozumieniach dwustronnych między poszczególnymi państwami.

Podstawową formą współpracy jest współdziałanie: central wywiadowczych, wspólnych organów koordynacyjnych i wykonawczych, specjalnych przedstawicielstw powołanych do zadań koordynacyjnych, w toku wspólnych konferencji i narad przedstawicieli poszczególnych służb poprzez robocze kontakty przedstawicieli ośrodków, rezydentur i innych placówek wywiadowczych i kontrwywiadowczych z miejscowymi przedstawicielami tych organów oraz w toku współpracy między rezydenturami państw kapitalistycznych, zwłaszcza rezydenturami działającymi w państwach socjalistycznych.

Najbardziej roboczy i kierunkowy charakter ma współpraca rezydentur i przedstawicielstw powołanych do zadań koordynacyjnych.

Przedmiotem współpracy są następujące problemy:

- wymiana informacji wywiadowczych oraz kontrwywiadowczych /wymiana informacji kontrwywiadowczych jest najpełniejsza i obejmuje wiadomości dotyczące kierunków zainteresowań wywiadów państw socjalistycznych, dane dotyczące środków, form i metod ich działalności oraz dane o konkretnych osobach - wywiadcach i agentach/.

- ustalanie zadań, planów i sposobów działania mających na celu racjonalne wykorzystanie sił i środków /między innymi przez podział zakresowy i terenowy/³⁰

30. Przykładem tego są ustalenia dotyczące wojskowego rozpoznania terytorium Polski w związku z rozmowami rozbrojeniowymi prowadzonymi w Wiedniu. W ramach współpracy wywiadowczej członków NATO ustalono, że za rozpoznanie terytorium Polski odpowiedzialny jest wywiad brytyjski, terytorium NRD wywiad zachodnioniemiecki. Rolę weryfikatora informacji zdobytych w toku tych działań podjął się wywiad amerykański.

- realizacja wspólnych doraźnych przedsięwzięć i działań o charakterze ciągłym /np. wspólne odbywanie podróży zwiadowczych przez attache's różnych państw, werbunek i organizowanie łączności agentury³¹ prowadzenie rozpoznania telekomunikacyjnego, radioelektronicznego/,

- udostępnienie przez uczestników współpracy własnego terytorium do dyslokacji ośrodków i urzędów wywiadowczych, realizacji określonych zadań, wykorzystanie w ustalonym zakresie agentury bądź przekazywanie jej na kontakt organu partnerskiego, eksploatacji środków techniki agenturalnej zgodnie z zakresem ustaleń, umożliwienie wykorzystania usług instytucji państwowych i prywatnych, policji, służby celnej i granicznej itp.³²

- prowadzenie prac naukowo-badawczych,

- finansowanie niektórych przedsięwzięć,

- doskonalenie techniki dla potrzeb wywiadu,

- unifikacja terminologii służb specjalnych, dostosowywanie jej do potrzeb elektronicznego przetwarzania danych wywiadowczych,

- szkolenie i doskonalenie kadr służb specjalnych.

Najbardziej rozwinięta współpraca służb specjalnych ma miejsce w ramach NATO. W organach NATO utworzona w tym celu specjalne organy koordynacyjne. Ugrupowanie to nie ma samodzielnych, ponadnarodowych służb wywiadowczych. W pracach organów koordynacyjnych uczestniczą wszyscy członkowie organizacji NATO. Stopień integracji służb wywiadu i kontrwywiadu w ramach NATO powoduje, że działalność ich interpretowana jest niekiedy jako istnienie samodzielnej służby podległej danemu ugrupowaniu.

Organami współpracy wywiadowczej w ramach NATO są:

- Komitet Specjalny przy Międzynarodowym Sekretariacie NATO /w Brukseli/³³,

- Grupa Wymiany Informacji dla Ustalania Celów przy Grupie Planowania Nuklearnego,

- Zarząd Wywiadowczy w Międzynarodowym Sztabie Wojskowym.

Organami współpracy kontrwywiadowczej są:

- Stały Komitet do Spraw Bezpieczeństwa przy Międzynarodowym Sekretariacie NATO,

31. Klasycznym przykładem tego typu działań jest werbunek i wspólne kierowanie przez wywiad amerykański i brytyjski agentem działającym w ZSRR A. Pieńkowskim.

32. W szerokim zakresie z tego typu usług korzysta na terenie Republiki Federalnej Niemiec wywiad amerykański, posiadając kontakty z policją, służbą graniczną i celną oraz administracją portów i innych urzędów.

33. Poprzednio funkcję tę pełnił komitet koordynacji i wymiany informacji wywiadowczych /MCCC/ w Londynie i Paryżu. Por. Kraje NATO, Warszawa 1959, s.20

- Wydział do Spraw Zapewnienia Bezpieczeństwa w Międzynarodowym Sekretariacie NATO,

- Wydział Bezpieczeństwa przy Komitecie Wojskowym NATO,

- Wydział Kontrywywiadu w Międzynarodowym Sztabie Wojskowym.

Działalność wymienionych organów przedstawicielskich zapewnia ciągłość współdziałania poszczególnych służb państwowych. W tym celu każdy z tych organów spełnia w systemie koordynacji wyznaczone mu funkcje.

Komitet specjalny przy Międzynarodowym Sekretariacie NATO składa się z kierowników służb wywiadowczych państw członkowskich NATO. Pracą komitetu kieruje zastępca sekretarza generalnego do spraw politycznych rady NATO. Komitet zbiera się przeważnie 2-3 razy w roku. Między sesjami plenarnymi na spotkaniach roboczych odbywanych raz w tygodniu spotykają się przedstawiciele poszczególnych wywiadów. Przedmiotem pracy komitetu są następujące problemy: ustalanie głównych kierunków działalności wywiadowczej, analiza i ocena informacji wywiadowczych napływających do poszczególnych służb, organizacja i usprawnianie wymiany informacji, koordynacja i współdziałanie służb oraz nakreślenie zadań w dziedzinie zdobywania wiadomości o działalności i organach wywiadu państw socjalistycznych.

Informacje wywiadowcze ujęte są w formie standardowych sprawozdań w taki sposób, aby można je wykorzystać w jednolitym systemie informatycznym.

Grupa wymiany informacji dokonuje analizy i ocenia informacje wywiadowcze dostarczane do NATO dotyczące zagadnień militarnych. Ogniwo to działa przy Grupie Planowania Nuklearnego złożonej z ministrów obrony państw członkowskich NATO.

Zarząd Wywiadowczy w Międzynarodowym Sztabie Wojskowym zajmuje się planowaniem wojskowych zadań wywiadowczych. Odpowiedniki zarządu wywiadu istnieją w Naczelnym Dowództwie Połączonych Sił Zbrojnych Atlantyku w Norfolk /USA/, Dowództwie Sił Zbrojnych kanału La Manche w Northwood /Wielka Brytania/ i Naczelnym Dowództwie Połączonych Sił Zbrojnych w Europie w Mons /Belgia/, tzw. SHAPE.³⁴ Najważniejszą funkcję spełnia Zarząd Wywiadu w Sztabie Naczelnego Dowództwa Połączonych Sił Zbrojnych w Europie. Kieruje on bowiem realnie istniejącymi siłami wywiadowczymi w zintegrowanych siłach zbrojnych NATO. Pozostałe ogniwa wywiadowcze działające w dowództwach Atlantyku i kanału La Manche mają jedynie charakter sztabowy. Pracą zarządu wywiadowczego SHAPE kieruje szef sztabu do spraw wywiadu. Skład jego stanowią reprezentanci poszczególnych służb wywiadu wojskowego. W ramach zarządu działają cztery wydziały zajmujące się planowaniem

34. Skrót od angielskiej nazwy: Supreme Headquarters Allied Powers in Europe. Por. Bezdroża Polityki NATO 1949-1970, praca zbiorowa, Warszawa 1971, s.20 i 33.

zadań wywiadowczych, oceną informacji i zapewnieniem bezpieczeństwa. Na podstawie otrzymanych informacji zarząd wywiadowczy wydaje biuletyn, który stanowi podsumowanie wiadomości o stanie sił zbrojnych państw socjalistycznych /ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania w dziedzinie broni raketowych i termojądrowych/, sytuacji gospodarczej i stanie zasobów wykorzystywanych do celów militarnych oraz na temat prac naukowo-badawczych mających zastosowanie w wojsku. Ogniwa wywiadowcze podległe zarządowi wywiadowczemu SHAPE działają w dowództwach: północnoeuropejskiego Teatru Działań Wojennych w Kolsaas /Norwegia/, środkowoeuropejskiego TDW w Brunssum /Holandia/ i południowoeuropejskiego TDW w Neapolu /Włochy/.

Stały Komitet do Spraw Bezpieczeństwa przy Międzynarodowym Sekretariacie NATO jest nadrzędnym ogniwem koordynacji działalności kontrwywiadowczej w NATO. Członkami komitetu są kierownicy służb kontrwywiadowczych państw członkowskich NATO. Przedmiotem koordynacji są następujące sprawy: ustalanie najważniejszych zadań dla organów kontrwywiadowczych państw NATO w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i walki z wywiadami wspólnoty socjalistycznej, dokonywanie analizy i opracowywanie informacji kontrwywiadowczych o podstawowych celach i kierunkach działania wywiadów państw socjalistycznych oraz o stosowanych środkach, formach i metodach działania, stała wymiana informacji kontrwywiadowczych dotyczących danych o wywiadach państw socjalistycznych, agenturze i osobach, które winny być rozpracowywane, wymiana doświadczeń na temat pracy operacyjnej oraz prowadzenie badań naukowo-technicznych, zwłaszcza w zakresie działań obserwacji zewnętrznej.

Wydział do Spraw Zapewnienia Bezpieczeństwa w Międzynarodowym Sekretariacie NATO ma na celu prowadzenie zewnętrznej ochrony budynków, opracowywanie i sprawdzanie personelu zatrudnionego w aparacie NATO.

Wydział Kontrwywiadu w Międzynarodowym Sztabie Wojskowym zajmuje się koordynacją działalności ogniwi kontrwywiadowczych w dowództwach strefy Atlantyku, kanału La Manche i Naczelnym Dowództwie Połączonych Sił Zbrojnych w Europie /SHAPE/. Podobnie jak w wypadku ogniwi wywiadowczych, znajdujących się w tym dowództwie, wydział kontrwywiadu SHAPE ma możliwość prowadzenia działalności we współpracy z siłami zbrojnymi NATO rozmieszczonymi na terenie poszczególnych europejskich teatrów działań wojskowych. Służba kontrwywiadu SHAPE zajmuje się w szczególności ochroną obiektów i personelu wojskowego. W skład wydziału kontrwywiadu SHAPE wchodzi oficerowie i podoficerowie oddelegowani przez poszczególne państwa.

Współpraca wywiadów i kontrwywiadów w ramach NATO umożliwia szerokie wykorzystanie sił i środków posiadanych przez partnerów sojuszu północnoatlantyckiego.

Oprócz współpracy wielostronnej, praktykowane jest współdziałanie dwustronne służb specjalnych systemu kapitalistycznego. Stosunkowo szeroko rozwijane jest współdziałanie między służbami specjalnymi USA a RFN, Wielkiej Brytanii, Japonii, Izraela oraz państwami zależnymi od USA szczególnie na kontynencie południowo-amerykańskim. Główne państwa kapitalistyczne usiłują wykorzystywać do działalności przeciwko państwom socjalistycznym także służby specjalne państw neutralnych i rozwijających się. W związku z nadrzędną pozycją zajmowaną przez USA w systemie państw kapitalistycznych, amerykańskie służby specjalne pełnią wśród służb specjalnych pozostałych państw rolę dominującą.

Powiązania między służbami specjalnymi państw kapitalistycznych i wielopłaszczyznowe związki między nimi sprawiają, że służby te tworzą pod względem organizacyjnym wspólnotę służb specjalnych świata zachodniego z USA na czele.

Rozdział 2. PODSTAWOWE ZADANIA SŁUŻB SPECJALNYCH WYNIKAJĄCE ZE STRATEGII IMPERIALIZMU WOBEC PAŃSTW SOCJALISTYCZNYCH

We współczesnych warunkach Stany Zjednoczone i inne państwa systemu kapitalistycznego prowadząc agresywną politykę wzmagania napięć wykorzystują siły wywiadu do osłabienia pozycji socjalizmu.

Strategia wywiadu jest bezpośrednio uzależniona od strategii określonego państwa kapitalistycznego i ulega takim samym korektom jak strategia polityczno-militarna i ekonomiczna państw kapitalistycznych. Współcześnie strategia państw kapitalistycznych jest odzwierciedleniem układu sił politycznych, militarnych i ekonomicznych z państwami socjalistycznymi. Określają ją: walka świata kapitalistycznego z systemem socjalistycznym, walka państw kapitalistycznych ze światowym ruchem komunistycznym robotniczym i narodowo-wyzwoleńczym oraz walka o hegemonię głównych państw kapitalistycznych, zwłaszcza USA w obrębie systemu kapitalistycznego.

Ze względu na znaczenie i wpływ świata socjalistycznego na kształt i rozwój dziejów ludzkości, walka z systemem socjalistycznym jest uznawana jako główny kierunek działania państw i służb specjalnych świata kapitalistycznego.

Cele strategiczne działalności służb specjalnych głównych państw kapitalistycznych wobec wspólnoty państw socjalistycznych realizowane są w toku wytężonej i długotrwałej walki prowadzonej za pomocą specyficznych sił, środków i metod wywiadu i kontrwywiadu. Walka ta wyraża się w dążeniu do stopniowego osłabienia, rozbitcia i doprowadzenia do wewnętrznego rozpadu jedności państw socjalistycznych oraz podważania ich pozycji w skali międzynarodowej. W planach strategii wywiadowczej państw kapitalistycznych istotne miejsce zajmuje też zapewnienie warunków do uzyskania przewagi militarnej nad systemem obronnym wspólnoty socjalistycznej.

Planom strategicznym podporządkowana jest taktyka działalności służb specjalnych, która obejmuje dostosowywanie sił, środków i metod tych służb do potrzeb określonych strategią wywiadowczą oraz aktualną sytuacją polityczną i stanem stosunków danego państwa z innymi państwami. Ścisłej, jest to sposób realizacji wszystkich wycinkowych zadań i działań wynikających z globalnych celów strategicznych.

Taktyka służb specjalnych polega na umiejętnym wykorzystywaniu wszystkich metod postępowania, mogących doprowadzić do określonego celu w danej sytuacji. Przykładem tego, jest np. egzekwowanie przez państwa kapitalistyczne tych postanowień KBWE wobec państw socjalistycznych, które umożliwiają im zwiększenie penetracji naszych krajów, powodowanie ingerencji w wewnętrzne sprawy naszych państw i rozwijanie działalności wy-

wrotowej pod hasłem obrony humanitarnych praw jednostki.³⁵

W związku z udziałem służb specjalnych w realizacji strategii państw kapitalistycznych wobec wspólnoty socjalistycznej, do ich głównych zadań zalicza się:

- dostarczanie najwyższym organom władzy państwowej informacji niezbędnych do planowania i podejmowania decyzji w dziedzinie polityki zagranicznej i wewnętrznej oraz w zakresie bezpieczeństwa państwa, spraw militarnych i gospodarczych;

- wykorzystywanie specyficznych sił, środków i metod we współdziałaniu ze środkami dyplomacji, propagandy, walki zbrojnej, nacisku ekonomicznego dla osiągnięcia cząstkowych celów mieszczących się w założeniach strategii;

- zapewnienie sprawnego działania instytucji zaliczanych do kategorii służb specjalnych, pod względem organizacji i gotowości do realizacji określonych zadań.

Jak z tego wynika, podstawowe zadania służb specjalnych zmierzające do urzeczywistnienia strategii polityczno-militarnej sprowadzają się: po pierwsze, do zdobywania, gromadzenia, analizy przetwarzania i rozpowszechniania informacji wywiadowczych, w ten sposób zaspokajają one informacyjne zapotrzebowania organów rządowych; po drugie, do dokonywania różnorodnych przedsięwzięć specjalnych /akcji zbrojnych, spisków, zabójstw politycznych, akcji sabotażowo-dywersyjnych, dywersji ideologicznej wojny psychologicznej itp./ podporządkowanych celom strategicznym; po trzecie do działalności zapewniającej funkcjonowanie samych służb specjalnych.

2.1. Zdobywanie informacji wywiadowczych

Wywiady państw kapitalistycznych zdobywają ogromną ilość informacji przy pomocy wszystkich dostępnych metod, sił i środków. Uzyskują je sposobami nielegalnymi, przy pomocy technicznych środków rozpoznania wywiadowczego oraz z jawnych źródeł.

-----
35. Tego rodzaju taktyka mieści się w całokształcie polityki imperializmu a zwłaszcza Stanów Zjednoczonych wobec europejskich państw socjalistycznych. W wytycznych obejmujących działania propagandy, dyplomacji i służb specjalnych USA, podkreśla się znaczenie pobudzania "korzystnych dla Zachodu procesów ewolucyjnych" w państwach socjalistycznych, oraz popierania nastrojów antysocjalistycznych, prozachodnich i nacjonalistycznych. W latach siedemdziesiątych Stany Zjednoczone dążyły do wykorzystywania zainteresowania państw socjalistycznych rozwojem kontaktów handlowych, naukowo-technicznych i kulturalnych z USA w celu wymuszenia "ustępstw politycznych" ze strony poszczególnych państw socjalistycznych i wpływania na zmianę ich polityki wewnętrznej i zagranicznej w dogodnym dla USA kierunku.

Zasadniczymi czynnikami determinującymi rozszerzenie działalności informacyjnej w pracy wrogich wywiadów jest ogólny wzrost zapotrzebowań na informacje ułatwiający prowadzenie polityki zagranicznej /w dużym stopniu także polityki wewnętrznej/³⁶ oraz przeznaczenie informacji na użytek walki z państwami systemu socjalistycznego i uzyskiwania przewagi strategicznej w prowadzonej polityce zagranicznej.

Charakteryzując dokładniej zagadnienie przeznaczenia informacji wywiadowczych wyróżnić można dwa zespoły zapotrzebowań informacyjnych. Pierwszy, to zespół zapotrzebowań na informacje o charakterze wewnętrznym, doskonalących działania rządów państw kapitalistycznych, wielu instytucji państwowych i wykorzystywanych dla celów polityki państwowej oraz przeznaczonych dla służb specjalnych. Są to więc informacje przyczyniające się do ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego i interesów państw kapitalistycznych, wzmacniające ochronę tajemnicy, informacje z zakresu gospodarki, nauki, techniki, techniki wojennej, przeznaczone na rozwój tych dziedzin w państwach kapitalistycznych, informacje doskonalące obronę militarną oraz informacje ulepszające metody i środki służb specjalnych. Drugi zespół zapotrzebowań na informacje, dotyczy działań zewnętrznych państw kapitalistycznych. Ten rodzaj informacji charakteryzuje obiektywne i szczegółowo wszystkie rodzaje działalności podmiotów, przeciwko którym skierowane są działania państw kapitalistycznych. W rezultacie otrzymywania tych danych, rządy państw kapitalistycznych, instytucje państwowe i służby specjalne informowane są o planach i przedsięwzięciach naszych państw, perspektywach rozwoju w poszczególnych dziedzinach naszego życia, o narastaniu określonych trudności, o procesach społeczno-politycznych, stosunkach międzynarodowych i innych problemach. Na podstawie analizy tych informacji dąży się do ujawniania "słabych punktów" w działalności naszych państw. Dąży się także do wczesnego wykrywania pewnych niekorzystnych dla socjalizmu zjawisk i zdobywania informacji o ważnych

-----
36. Największy wzrost zapotrzebowania na informacje ma miejsce w Stanach Zjednoczonych. Specjaliści amerykańscy oceniają, że masa informacji niezbędnych organom władzy w USA wzrosła w ostatnich latach w porównaniu do lat przed II wojną światową około 200 krotnie. Zapotrzebowanie na informacje wywiadowcze wzrosło około 1000%. Por. W. Górnicki: Wybrane problemy obiegu informacji w strukturze władzy USA, wyd. OIC-CINTE, Warszawa 1973, s.2. Wzrasta także wolumen informacji tworzonych przy współudziale instytucji naukowo-badawczych i wywiadu. Np. cztery piąte wszystkich funduszy rządowych, przeznaczonych na badania naukowe i rozwojowe są wydatkowane na prace rozwojowe, z tego ponad 90% jest wydatkowanych przez trzy placówki: Departament Obrony, Departament Energii /dawniej Komisja ds. Energii Atomowej/ oraz Krajowy Zarząd Lotniczy i Kosmiczny /NASA/. Większa część informacji uzyskanych w wyniku tej działalności, ukazuje się w postaci ok. 100 tys. nieoficjalnych raportów technicznych rocznie. Por. Nauka, rząd a informacje, wyd. OIC-CINTE, Warszawa 1973, s.44.

decyzjach państwowych na etapie ich powstawania. Ten rodzaj informacji wykorzystywany jest w planowaniu i podejmowaniu decyzji w sferze stosunków międzynarodowych, prowadzeniu polityki gospodarczej, a zwłaszcza obrotu międzynarodowego, wymiany kulturalnej, oświatowej, naukowej, działań propagandowych, polityki obronnej i w dziedzinie działań wyrotowych służb specjalnych. Szczególne znaczenie ma fakt, że wymieniony rodzaj informacji wykorzystywany jest do bezpośredniego osłabiania państw socjalistycznych, organizowania przeciwko nim działań dywersyjnych i hamowania ich rozwoju. Niektóre z tych informacji, celowo nie są wykorzystywane w bieżącej działalności państw kapitalistycznych, ze względu na planowane spożytkowanie ich w wypadku wojny, lub zaistnienia poważnych konfliktów wewnętrznych w krajach wspólnoty socjalistycznej.

Podstawowymi odbiorcami informacji wywiadowczych są najwyższe organy władzy państwowej, instytucje państwowe aktywnie uczestniczące w realizacji polityki wewnętrznej i zagranicznej państwa - resorty spraw zagranicznych, obrony, spraw wewnętrznych, gospodarcze oraz służby specjalne. Z informacji wywiadowczych korzystają także gremia kierujące kompleksem wojenno-przemysłowym określonego państwa, przedstawiciele grup nacisku, instytuty naukowo-badawcze i przedsiębiorstwa realizujące zlecenia państwowe.

Realizując zadania w zakresie zdobywania i dostarczania informacji wywiadowczych, wywiady państw kapitalistycznych koncentrują wysiłki w zbieraniu danych o problematyce społeczno-politycznej, militarnej, gospodarczej, naukowo-technicznej i bezpieczeństwa wewnętrznego.³⁷

W obrębie każdej z dziedzin zainteresowań wywiadowczych, zdobywane są szczegółowe informacje tworzące olbrzymie zbiory wiedzy wywiadowczej. Z tych względów zainteresowania występujące w poszczególnych dziedzinach, podzielone są na określone problemy, którymi wywiady interesują się w sposób ustawiczny lub na problemy występujące w związku z pewnymi zamierzeniami podejmowanymi przez państwo lub wywiad, a także w związku z nowymi zjawiskami w stosunkach międzynarodowych, w stosunkach wewnętrznych rozpoznawanego państwa, pojawianiem się nowych broni, systemów obrony itp. Zdobywanie informacji w obrębie poszczególnych dziedzin i problemów odbywa się w sposób planowy, zgodnie z aktualnymi zapotrzebowaniami państwa i wywiadu. W niektórych wywiadach obowiązują wieloletnie plany określające prio-

37. Dziedziny głównych zainteresowań wywiadowczych występowały zawsze w pracy informacyjnej wywiadu, wynika to z wielu faktów znanych z historii działalności wywiadowczej, zmienia się natomiast przedmiot zainteresowań w ramach poszczególnych dziedzin, co wynika z rozwoju dokonującego się w stosunkach politycznych, w gospodarce, nauce, technice, w bezpieczeństwie wewnętrznym i dziedzinie militarnej. Por. m.in. D. Pastor Petit, *Las tecnicas de los Servicios de Inteligencia*, Barcelona 1977, s.30-32, 48-49 i 68-69.

rytety i zakres zapotrzebowań na informacje w okresie kilkuletnim. W ten sposób plany generalne obejmujące całokształt pracy informacyjnej wywiadu określonego państwa kapitalistycznego, wyznaczają konkretne zadania poszczególnym służbom, pionom central wywiadowczych i organom terenowym tych służb.

Wydzielenie poszczególnych dziedzin zainteresowań wywiadowczych powoduje, że określone służby i ich ogniwa specjalizują się w zdobywaniu, opracowywaniu i rozpowszechnianiu pewnego typu informacji, zależnie od kompetencji danej służby. Tak więc, służby wywiadu cywilnego /politycznego/ ukierunkowane są głównie na zdobywanie informacji z dziedziny społeczno-politycznej, gospodarczej i naukowo-technicznej, służby wywiadu wojskowego mają obowiązek zdobywania informacji z dziedziny militarnej. W praktyce dokonanie ścisłej linii podziału zainteresowań w działalności informacyjnej wywiadu cywilnego i wojskowego jest niemożliwe. Wynika to z wielu czynników. Do nich można zaliczyć m.in. to, że zjawiska rozwoju społeczno-politycznego, gospodarczego, naukowo-technicznego i sytuacja militarna nie występują w izolacji a przeciwnie, pozostają ze sobą w ścisłym związku. Stąd też sytuacja obronna państwa jest zdeterminowana stopniem rozwoju gospodarczego, stanem badań i wdrożeń wyników badań do produkcji wojskowej. Na sytuację obronną poważny wpływ ma także jedność moralno-polityczna społeczeństwa. Z wymienionych względów wywiad wojskowy często przejawia zainteresowania problematyką społeczno-polityczną /m.in. planując działania dywersji politycznej i destabilizacji społeczeństw socjalistycznych w wypadku wojny/, gospodarczą /zwłaszcza produkcją wojskową/ oraz naukowo-techniczną /przede wszystkim stanem rozwoju prac badawczo-rozwojowych na rzecz wojska/. Podobnie wywiad cywilny często ukierunkowuje swoje działania na zdobywanie informacji z dziedziny militarnej zwłaszcza o charakterze strategicznym.

W ostatnich latach wywiady państw kapitalistycznych duże znaczenie przywiązują do zdobywania informacji o sytuacji społeczno-politycznej w PRL. Na rozwój informacyjnej działalności wywiadu w tej dziedzinie, wpływa wzrost udziału w strategii politycznej państw kapitalistycznych, dywersji ideologicznej, propagandy politycznej i innych działań mających na celu oddziaływanie ideologiczne i polityczne na ludność naszego kraju.

Prowadząc rozpoznanie problematyki społeczno-politycznej wywiady państw kapitalistycznych przywiązują duże znaczenie do ujawniania tendencji i przewidywania rozwoju zjawisk w stanie stosunków politycznych PRL z innymi państwami socjalistycznymi, z państwami kapitalistycznymi oraz z sytuacji wewnętrznej w kraju.

Wywiady państw kapitalistycznych, przejawiają duże zainteresowanie

problemami jedności państw socjalistycznych. Wywiady interesują się przejawami rozbieżności występującymi w stosunkach PRL z państwami socjalistycznymi a także czynnikami, które służą umacnianiu związków między nimi, po to aby na podstawie zdobytych informacji prowadzić działalność trudniącą ich zbliżenie i w odpowiednim momencie osiągnąć w tej dziedzinie cele strategiczne. Taktyka działania państw kapitalistycznych i ich wywiadów polega m.in. na wykorzystaniu aktualnej sytuacji wewnętrznej w PRL - do popierania polskiej niezależności wewnętrznej oraz hamowania integracji ze Związkiem Radzieckim i innymi państwami socjalistycznymi. Wywiady państw kapitalistycznych zainteresowane są także stosunkami międzypartyjnymi w obrębie wspólnoty państw socjalistycznych.

W stałym zainteresowaniu wywiadów pozostaje polityka zagraniczna PRL i stosunki z państwami kapitalistycznymi. Wywiady usiłują zdobyć informacje o inicjatywach Polski wobec ważnych wydarzeń politycznych w świecie, o stanowisku zajmowanym w ONZ i innych organizacjach międzynarodowych. Przedmiotem zainteresowań są stosunki PRL z poszczególnymi państwami kapitalistycznymi, a zwłaszcza z RFN i głównymi uczestnikami paktu NATO. Wrogie wywiady interesują się też stosunkami politycznymi PRL z państwami rozwijającymi się. Uwaga służb wywiadowczych skierowana jest też na informacje wyrażające stanowisko Polski wobec najistotniejszych spraw odprężenia międzynarodowego, redukcji sił zbrojnych, zbrojeń i wzajemnego bezpieczeństwa.

Ważne miejsce w zainteresowaniach wywiadowczych zajmuje problematyka wewnętrzna państwa. Szczególny nacisk kładzie się na zdobywanie informacji, których wykorzystywanie może wpłynąć na osłabienie naszego państwa od zewnątrz i powodowania destabilizacji społeczeństwa polskiego. W związku z tym wywiady usiłują zdobywać informacje o sytuacji w naczelnych organach państwowych i partyjnych; interesują się politycznymi tajemnicami państwowymi, a zwłaszcza perspektywicznymi i aktualnymi planami politycznymi władz partyjnych i państwowych; obiektem zainteresowań są także nastroje społeczne wyrażające stosunek do polityki zagranicznej i wewnętrznej PZPR i rządu. Wywiady interesują się aktywnie sprawami mającymi wpływ na stan nastrojów społecznych i sytuacją w grupach i środowiskach których postawa może mieć decydujące znaczenie w sytuacjach kryzysowych. Podstawowymi sprawami, które są przedmiotem zainteresowań wywiadowczych to działalność podziemia politycznego, grup antysocjalistycznych ich zamierzenia i wpływy na postawy społeczne, problematyka swobód obywatelskich i praworządności, polityka socjalna, kulturalna, oświatowa i propagandowa. Wywiady w sposób priorytetowy traktują informacje o występujących na tym tle wszelkich niepokojach społecznych i stanach niezadowolenia mogących wywołać sytuacje kryzysowe. Przedmiotem zainteresowań jest

także pozycja Kościoła w Polsce, stosunek społeczeństwa do polityki Kościoła, a także stosunek władz partyjnych i państwowych do działalności Kościoła w Polsce, sytuacja i nastroje wśród robotników, zwłaszcza w najważniejszych zakładach produkcyjnych, nastroje w środowiskach naukowych inteligencji twórczej, młodzieży akademickiej.

Wywiady państw kapitalistycznych prowadzą systematyczne rozpoznanie biograficzne kierowniczej kadry partyjnej i państwowej. Gromadzą także dane dotyczące działaczy społecznych, gospodarczych, niektórych osobistości ze świata nauki, kultury, sztuki, publicystyki. Zdobywane informacje w tym przedmiocie dotyczą też osób, które mogą osiągnąć w przyszłości ważne stanowiska i funkcje, wpływać na decyzje państwowe i kształtować postawy polityczne społeczeństwa. W tym obrębie zainteresowań, wywiady usiłują zdobywać informacje o osobach, które w przeszłości zajmowały stanowiska kierownicze, badają ich postawy i starają się ocenić możliwości ich powrotu do władzy.

W ostatnich latach nasiliło się zainteresowanie wywiadu w zakresie zdobywania informacji o reakcjach społeczeństwa polskiego na politykę państw kapitalistycznych. Zdobywanie tych informacji służy działaniom które ukierunkowane są na zaszczepianie w społeczeństwie polskim prozachodnich orientacji, ukształtowania pozytywnych opinii i sympatii do państw zachodnich.

Zainteresowania wywiadowcze dziedziną militarną zajmowały zawsze i zajmują obecnie ważne miejsce w całokształcie działalności informacyjnej wywiadów państw kapitalistycznych. Znaczenie, jakie przywiązują wrogie wywiady do tej dziedziny, wynika z istoty strategii wojskowej imperializmu wobec państw socjalistycznych. Zgodnie z potrzebami tej strategii wrogie wywiady dążą do zdobywania następujących kategorii informacji:

- danych o bieżącym stanie potencjału militarnego państw socjalistycznych oraz o perspektywnym rozwoju w przyszłości;
- danych o planach sił zbrojnych państw socjalistycznych, współpracy w tej dziedzinie w ramach Układu Warszawskiego;
- informacji niezbędnych do planowania i przeprowadzenia skutecznych operacji strategicznych przez wojska NATO przeciwko państwom socjalistycznym, w tym także informacji o całokształcie sytuacji na teatrach ewentualnych działań wojennych;
- informacji zapewniających przewagę militarną w wypadku ewentualnego konfliktu zbrojnego - określaniu najbardziej dogodnego momentu do ataku i ostrzeganiu w porę kierownictwa politycznego i wojskowego o prawdopodobieństwie zaczepnych działań wojsk Układu Warszawskiego przeciwko państwom NATO.

W celu stałego zapewnienia informacji na potrzeby strategii militarnej wywiady głównych państw kapitalistycznych stworzyły system umożliwiającą bieżące zdobywanie informacji i system wczesnego ostrzegania przed nagłym atakiem. Bieżące zdobywanie informacji ma na celu wyłanianie nowych, nieznanych dotąd elementów sytuacji militarnej oraz uzupełniania danych na temat zjawisk i obiektów już znanych, w obrębie których nastąpiły istotne zmiany. Szczególną wagę przywiązuje się do informacji o znaczeniu strategicznym jak np. posiadanie nowych rodzajów broni i ich rozmieszczenie, symptomy świadczące o mobilizacji i koncentracji wojsk, nagłym wybuchu broni atomowej itp. Zdobywaniu tego rodzaju informacji służy rozbudowa systemu technicznych środków rozpoznania wywiadowczego, głównie rozpoznania satelitarne, radioelektronicznego i nasłuchu radiowego. System ten rozbudowany został w USA w skali globalnej i ogarnia cały świat, uwzględniając zwłaszcza obszar państw socjalistycznych. Inne wywiady prowadzą rozpoznanie w skali regionalnej, np. wywiad RFN prowadzi rozpoznanie przeciwko NRD, PRL, CSSR i ZSRR z terytorium własnego państwa, z powietrza i terytorium Morza Bałtyckiego. System rozpoznania sytuacji militarnej środkami technicznymi pozwala także na szybkie doprowadzenie informacji do odbiorcy³⁸ zdobywanie dużej ilości danych w stosunkowo krótkim czasie, zapewnienie obiektywizmu i szczegółowości informacji oraz prowadzenie wielu operacji wywiadowczych w sposób bezpieczny i bez naruszania suwerennych praw państw, przeciwko którym wymierzona jest działalność wywiadowcza. Równoległe z rozpoznaniem prowadzonym za pomocą środków technicznych, realizowane są operacje agenturalne i wykorzystywane metody zmierzające do szerokiego penetrowania problematyki militarnej. Wśród operacji agenturalnych zmierza się do głębokiego przenikania przez wybranych agentów do wnętrza systemu obronnego PRL i realizowanie przez specjalną sieć agenturalną stałej obserwacji obiektów, instalacji i jednostek WP i Północnej Grupy Wojsk A R stacjonujących w Polsce. Duże znaczenie w uzyskiwaniu informacji o problematyce militarnej mają także podróże

³⁸ Znaczenie szybkiego doprowadzenia informacji do odbiorcy i podjęcie odpowiedniej decyzji militarnej jest współcześnie bardzo wielkie. Wiąże się ono z szybką deprecjacją /"starzeniem się"/ informacji w określonej jednostce czasu oraz z tym, że przy możliwości ataku atomowego, przy użyciu pocisków międzykontynentalnych uzyskanie wczesnego ostrzeżenia o ataku pozwala na zorganizowanie obrony i zastosowanie przeciwnatarcia niszczącego potencjał militarny przeciwnika. W. Platt, znany teoretyk z zakresu informacyjnej działalności wywiadu USA, w 1957 r. pisał, iż materiał rozpoznania taktycznego deprecjonuje się 10% dziennie, zaś materiał wywiadu strategicznego w okresie wojny 10% miesięcznie, a w czasie pokoju 20% rocznie, z tym jednak, że informacje dotyczące infrastruktury 10% rocznie. Należy podkreślić, że na skutek tempa rozwoju dokonującego się w różnych dziedzinach w tym i w militarnej stopień deprecjacji informacji, w ostatnich latach uległ dalszemu zwiększeniu. Por. W. Platt, "Strategic Intelligence Production" New York 1957/ tekst tłum. Zarz. II Szt. Gen. WP, Warszawa 1961/ s. 37-38

zwiadownicze attache's wojskowych i cywilnego personelu ambasad i konsulatów, działalność penetracyjna agentury przeciwnika spośród cudzoziemców odwiedzających nasz kraj, system indagacji i sądu: naszych obywateli przebywających w państwach kapitalistycznych oraz wykorzystywanie jawnych źródeł informacji wywiadowczych.

Przedmiotem zainteresowań wrogich wywiadów w dziedzinie militarnej w PRL są w szczególności zasadnicze ugrupowania sił lądowych, lotnicze bazy operacyjne, wyrzutnie raketowe, linie tranzytowe, przeprawy mostowe i graniczne stacje przeładunkowe.³⁹ Według założeń doktryny wojennej NATO obiekty wymienionej kategorii klasyfikowane są jako "priorytetowe" ze względu na zamiar zniszczenia ich w pierwszej fazie wojny. W stałym, aktywnym zainteresowaniu pozostają związki taktyczne pierwszego rzutu rozmieszczone w województwach zachodnich i północnych oraz system obrony wybrzeża. W ostatnich latach w zainteresowaniu wywiadów państw kapitalistycznych znajdowało się około 300 obiektów wojskowo-obronnych WP i AR. Najwięcej penetracji wywiadowczych miało miejsce na terenie województw: gdańskiego, gorzowskiego, Koszalińskiego, legnickiego, słupskiego, szczecińskiego i zielonogórskiego. W tym czasie wrogie wywiady prowadziły systematyczną penetrację także innych rejonów kraju.

Zdobywanie informacji o potencjale militarnym PRL i wojsk AR stacjonujących w Polsce służy dowództwu NATO i dowództwom poszczególnych państw kapitalistycznych do planowania operacji militarnych, do użycia broni najbardziej skutecznej do przeprowadzenia ataku na dany obiekt oraz określenia kolejności uderzeń nuklearnych. Analiza porównawcza potencjału militarnego PRL i innych państw socjalistycznych odgrywa decydującą rolę w planowaniu perspektywnym rozwoju sił zbrojnych NATO i dostosowywaniu ich do zamierzeń strategicznych wobec państw członków UW. Niektóre z uzyskiwanych informacji wykorzystywane są także w kampaniach propagandowych prowadzonych w państwach kapitalistycznych. Sens tych działań propagandowych sprowadza się do stwarzania wizji zagrożenia Europy Zachodniej i USA ze strony państw socjalistycznych i zastraszania społeczeństw świata kapitalistycznego przewagą militarną państw - członków UW. Usiłuje się także wykorzystywać rezultaty propagandy do forsowania wyścigu zbrojeń i rozwoju nowych broni.

Wrogie wywiady dążą do szczegółowego rozpoznania terytorium PRL traktując go jako teren teatru przyszłych działań wojennych, w tym celu dążą

39. Ukierunkowanie wywiadowczych zainteresowań w dziedzinie militarnej Polską, wynika z miejsca naszych sił zbrojnych w systemie obronnym Układu Warszawskiego, rodzaju jednostek sił zbrojnych, broni rozmieszczonych na terenie kraju i naturalnych uwarunkowań geograficznych, z których wynika bliskość terytorialna do obszaru przeciwnika i możliwości tranzytowe między ZSRR, PRL i NRD.

do dokładnego umiejscowienia interesujących ich obiektów, zwłaszcza w wyniku ustaleń topograficznych i geodezyjnych. Informacje tego typu mają znaczenie w zapewnianiu skuteczności ataku na obiekty strategiczne. Planowo zbiera się również dane o pracy wojskowych urządzeń radioelektronicznych /stacjach radarowych OPK, systemie uruchamiania i naprowadzania rakiet itp./ Informacje te uważa się za przydatne w celu zniszczenia wyrzutni raketowych, sparaliżowania obrony powietrznej kraju w wyniku działań niszczących lub zakłóceń elektronicznych.

Przedmiotem stałych zainteresowań wywiadów są informacje określające plany strategiczne i taktykę Wojska Polskiego oraz udział sił zbrojnych PRL w całości kształcie systemu obronnego Układu Warszawskiego. Tego rodzaju informacje wywiady usiłują uzyskać interesując się planowanymi i przeprowadzanymi manewrami w ramach sił Układu Warszawskiego, miejscami ćwiczeń, trasami przemarszu, ilością, rodzajem i wyposażeniem jednostek, strukturą organizacyjną i stanem etatowym jednostek i związków operacyjnych. Przedmiotem zainteresowań są także dane na temat doktryny wojennej państw UW i informacje charakteryzujące poglądy dowództwa wojskowego. W tym celu gromadzi się dane o programach i treści nauczania w szkołach oficerskich, systemie szkolenia kadry dowódczej, wyposażeniu szkolnych poligonów itp. Zdobywając wymienione informacje wrogie wywiady dążą do określenia kierunków wojskowego planowania strategicznego, ewentualnego przebiegu działań bojowych na wypadek konfliktu zbrojnego i określenia stanu mobilizacyjnego naszych sił zbrojnych i własnych potrzeb w zakresie ataku i obrony.

W działalności informacyjnej wywiadu duże znaczenie ma dostarczanie na czas informacji wskazujących na przygotowanie do wojny i decyzje mobilizacyjne potencjalnych przeciwników. Uzyskiwanie takich danych pozwala na uniknięcie zaskoczenia, uprzedzenie kierownictwa politycznego i wojskowego państwa o zamiarach przeciwnika i określenie sprzyjającego momentu ataku. W celu wykrywania przedsięwzięć mobilizacyjnych - charakteryzujących stopień przygotowań do wojny i zamiar wywołania konfliktu zbrojnego - w służbach wywiadowczych opracowany został system symptomów, wskazujących na przygotowania wojenne ze strony ewentualnych przeciwników. Symptomy te, odnoszą się do takich zewnętrznych przejawów działalności państwowej i wojska, które pośrednio świadczą o skrytych posunięciach mobilizacyjnych. Należą do nich między innymi: objawy intensywnej pracy naczelnych organów partii i państwa, instytucji centralnych MON, Sztabu Generalnego WP, dowództw okręgów wojskowych i obiektów strategicznych sił zbrojnych, intensyfikacja produkcji na potrzeby wojska, wycofanie z Polski rodzin żołnierzy radzieckich, przemieszczenie jednostek wojskowych z garnizonów zajmowanych w czasie pokoju do rejonów wyjściowych, nasile-

nie informacji przesyłanych kanałami wojskowej służby łączności lub zaprzestanie przekazywania informacji, koncentracja materiałów do budowy mostów, przyspieszone wyposażenie wojska, zmiany w intensywności i charakterze przewozów w ruchu tranzytowym, wydawanie map sztabowych w jednostkach itp. Ze względu na ważność wymienionych informacji wrogle wywiady wprowadziły zasadę natychmiastowego przekazywania do ośrodków dyspozycyjnych wszelkich danych o skrytej mobilizacji i przygotowaniach wojennych.

Wrogle wywiady stale udoskonalają systemy ostrzegania przed nagłym atakiem wykonanym środkami przenoszenia broni nuklearnej i konwencjonalnej. Doskonali się zwłaszcza techniczne środki wczesnego wykrywania startów wielkich balistycznych pocisków raketowych oraz raket i, co się z tym wiąże, lokalizacji ich wyrzutni. W systemie wywiadu USA stworzono specjalny ośrodek koncentrujący napływ bieżących informacji o charakterze strategicznym, w tym danych ze środków wczesnego ostrzegania przed nagłym atakiem. Ośrodek ten odpowiedzialny jest za dokonywanie ocen informacji o sytuacjach kryzysowych w stosunkach międzynarodowych i przygotowanie wniosków do natychmiastowego podjęcia decyzji politycznych i militarnych.

Kolejną dziedziną zainteresowań wywiadowczych jest problematyka gospodarcza. Ważność tej problematyki we współczesnej działalności informacyjnej wrogich wywiadów determinuje to, że rozwój gospodarczy wpływa bezpośrednio na budowę społeczeństwa socjalistycznego, zaspokajanie potrzeb społecznych, moc obronną i bezpieczeństwo państwa. Z wymienionych względów problematyka gospodarcza zajmuje priorytetowe miejsce w całokształcie zainteresowań wywiadowczych, a to z kolei wpływa na wyodrębnienie ogniw specjalizujących się rozpoznaniem problematyki gospodarczej⁴⁰. Rozpoznaniem wywiadowczym w tej dziedzinie objęte są wszystkie zagadnienia rozwoju gospodarczego i zasobów materialnych, zwłaszcza o charakterze strategicznym. Na podstawie rezultatów rozpoznania zagadnień gospodarki narodowej PRL, współpracy w tej dziedzinie z państwami RWPG i powiązań gospodarczych z państwami kapitalistycznymi, wrogle wywiady usiłują ustalić tendencje rozwoju gospodarczego, wyłonić trudności gospodarcze, które mogą być wykorzystane do nacisku ekonomicznego na nasz kraj.

-----
40. W centralnej Agencji Wywiadowczej w ostatnich latach zwiększono liczbę opracowań problemów gospodarczych, zmniejszając liczebność opracowań dotyczących zagadnień militarnych. Wśród tego typu opracowań gospodarczych znajdują się m.in. "World Steel Market - Continued Trouble Ahead" /Światowy rynek stali - perspektywa stałych trudności/, "Communist Aid to the Less Developed Countries of the Free World 1976" /Komunistyczna pomoc dla krajów rozwijających się wolnego świata/. Por. Turner's "Born Again" CIA w: "Dirty Work", Secaucus, New Jersey 1978, s.311.

O znaczeniu, jakie przeciwnik przywiązuje do rozpoznania i oceny sytuacji gospodarczej w PRL i innych państwach socjalistycznych, świadczy m.in. to, że zagadnienia te są przedmiotem analiz dokonywanych przez specjalne grupy robocze powoływane w organach NATO i stanowią treść obrad Komitetu Ekonomicznego NATO.

W zdobywaniu informacji z dziedziny gospodarczej coraz większe możliwości wrogim wywiadom stwarzają wzajemne stosunki gospodarcze między PRL a państwami kapitalistycznymi, dostęp do wielu informacji ze strony handlowców i innych specjalistów przyjeżdżających do Polski, otwarte penetrowanie zapotrzebowań dokonywane metodami marketingu, analizowanie jawnych źródeł informacji - w tym krajowych opracowań naukowych.⁴¹

Przedmiotem zainteresowań wywiadowczych są dane o podstawowych gałęziach przemysłu, rolnictwa, bazie surowcowej i wymianie handlowej z zagranicą, które mają wpływ na tempo wzrostu gospodarczego kraju, kierunki rozwoju oraz planowane zamierzenia w tej dziedzinie na lata osiemdziesiąte. W ostatnich latach przeciwnik przejawia wzmożone zainteresowanie sytuacją rynkową w kraju, panującą na tym tle atmosferą w społeczeństwie, stanem zadłużenia, bilansem płatniczym, realizacją planowanych zadań w eksporcie i imporcie, ukierunkowaniem inwestycji, kompleksem surowcowo-energetycznym, sytuacją w rolnictwie oraz brakami siły roboczej. Przedmiotem zainteresowania są także zagadnienia zdolności i wyników produkcyjnych poszczególnych branż i konkretnych zakładów, a zwłaszcza w przemyśle stoczniowym, wydobywczym, ciężkim, maszynowym, chemicznym, energetycznym, w obsłudze portów. W tym kontekście rozpoznawana jest również atmosfera społeczna panująca wśród załóg zakładów wymienionych gałęzi przemysłu i inne czynniki mające wpływ na postawę polityczną i wydajność pracy.

---

41. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych znacznie rozszerzyła się sieć wielu przedstawicielstw handlowych, firm i koncernów kapitalistycznych akredytowanych w PRL, posiadających uprawnienia zbierania informacji marketingowych. Np. przedstawicielstw akredytowanych w Warszawie w 1967 r. było zaledwie siedem, w 1972 r. liczba przedstawicielstw zwiększyła się do 24, w 1979 r. istniały już 120 przedstawicielstwa reprezentujące 17 państw. Najwięcej przedstawicielstw należy do USA, Wielkiej Brytanii i Japonii. Niezależnie od przedstawicielstw handlowych i in., ustawiczną penetrację dziedziny gospodarczej dokonują rezydentury wywiadów z pozycji ambasad i konsulatów i oficjalne ogniwa przedstawicielstw dyplomatycznych attachaty handlowe, przemysłowe, rolne, ekonomiczne i inne. W ostatnich latach powstała w Polsce sieć firm i przedstawicielstw polonijnych, których właścicielami są osoby stale zamieszkujące za granicą i posiadające obce obywatelstwo, powstają firmy zagraniczne i spółki z udziałem obcego kapitału. Istnienie tych form gospodarczej współpracy międzynarodowej także umożliwia przeciwnikowi prowadzenie penetracji wywiadowczej.

W stałym zainteresowaniu pozostają zagadnienia dotyczące pogłębiania integracji ekonomicznej w ramach RWPG, sprawy rozliczeń, kooperacji oraz stanowisko Polski i innych państw członkowskich w odniesieniu do kontaktów z EWG. Usiłuje się też uzyskiwać informacje o radzieckiej pomocy i innych środkach zmierzających do przeciwdziałania negatywnym skutkom kryzysu ekonomicznego w Polsce.

Dokonując rozpoznania naszej gospodarki przeciwnik dąży do uzyskania informacji całościowych o polityce gospodarczej, trendach rozwojowych, stosunkach gospodarczych PRL z zagranicą oraz informacji szczegółowych o organizacji poszczególnych gałęzi przemysłu i konkretnych zakładów przemysłowych, organizacji produkcji. Wywiad interesuje się także nowymi inwestycjami, surowcami i dostawami maszyn, urządzeń, części zamiennych, zatrudnieniem i płacą, wdrażaniem nowych technologii, planami i metodami modernizacji zakładów, taborem transportowym, zadaniami kluczowych zakładów na wypadek wojny, charakterem produkcji specjalnej, ochroną obiektów produkcyjnych. Kompletując informacje o gospodarce narodowej przeciwnik dąży do kompleksowego rozpoznania aktualnego stanu i perspektyw rozwoju gospodarczego PRL.

Organizacją rozpoznania problematyki gospodarczej zajmują się wyspecjalizowane ogniwa central wywiadowczych państw kapitalistycznych. W niektórych państwach, w rozpoznaniu tej problematyki w szerokim zakresie uczestniczą organy niewywiadowcze. Np. w USA analizami międzynarodowych zagadnień gospodarczych, zajmują się przy udziale wywiadu, Departament Stanu, Skarbu, Handlu, Rolnictwa oraz Rada Doradców Ekonomicznych. W Wielkiej Brytanii w Ministerstwie Handlu i Przemysłu wydzielono ogniwo rozpoznania wywiadowczego współdziałające w tej dziedzinie z Tajną Służbą Wywiadu /Secret Intelligence Service - SIS/.

W dziedzinie rozpoznania gospodarczego ma miejsce ścisła współpraca koncernów, monopolii, banków i kompleksu wojenno-przemysłowego z wywiadem. Wyraża się to w przedkładaniu wywiadowi zapotrzebowań wywiadowczych i korzystaniu z rezultatów rozpoznania wywiadowczego. Wywiad zabezpiecza również interesy koncernów i monopolii przez opracowywanie zaleceń ukierunkowujących stosunki z państwami socjalistycznymi⁴² opracowywanie instrukcji o sposobach postępowania i zachowania się przedstawicieli firm kapitalistycznych podczas pobytu w krajach socjalistycznych. Niezależnie od

42. Na przykład w Radzie ds. Handlu z Krajami Europy Wschodniej w Wielkiej Brytanii utworzono specjalny komitet, którego zadaniem jest opracowywanie dla właścicieli firm handlowo-przemysłowych zaleceń dotyczących handlu z państwami socjalistycznymi. W skład komitetu wchodzi przedstawiciel Tajnej Służby Wywiadu.

tego, wielkie przedsiębiorstwa przemysłowe, korporacje i firmy samodzielnie organizują pracę quasi wywiadowczą co niejednokrotnie jest wyrazem walki konkurencyjnej przedsiębiorstw i firm kapitalistycznych, w skali jednego kraju i w skali międzynarodowej. W wielu wypadkach wywiad państwowy korzysta z możliwości i rezultatów rozpoznania wywiadowczego przedsiębiorstw i firm kapitalistycznych, wykorzystuje ich oficjalne stosunki z państwami socjalistycznymi do własnych celów, korzysta z możliwości organizowania "przykryć" dla agentów i pracowników wywiadu.

Bliski związek z problematyką rozpoznania gospodarczego ma rozpoznanie w dziedzinie nauki i techniki. Rozpoznanie prowadzone w tej dziedzinie jest ściśle podporządkowane dążeniu państw kapitalistycznych do wykorzystania dorobku naukowo-technicznego państw socjalistycznych do własnych celów i wpływające na hamowanie procesów badawczo-rozwojowych w naszych krajach, które oddziałują na całokształt rozwoju gospodarczego i mocy obronnej.

W zakresie rozpoznania naukowo-technicznego przeciwnik korzysta z wielu możliwości wynikających ze współpracy polskich uczelni i ośrodków badawczo-rozwojowych z uczelniami i placówkami naukowo-badawczymi państw kapitalistycznych. Wynika stąd możliwość wyjazdu i zatrudnienia za granicą polskich uczonych i specjalistów, korzystania z wyników ich badań, zapoznawania się z rezultatami badań naukowych, publikacjami itp. W niektórych wypadkach dąży się do takiego sformułowania umów o współpracy, które ukierunkowują w korzystny sposób dla państw kapitalistycznych wykorzystanie polskich uczonych i prowadzone badania. Dąży się też do ściągnięcia z za granicy konkretnych uczonych, których wiedza przedstawia istotną wartość dla interesów określonych państw kapitalistycznych. W zdobywaniu informacji naukowo-technicznych specjalizują się odpowiednio ogniwa central wywiadowczych, które zatrudniają różnego rodzaju specjalistów, współpracują z wieloma placówkami naukowo-badawczymi, w szerokim zakresie korzystają z jawnych źródeł informacji. Ogniwa rozpoznania problemów nauki i techniki za naczelną wytyczną swego działania traktują zapotrzebowania na informacje wywiadowcze ze strony różnych resortów państwowych, wojska, a także kompleksu wojenno-przemysłowego.

Główne zadania w dziedzinie rozpoznania problematyki naukowo-technicznej obejmują ocenę rozwoju ważniejszych zagadnień nauki i techniki w PRL, a zwłaszcza tych, które mają bezpośredni wpływ na postęp gospodarczy i stan potencjału obronnego państwa. Szczególną uwagę zwraca się na uzyskiwanie danych o wysokości nakładów przeznaczonych na priorytetowe badania naukowe, organizacji prac badawczych, zakresie i stanie badań w dziedzinie atomistyki, elektroniki, chemii, łączności, techniki obliczeniowej. Służby wywiadu koncentrują swą uwagę na dziedzinie i placówce naukowo-ba-

dawcze realizujące badania, które mogą mieć zastosowanie dla celów wojskowych, takich jak technika laserowa, meteorologia, epidemiologia i inne. Obiektem zainteresowania są także przedsiębiorstwa przemysłowe stosujące najnowsze osiągnięcia nauki i techniki.

2.2. Działalność destrukcyjna państw kapitalistycznych i ich wywiadów przeciwko Polsce

W praktycznej realizacji zamierzeń strategicznych imperializmu wobec państw socjalistycznych i przeciw wszelkim postępowym przemianom w świecie, działalność informacyjna i destrukcyjno-wywrotowa pozostają ze sobą w ścisłym związku. Działalność informacyjna generalnie jest podporządkowana działalności destrukcyjnej. Oba rodzaje działalności w tym samym stopniu zmierzają do osłabienia potencjału gospodarczego i militarnego państw socjalistycznych, a także pozycji politycznych tych państw. W urzeczywistnianiu celów strategicznych służbom specjalnym powierzono szczególne zadania prowadzenia skrytej walki z państwami socjalistycznymi przy pomocy specyficznych sił, środków i metod działania. W rzeczywistości działalność destrukcyjna wymierzona w państwa socjalistyczne prowadzona jest przez wszystkie organy i instytucje państw kapitalistycznych, które uczestniczą w stosunkach międzynarodowych lub mogą tę działalność prowadzić z pozycji własnego kraju. Integracja wszystkich organów i instytucji państw kapitalistycznych wokół podstawowych zamierzeń strategicznych spowodowała, że w dziedzinie działań destrukcyjnych ma miejsce daleko idąca współpraca między służbami specjalnymi a innymi instytucjami państwowymi. Na skutek tego w przejawach wielu działań wywrotowych prowadzonych przez różne instytucje państw kapitalistycznych trudno wydzielić jest zakres udziału w nich służb specjalnych, zwłaszcza ze względu na identyczność celów i skryty charakter działalności. W wielu wypadkach służby specjalne są koordynatorami działań wywrotowych, w których uczestniczą organy państwowe i kompleks wojenno-przemysłowy państw kapitalistycznych. Działalność destrukcyjna prowadzona przez służby specjalne przeciwko państwom socjalistycznym odznacza się innymi formami niż działalność wywrotowa wobec państw rozwijających się i sił postępowych na świecie. Wynika to z różnic w zamierzeniach strategicznych i odmiennych warunków panujących w państwach socjalistycznych utrudniających otwarte prowadzenie walki w ostrych formach. Służby specjalne planując i urzeczywistniając działania destrukcyjne uwzględniają specyfikę każdego z państw socjalistycznych, stan stosunków określonego państwa kapitalistycznego z konkretnym państwem socjalistycznym oraz ocenę sytuacji wewnętrznej, która wskazuje na możliwość podejmowania założonych działań.

Tak więc, mimo istnienia generalnych zamierzeń strategicznych wobec ogółu państw socjalistycznych, działalność wyrotowa prowadzona wobec każdego z członków wspólnoty socjalistycznej realizowana jest w różnych formach.

Współczesna strategia i działalność destrukcyjno-wyrotowa imperializmu wobec Polski zmierza do osłabienia pozycji PRL w sferze stosunków międzynarodowych, jak również do destrukcyjnego oddziaływania na wewnętrzne stosunki społeczno-polityczne i sytuację ekonomiczną w kraju.

Do podstawowych celów destrukcyjno-wyrotowych należą:

- osłabianie pozycji Polski na arenie międzynarodowej, dążenie do dezintegrowania naszego kraju z innymi państwami socjalistycznymi, osłabianie więzi z państwami rozwijającymi się, osłabianie stosunków politycznych i gospodarczych PRL z państwami kapitalistycznymi i siłami postępu w tych krajach;

- destabilizacja stosunków społeczno-politycznych w Polsce, oddziaływanie propagandowe na postawę społeczeństwa w celu upowszechniania antysocjalistycznych i prozachodnich poglądów zmierzających do ewolucji ustroju socjalistycznego w kierunku burżuazyjno-demokratycznym, wzmacnianie, integrowanie i inspirowanie do aktywnej działalności sił antysocjalistycznych w kraju;

- osłabianie siły ekonomicznej państwa, hamowanie postępu gospodarczego, prowadzenie nacisku ekonomicznego w powiązaniu z oddziaływaniem na decyzje polityczne państwa;

- osłabianie mocy obronnej PRL.

Rozwój różnych form współpracy międzynarodowej mający miejsce w warunkach odprężenia, zwłaszcza w dziedzinie gospodarki, nauki, techniki, kultury, turystyki i ruchu osobowego oraz wymiany różnego rodzaju przedstawicielstw, stworzył służbom specjalnym państw kapitalistycznych szczególnie dogodnie warunki do penetracji wywiadowczej i oddziaływania dywersyjnego na nasz kraj. Służby specjalne usiłowały wówczas realizować swe zadania bez drastycznych form naruszania suwerenności naszego państwa, norm prawa międzynarodowego, prawa wewnętrznego i awanturniczych działań tak charakterystycznych dla okresu "zimnej wojny". Niebezpieczny charakter tego rodzaju działalności polegał na tym, że opierała się ona na legalno-

ści wielopłaszczyznowych kontaktów instytucji naszego państwa ze światem Zachodu i rozwoju międzynarodowego ruchu osobowego oraz dokonywana była w atmosferze pozornego uznawania przez imperializm zasad pokojowej współpracy między państwami o odmiennych systemach politycznych. Tak więc, wykorzystywanie "legalnych" płaszczyzn działania maskowało jedynie agresywny charakter działalności przeciwnika i tylko pozornie nie stanowiło ingerencji w interesy naszego państwa.

Działalność destrukcyjno-wywrotowa prowadzona z pozycji zagranicznych wielokrotnie przybiera postać zorganizowanych akcji, które mają na celu osłabienie pozycji Polski w skali międzynarodowej oraz oddziałują ujemnie na postawę społeczeństwa określonego państwa kapitalistycznego wobec naszego kraju. W prowadzeniu tego rodzaju akcji w różnej formie uczestniczą służby specjalne państwa kapitalistycznych. W ostatnich latach ma miejsce nasilenie się zorganizowanych przez skrajnie reakcyjne elementy emigracyjne i syjonistyczne demonstracji wobec naszych przedstawicielstw, którym patronują służby specjalne, okresowo podejmowane są próby bojkotu towarów polskiej produkcji, prowadzone są prowokacje wobec naszych obywateli. Tego rodzaju działalność powstała w 1975r. w USA z inspiracji służb specjalnych organizacja "Wolna Polska". Organizacja ta specjalizowała się w aktach terroryzmu wobec pracowników przedstawicielstw PRL w USA i postępowej części Polonii amerykańskiej. W swoich publikacjach /tzw. "komunikatach w pola walki"/ nawiązujących do działalności grupy antysocjalistycznych w kraju, "Wolna Polska" niejednokrotnie zamieszczała materiały udostępnione przez służby specjalne USA.

W realizacji różnego rodzaju działań destrukcyjno-wywrotowych, aktywnie uczestniczą przedstawicielstwa dyplomatyczne i konsularne głównych państw NATO akredytowane w Polsce i rezydentury wywiadów działające z tych pozycji. W zakresie oddziaływania na grupy antysocjalistyczne wyraża się to w nawiązywaniu bezpośrednich kontaktów z uczestnikami tych grup, wyrażanie im uznania, udzielania materialnego i ideowego poparcia. W niektórych wypadkach ma także miejsce usiłowanie inspirowania wrogiej działalności, dostarczanie materiałów pochodzących z zagranicy oraz odbieranie informacji i opracowanie celem przesłania ich na Zachód w celu wykorzystania w akcjach dywersji ideologicznej.

Przedstawicielstwa dyplomatyczne i konsularne głównych państw NATO urzeczywistniając szeroki program oddziaływania na nasze społeczeństwo usiłują kolportować różnego rodzaju wydawnictwa upowszechniające kulturę Zachodu, zachodni styl życia i propagujące osiągnięcia państw kapitali-

stycznych⁴³. Służba dyplomatyczna jest także organizatorem wyjazdów stypendialnych⁴⁴. System typowania kandydatów na stypendia uwzględnia pozyskanie takich osób, które ze względu na obecne lub przyszłe możliwości mogą przyczynić się do kształtowania w kraju poglądów korzystnych dla Zachodu, albo wpływać na ważne decyzje w wielu dziedzinach naszego życia. Akcji stypendialnej towarzyszy zjawisko utrzymywania i pogłębiania kontaktów z byłymi stypendystami oraz oddziaływanie na ich postawę po powrocie do kraju.

W działaniach dywersyjno-wywrotowych państw kapitalistycznych dużo uwagi przywiązuje się do wykorzystywania wymiany w dziedzinie ekonomicznej, do zapewnienia korzystnych warunków realizacji celów politycznych i wywierania nacisków na nasz kraj oraz hamowania rozwoju gospodarczego Państwa kapitalistyczne, zwłaszcza USA przyjęły w sferze ekonomicznej politykę karania i nagradzania Polski, w zależności od przyjętego kursu wewnętrznego. Widocznym tego dowodem są decyzje sankcji ekonomicznych i ograniczeń w stosunkach handlowych wprowadzonych przez USA w stosunku do Polski po wprowadzeniu stanu wojennego. Sankcje te jak wiadomo przyczyniły się do olbrzymich strat gospodarczych ponoszonych przez nasz kraj i sparaliżowania wielu gałęzi życia gospodarczego. Wielokrotnie w oficjalnych oświadczeniach prezydenta R. Reagana ponawiana była oferta /m.in. 13.VIII.1983 r./ zniesienia restrykcji wobec Polski w zamian za politykę ustępstw państwa w stosunku do krajowych ugrupowań antysocjalistycznych. Zagadnienia odnoszące się do współpracy gospodarczo-handlowej z państwami socjalistycznymi są stałym przedmiotem posiedzeń Komitetu Ekonomicznego NATO. Wielokrotnie ten i inne organy współdziałania świata kapitalistycznego podejmowały dywersyjne postanowienia hamujące samodzielność gospodarczą Polski. Wprowadzono m.in. taki system działania handlowego, który umożliwi pełne wykorzystanie technologii zakupionych na Zachodzie dopiero po kilku latach. Wprowadzono również decyzje, uzależniające udzielanie pożyczek i kredytów krajom socjalistycznym od zgody na ingerencje co do sposobów ich wykorzystania.

43. Najszersze oddziaływanie w tej dziedzinie prowadzi ambasada USA oraz Ośrodek Cywilizacji Amerykańskiej. Bibliotekę ambasady USA w Warszawie odwiedza rocznie ok. 30 tys. osób, filmoteka dysponuje 500 filmami, na projekcjach tych filmów liczba widzów sięga ponad 700 tys. osób rocznie. Czytelnia dysponuje ok. 90 tytułami czasopism i wydawnictw broszurowych w nakładzie ok. 100 tys. egzemplarzy, które wysyła do ok. 6 tys. stałych odbiorców.

44. Najwięcej stypendiów przyznawanych jest przez różne instytucje amerykańskie. Amerykanie oprócz przyznawania stypendiów polskim naukowcom, starają się pozyskiwać na wyjazdy działaczy frontu ideologicznego, wybitnych artystów i publicystów, a także ludzi zajmujących kierownicze stanowiska w administracji i gospodarce. Tylko w 1977 r. wyjechało na stypendia do USA 265 osób z terenu 33 województw.

Jedną z form dywersji w sferze gospodarki narodowej jest korumpowanie naszych obywateli mających wpływ na zawieranie kontraktów handlowych, posiadających informacje o rozmiarach potrzeb w dziedzinie zakupów, ułatwiających działalność przedstawicieli firm zachodnich itp. Ambasada USA w Warszawie w celu odpowiedniego oddziaływania na naszych obywateli i zdobywania ich "przychylności" ma specjalny tzw. "fundusz korumpcyjny". Gospodarka narodowa ponosi olbrzymie straty na skutek działalności osób, które osiągając osobiste korzyści materialne udzielają zachodnim firmom tajemnic handlowych i technologicznych, wpływają na zakup wadliwych lub złej jakości urządzeń.

Wśród wielu form destrukcyjnego działania przeciwnika w dziedzinie osłabiania siły ekonomicznej państwa, na uwagę zasługuje także docieranie do resortów gospodarczych, instytucji i placówek naukowo-badawczych zajmujących się planowaniem i zarządzaniem gospodarką narodową w celu prezentowania, jako korzystnych na gruncie polskim, wzorców i rozwiązań zachodnich oraz prowadzenia szerokiego oddziaływania na kadrę kierowniczą i naukowo-techniczną w celu wyrabiania pozytywnego stosunku do zachodnich technologii urządzeń itp.

Otwartość ingerencji w sprawy wewnętrzne Polski i ich rozmiary wzrosły w drugiej połowie lat siedemdziesiątych i przejawiały się w popieraniu sił wrogich Polsce Ludowej, w stworzeniu mechanizmów propagandowych, organizacyjnych i materialnych za granicą, służących wsparciu działalności antysocjalistycznej w kraju. Dalsze nasilenie ingerencji w sprawy Polski ze strony państw kapitalistycznych, ich organów propagandowych i służb specjalnych, nastąpiło w okresie napięć wewnętrznych w kraju i wzrostu nastrojów zimnowojennych w stosunkach międzynarodowych. Stany Zjednoczone i inne państwa kapitalistyczne stosując wobec Polski metody szantażu politycznego i ekonomicznego, w działalności służb specjalnych i propagandzie przeszły do otwartego ingerowania w rozwój sytuacji politycznej w naszym kraju oraz inspirowania sił antysocjalistycznych do kontrewolucyjnej działalności.

Wprowadzenie stanu wojennego i zastosowanie przedsięwzięć w zakresie ochrony bezpieczeństwa znacznie ograniczyło możliwości i siłę działalności przeciwnika zewnętrznego. W zmienionej, trudniejszej dla służb specjalnych sytuacji, usiłują one aktywizować swoją działalność przeciwko Polsce z zewnątrz, dążąc do hamowania i komplikowania procesu stabilizacji wewnętrznej.

Niezależnie od prowadzonych działań destrukcyjnych w warunkach pokojowych, służby specjalne planują i prowadzą przygotowania do rozwinięcia dywersji w okresie wojny. Polska rozpatrywana jest w tym przypadku jako te-

rytorium o szczególnym znaczeniu tranzytowym między linią obrony i jednostkami Północnej Grupy Armii Radzieckiej stacjonującymi w NRD i zachodniej części Polski a rezerwami strategicznymi i źródłami zaopatrzenia znajdującymi się w ZSRR. Główne akcje dywersyjne ukierunkowane są zatem przeciwko szlakom komunikacyjnym w Polsce, zwłaszcza w miejscach newralgicznych. Inne zamierzenia przewidują rozwinięcie działań paraliżujących życie na zapleczu frontu, utrudniających egzystencję sektora wojskowego i cywilnego. Zarówno jedne, jak i drugie działania mają być prowadzone przez agenturę przeciwnika przebywającą wewnątrz kraju, jak też przez grupy dywersyjno-rozpoznawcze przerzucane z zewnątrz do Polski.⁴⁵

Przeciwnik w okresie pokojowym podejmuje działania przygotowawcze do rozwinięcia dywersji w czasie wojny. Są to: werbunek i przygotowanie do przyszłej działalności specjalnych agentów, osadzenie ich w określonych miejscach, zaopatrywanie w niezbędny sprzęt do prowadzenia dywersji i utrzymania łączności. Z chwilą wprowadzenia stanu wojennego przeciwnik rozpoczął praktyczne działania polegające na przygotowaniu kadr agenturalnych, przeznaczonych do działania na okres wojny. Służba Bezpieczeństwa MSW PRL stwierdziła także fakty prób przemytu do Polski zaopatrzenia materiałowego, zwłaszcza środków łączności, które przeznaczone są do użycia w warunkach wojennych.

Część działań planowanych na okres wojny podejmuje kontrwywiad przeciwnika. Służby kontrwywiadu wojskowego państw NATO gromadzą systematycznie informacje przydatne do działań w wypadku wkroczenia przeciwnika na nasze terytorium, informacje kontrwywiadowcze, przydatne do działań dywersyjnych wobec osób zamieszkałych w Polsce gromadzone są w tak zwanych "czarnej", "szarej" i "białej" liście. "Czarna" lista obejmuje osoby, które zamierza się aresztować. Są to przywódcy polityczni, wyżsi urzędnicy, aktyw społeczno-polityczny, wojskowi, członkowie organizacji paramilitarnych i partyzanckich, wojskowy i cywilny personel wywiadu i kontrwywiadu, pracownicy aparatu politycznego i inne osoby wskazane przez wywiad. "Szara" lista obejmuje osoby, których postawy wobec politycznych i militarnych celów NATO nie są sprecyzowane. Są to również ewentualni współpracownicy armii wchodzących w skład NATO: potencjalni zdrajcy, osoby znane z opozycyjnej postawy oraz naukowcy zatrudnieni w ważnych dla wojska dziedzinach, np. badaniach rakietowo-nuklearnych. Wobec wszystkich tych osób zamierza się prowadzić postępowanie mające na celu ustalenie ich rzeczywistej postawy wobec polityki NATO i stopnia przydatności do działań dywersyjnych. "Biała" lista dotyczy osób, które współpracowały

45. W okresie wojny przewiduje się uruchomienie specjalnej "zamrożonej" agentury, która nie rozwija działań i nie dekonspiruje się w warunkach pokojowych.

z wywiadem USA lub wywiadami sprzymierzonymi ze Stanami Zjednoczonymi, byłych przywódców ugrupowań opozycyjnych i podziemia, lojalnych wobec NATO pracowników naukowych, przywódców kościoła katolickiego i innych wyznań, działaczy różnych organizacji znanych z wrogiej postawy wobec Polski Ludowej. Zakłada się, że osoby umieszczone na tej liście udzielać będą po wkroczeniu do Polski wojsk NATO aktywnej pomocy służbom kontrwywiadowczym przeciwnika.

Rozdział 3. FORMY DZIAŁALNOŚCI SŁUŻB SPECJALNYCH PROWADZONEJ Z POZYCJI ZEWNETRZNYCH

Działalność poszczególnych służb specjalnych przeciwko Polsce urzeczywistniana jest z trzech podstawowych obszarów. Z własnego terytorium, z terytorium państw obcych, zwłaszcza zaprzyjaźnionych oraz na naszym terytorium.

Najaktywniej każda ze służb wykorzystuje własne terytorium, na nim bowiem działania są najbardziej bezpieczne i ułatwione. Na tym terenie służby specjalne podejmują podstawowe działania organizacyjne: planują działania, przygotowują ich realizację, przygotowują zaplecze materiałowo-techniczne, werbują agentów, szkolą ich i wyposażają.

Przeciwnik nie ogranicza się jednak do własnego terytorium, zwłaszcza służby specjalne prowadzą w tym zakresie globalne działania przeciwko Polsce z każdego miejsca na całym świecie. Oznacza to działanie przeciwko naszym instytucjom, obywatelom i interesom we wszystkich krajach kapitalistycznych. Praktyka Służby Bezpieczeństwa dowodzi, że werbunki na szczytach obywateli przez wywiad USA w charakterze agentów, miały miejsce w różnych częściach świata, tam gdzie przebywali oni służbowo lub prywatnie. Czasem do działań agenturalnych przeciwko Polsce, zwłaszcza na spotkania z agenturą, wykorzystywane są przez przeciwnika niektóre kraje socjalistyczne o dużym ruchu turystycznym.

Wszystkie poprzednio wymienione teorie tworzą zewnętrzną sferę działania. Część działań przeciwnik prowadzi na terytorium Polski. Są to działania organizacyjne i wykonawcze prowadzone z pozycji kapitalistycznych przedstawicielstw, w tym także próby werbunku naszych obywateli i przedsięwzięcia mające na celu kierowanie i utrzymywanie łączności z agenturą przeciwnika działającą na terenie naszego kraju. Ze względu na wysokie ryzyko tego rodzaju działań przeciwnik nie rozwija ich na większą skalę. Szerzej natomiast stosowane są na terenie naszego kraju działania, których celem jest zdobywanie informacji przez pracowników wywiadu korzystających z "przykryć" dyplomatycznych, konsularnych i innych oraz przez agentów przeciwnika, będących obywatelami państw kapitalistycznych przyjeżdżających czasowo do Polski. Najbardziej aktywną i najbardziej niebezpieczną działalność dla interesów Polski w imieniu służb specjalnych przeciwnika, prowadzą jego agenci spośród naszych obywateli zamieszkałych na terenie naszego kraju. W tym przypadku mamy do czynienia ze zjawiskiem działania wewnątrz kraju emisariuszy przeciwnika, którzy kierowani są z zewnątrz i reprezentują interesy wroga zewnętrznego. Wynika stąd konstatacja, że podział na działalność zewnętrzną i wewnętrzną wrogich służb specjalnych ma charakter formalny i porządkujący. W rzeczywistości bowiem

te dwie sfery działania funkcjonują w sposób nierozdzielny.

Uwzględniając dokonany poprzednio podział na dwie sfery niżej omawiane zostaną działania przeciwnika w sferze zewnętrznej i niektóre tylko formy działania w sferze wewnętrznej. Część tych ostatnich jest bowiem omawiana w dostępnej literaturze.⁴⁶

Działalność służb specjalnych prowadzona z pozycji zewnętrznych obejmuje wykorzystanie agentury, prowadzenie wobec obywateli polskich indykcji i sondażu, wykorzystanie uciekinierów z PRL i osób odmawiających powrotu do kraju, prowadzenie wywiadu przy pomocy technicznych środków zdobywania danych oraz wykorzystywanie jawnych źródeł informacji.

3.1. Działalność agenturalna służb specjalnych

W całokształcie działalności służb specjalnych, zarówno współcześnie, jak również w przeszłości, wypełnianie podstawowych zadań przy pomocy agentów odgrywało zawsze ważną rolę. Istotę działalności agenturalnej stanowi to, że główne zadania w dziedzinie zdobywania informacji, prowadzenia działań wyrotowych oraz zapewnienia sprawnej pracy służb wywiadu i kontrwywiadu wykonywane są przez specjalnie w tym celu zwerbowanych agentów. Agenci, z punktu widzenia organizacji służb specjalnych, stanowią oprócz pracowników tych instytucji, ich podstawową siłę, która formalnie nie wchodzi w skład aparatu kadrowego przeznaczona jest do wykonywania zadań określonej służby.

Znaczenie działalności agenturalnej służb specjalnych państw kapitalistycznych polega również na tym, że jest ona przejawem walki, skrytej agresji skierowanej przeciwko bezpieczeństwu państw socjalistycznych. Działalność agentów ukierunkowana jest na osłabienie siły wewnętrznej państw socjalistycznych i ich pozycji międzynarodowych. Agenci przeciwnika działając w warunkach pokoju, służą zapewnieniu przewagi militarnej i sukcesów siłom zbrojnym państw imperialistycznych na wypadek wojny.

W warunkach walki dwóch systemów podejmowanie się współpracy naszych obywateli z instytucjami wywiadowczymi państw imperialistycznych nie ma charakteru zwykłej zdrady interesów państwowych, lecz stanowi przejaw walki ideologicznej i politycznej, a więc zdrady interesów klasowych, ideologicznych, politycznych, moralnych i materialnych społeczeństwa socjalistycznego na rzecz przeciwnika klasowego i ideowo-politycznego. Szczegół-

46. J. Wojtasik, Podziemie polityczne. Wyd. MON. 1980; J. Kosecki, Geografia polityczna opozycji w Polsce. Wyd. MON 1983; Ludzie opozycji. Wyd. GZP WP; J. Kulczycki - kilka pozycji dot. działalności rozgłośni radio - wych przeciwko Polsce.

ne niebezpieczeństwo działalności agenturalnej polega na tym, że zdrady interesów ojczyzny dokonują nie tylko przeciwnicy klasowi i oficjalni przeciwnicy ideowo-polityczni socjalizmu.⁴⁷ Umożliwia to wywiadowcom imperialistycznym głębokie przenikanie w łono społeczeństwa socjalistycznego do interesujących ich zagadnień i powodowanie wewnętrznej destrukcji w państwach socjalistycznych. Taklemu działaniu sprzyja tajny charakter współpracy agenturalnej skrywający rzeczywiste intencje i postawy agentów wywiadu. W ten sposób agenci wywiadów imperialistycznych zewnątrznie nie zrywając ze swoim społeczeństwem, klasą partią działają lub starają się działać w interesie politycznych przeciwników socjalizmu.

Posługiwanie się ludźmi do prowadzenia działalności wywiadowczej znane było we wczesnych formacjach cywilizacji. Osiąganie celów wywiadu przez wiele wieków nie mogło być zastąpione żadnym równym pod względem wartości substytutem. Nie znano bowiem urządzeń technicznych zdolnych zastąpić człowieka. Mimo istniejących w tym zakresie trudności, organizatorzy pracy wywiadowczej zawsze dążyli do równoległego, obok agentów stosowania środków technicznych rozpoznania lub zastępowania agentów środkami technicznymi. Głównymi powodami tych dążeń były trudności w pozyskiwaniu i kierowaniu agentami, a zwłaszcza możliwość braku obiektywności i zdrady w przypadkach gdy agenci tkwili w przeciwnym obozie. Stosowanie środków technicznych w wywiadzie zwiększało się w miarę postępu w nauce i technice. Znaczne rezultaty w tej dziedzinie osiągnięto w początku XX w. w rezultacie dokonania wielu odkryć i wynalazków technicznych i praktycznego ich zastosowania do potrzeb wywiadu. Dalsze postępy we wdrażaniu środków technicznych do potrzeb wojska i wywiadu nastąpiły podczas I i II wojen światowych. Szczególny rozwój technicznych środków rozpoznania wywiadowczego rozpoczął się od drugiej połowy lat pięćdziesiątych. Proces ich rozwoju i doskonalenia trwa nadal. Zdeterminowany on jest ustawicznym rozwojem nauki i techniki i stosowaniem wielu nowych broni, urządzeń wojskowych i technik wojennych, na których wykrywanie i obserwację ukierunkowane zostały techniczne środki rozpoznania wywiadowczego.

Środki techniczne nie wyeliminowały jednak, a jedynie zmniejszyły liczbę agentów angażowanych w rozpoznaniu wywiadowczym. Wpłynęły zwłaszcza na ograniczenie liczby agentów używanych do rozpoznania ogólnego, to zna-

47. Możliwość takiego zjawiska wyjaśniał W.I. Lenin, pisząc: "Nigdy nie było i nigdy nie może być takiej walki klasowej, kiedy by część produkcyjnej klasy nie pozostawała po stronie reakcji" W.I. Lenin: Dzieła. Moskwa, tom 39, s.189. Nazywając oportunistów agenturą burżuazji w ruchu robotniczym, W.I. Lenin wskazywał, że formalna przynależność oportunistów do partii robotniczych, nie zmienia faktu, że są oni obiektywnie politycznym oddziałem burżuazji, przewodnikami ich wpływów, ich agentami w ruchu robotniczym. Por. W.I. Lenin: Dzieła Moskwa, tom 26, s.252.

czy obserwacji tych zjawisk, które mogą być kontrolowane przy pomocy środków technicznych. Agenci pozostali natomiast główną siłą zdolną do szczegółowego rozpracowywania tych zagadnień i zjawisk, do których nie mają dostępu środki techniczne, tzn. przenikania do miejsc ściśle strzeżonych a zwłaszcza wpływania na określone procesy społeczno-polityczne, decyzje w państwach rozpracowywanych, zgodnie z celami wrogich wywiadów.

Z powyższych rozważań wynika konstatacja, dotycząca względnej równowagi walorów w pracy wywiadu agentów i technicznych środków rozpoznania. Mianowicie, środki techniczne są w stanie dostarczyć w krótkim czasie dużej ilości informacji o wielu zjawiskach na ziemi, w morzu, powietrzu i przestrzeni kosmicznej, obserwować zjawiska w miejscach niedostępnych dla człowieka. Są to informacje, których człowiek często nie jest w stanie zaobserwować swymi zmysłami. Środki techniczne są w stanie pokonać w wielu wypadkach barierę - trudną do pokonania przez człowieka - maskowania chronionych obiektów, są zdolne do odtwarzania zjawisk minionych i na ich podstawie budowy ocen wywiadowczych. Uzyskiwane przez środki techniczne dane wykluczając celową dezinformację lub złą interpretację zjawisk - są najczęściej obiektywne. Techniczne środki rozpoznania wywiadowczego są w wielu wypadkach sprzężone ze środkami walki i bezpośrednio służą celom walki. Na przykład rozpoznanie radioelektroniczne jest ściśle podporządkowane celom wojny radioelektronicznej. Należy je zatem rozpatrywać nie tylko w kategoriach strategicznego rozpoznania ale ofensywnego działania wobec przeciwnika. Z kolei agenci mają walory niedostępne środkom technicznym. Należą do nich dynamizm działania, a zatem dostosowywania swojego postępowania do zmian w rozpracowywanej lub rozpoznawanej rzeczywistości, docieranie lub przenikanie do miejsc niedostępnych dla środków technicznych. Podczas gdy środki techniczne odtwarzają istniejący lub miniony stan rzeczy, agent jest w stanie poznawać plany i zamierzenia przeciwnej strony w momencie ich powstawania oraz działając w interesie przecinka paraliżować słuszne poczynania lub zmieniać planowane przedsięwzięcia na niekorzystne. Agenci są ponadto w stanie dostarczać wywiadowi dane dokumentacyjne, wyroby, próby materiałów, surowców itp., których nie można zdobyć przy pomocy środków technicznych. Wywiady mogą również wykonywać przy pomocy agentów wiele działań dywersyjnych, których nie mogłyby realizować przy pomocy środków technicznych.

Prowadzenie rozpoznania wywiadowczego przy pomocy urządzeń technicznych wymaga zaangażowania olbrzymich środków materialnych i rozbudowanej infrastruktury służącej do ich wdrażania, eksploatacji, gromadzenia, przetwarzania, rozpowszechniania i wykorzystywania informacji. Pozyskiwanie i kierowanie agentami wymaga szczególnych wysiłków w postaci ryzykownych

przedsięwzięć, prowadzenia działań w warunkach ustawicznej konspiracji. Czynności poprzedzające zwerbowanie agenta są czasem produktem długich żmudnych wysiłków wielu wywiadowców i jednostek organizacyjnych wywiadu. Pracę pojedynczego agenta zabezpiecza na głębokim zapleczu wieloosobowy personel wywiadu dbając o właściwą łączność, wyposażenie, konspirację, wypracowanie zadań itp. Wszystko to wymaga funkcjonowania specjalnego aparatu, przeznaczonego do kierowania pracą agentów w centrali i w terenie, ośrodkach i rezydenturach.

Rozpatrując historycznie problemy wykorzystywania w pracy wywiadu agentów dochodzimy do wniosku, że działalność agenturalna była zawsze uniwersalnym środkiem realizacji celów wywiadu. Agenci bowiem mogą wykonywać swoje funkcje w różnych warunkach. Ich znaczenie nie maleje zarówno w czasie pokoju jak i wojny, ponieważ w każdych warunkach wykorzystują swoje właściwości i możliwości do wykonywania różnorodnych zadań wywiadowczych.

W pewnych okresach można zaobserwować zwiększanie lub zmniejszanie roli agentów w realizacji celów wywiadu. Uzależnione to jest od zadań wywiadu, stanu stosunków międzynarodowych i możliwości zastępowania agentury środkami i metodami nieagenturalnymi. Na przykład w okresie po zakończeniu drugiej wojny światowej, do połowy lat pięćdziesiątych, kiedy służby wywiadowcze realizowały względnie ograniczone zadania, agentura była podstawową siłą służącą do prowadzenia wrogiej działalności przeciwko ZSRR i innym państwom socjalistycznym. Było tak zwłaszcza dlatego, że przeciwnik nie dysponował odpowiednimi możliwościami dokonywania rozpoznania przy pomocy technicznych środków rozpoznania wywiadowczego, nie mógł także wykorzystywać jawnych danych i zjawisk międzynarodowych kontaktów do prowadzenia działalności wywiadowczej, ze względu na istniejące napięcia i ograniczone w związku z tym do minimum stosunki państw socjalistycznych z państwami systemu kapitalistycznego.

W warunkach rozwoju stosunków w różnych dziedzinach między systemami kapitalistycznym i socjalistycznym, który rozpoczął się od połowy lat pięćdziesiątych i w związku ze zjawiskami rozwoju nauki i techniki, wprowadzenia do użytku nowych rodzajów broni, uległa znacznym zmianom sytuacja w dziedzinie zadań wywiadów państw imperialistycznych oraz wykorzystanych przez te wywiady sił i środków. Przede wszystkim wielokrotnie zwiększyła się różnorodność i wzrosła wielkość zadań stawianych przed służbami wywiadowczymi. W nowych warunkach stało się niemożliwe wykonanie zwiększonych zadań wyłącznie przy pomocy działalności agenturalnej. Równocześnie w warunkach odprężenia międzynarodowego - zwłaszcza w latach siedemdziesiątych - rozszerzyły się możliwości realizacji działań wywiadowczych na płaszczyźnie międzynarodowego ruchu osobowego i stosunków międzypań-

stwowych. Wywiad w coraz większym stopniu, począwszy od lat pięćdziesiątych, zaczął wprowadzać do eksploatacji nowe i rozwijać istniejące techniczne środki rozpoznania wywiadowczego. Na skutek tego, przeciwnik uzyskał nowe możliwości wykonywania zadań, które przedtem realizowane były przy pomocy działalności agenturalnej. Wymienione okoliczności oczywiście nie naruszyły istoty działalności agenturalnej, nie pozbawiły jej uniwersalności w sensie zdolności wykonania różnych zadań wywiadu. W nowych dogodnych dla wywiadu warunkach, rozwijania działalności na płaszczyźnie kontaktów międzynarodowych i rozszerzania eksploatacji technicznych środków rozpoznania wywiadowczego nastąpiły zmiany w znaczeniu i charakterze działalności agenturalnej. Została ona dostosowana do współczesnych warunków i potrzeb wywiadu. Niektóre zadania wykonalne poprzednio tylko przy pomocy agentów, wywiad zaczął wykonywać wykorzystując inne siły i środki oraz jawne źródła informacji wywiadowczych. W szczególności zaistniały możliwości wykorzystywania przez wywiad w charakterze agentów swoich własnych obywateli do działań na terenie państw socjalistycznych i prowadzenia działalności przeciwko obywatelom, przedstawicielstwom i innym instytucjom państw socjalistycznych na terytorium państw kapitalistycznych. Wywiad obecnie nie musi organizować i realizować jak dawniej złożonych i ryzykownych operacji nielegalnych przerzutów i legalizacji w państwach socjalistycznych agentów zwerbowanych za granicą. Zmniejszyły się potrzeby w zakresie liczebnej rozbudowy aparatu agenturalnego i proporcje udziału działalności agenturalnej w całokształcie działań wywiadu.

Zwężenie sfery zastosowania działalności agenturalnej nie wpłynęło na zmniejszenie jej znaczenia w realizacji wielu ważnych zadań wywiadowczych. Współcześnie działalność agenturalna odgrywa pierwszoplanową rolę w przenikaniu do wielu chronionych obiektów i instytucji, zdobywania szczególnie chronionych tajemnic⁴⁸ i wpływanie na procesy społeczno-polityczne w państwach socjalistycznych. Ma ona także ważne znaczenie w niektórych

48. Na przykład agent wywiadu USA Leszek Chróst pracował w interesujących służby specjalne przedstawicielstwach polskich za granicą, w ostatnich latach współpracy pełnił funkcję wicedyrektora Departamentu Handlu Zagranicznego i Współpracy z Zagranicą w Ministerstwie Przemysłu Maszyn Ciężkich i Rolniczych w którym skoncentrowana jest m.in. problematyka produkcji specjalnej. Agenci wywiadu USA Stanisław Dębowski i Bogdan Walewski stanowili wartość jako pracownicy Ministerstwa Spraw Zagranicznych i polskich przedstawicielstw za granicą. Agenci wywiadu USA Zenon Celegrat i Andrzej Badowski pełnili służbę w ważnych pod względem bezpieczeństwa państwa jednostkach wojskowych w charakterze żołnierzy zawodowych. W latach 1980-1982 miało miejsce kilka wypadków zdrad i ucieczek za granicę wyższych funkcjonariuszy państwowych, przedstawicieli różnych resortów. Do najbardziej znanych należą dezercje ambasadorów PRL Romualda Spasowskiego w USA i Zdzisława c.d. na str. 54.

operacjach zapewnienia sprawnej działalności wywiadu.⁴⁹ Przeciwnik ukierunkował swoją działalność agenturalną na zdobycie wysoko kwalifikowanej agentury, zdolnej do wykonania złożonych zadań wywiadu, przenikania do miejsc najbardziej interesujących wywiad i prowadzenia działań wyrotowych. Służby wywiadowcze głównych państw uczestników NATO koncentrują swój wysiłek na podnoszenie jakości pracy agenturalnej. Tym celom podporządkowana jest uporczywa i wytrwała działalność centralnych i terenowych organów wywiadowczych USA, RFN, Wielkiej Brytanii, Francji i innych państw kapitalistycznych. Aktywizowanie działań agenturalnych przeciwnika powoduje wzrost niebezpieczeństwa w zakresie zagrożenia wywiadowczego Polski i innych państw socjalistycznych.

Określone zawężenie sfery działalności agenturalnej powoduje, że biorąc pod uwagę złożoność jej organizacji, koszty i względy polityczne, przeciwnik nie rozwija jej w przypadku gdy zadania wywiadu mogą być wykonane przy pomocy innych sił i środków oznacza to, że współcześnie przeciwnik rozwija działalność agenturalną na tych odcinkach i kierunkach pracy wywiadowczej, na których jest ona niezastąpiona innymi siłami i środkami oraz gdzie istnieją sprzyjające warunki dla organizowania działań agenturalnych. Z tych przyczyn, mimo wzrostu rozmiaru i różnorodności zadań wykonywanych przez organy wywiadowcze zmniejsza się zakres udziału działalności agenturalnej w realizacji ogółu działań wywiadu.

We współczesnych warunkach wywiady państw kapitalistycznych utrzymują także aparat agenturalny, przeznaczony do sygnalizowania różnych zjawisk i wydarzeń, np. zmian w obiektach wojskowych, w rejonach stacjonowania jednostek o strategicznym znaczeniu itp. W tej dziedzinie przeciwnik nie nastawia się na liczebną rozbudowę agenturalnego aparatu starając się zaspokajać potrzeby informacyjne za pomocą technicznych środków rozpozna-

-----
odnośnik ze str.53.

wa Rurarza w Japonii. Sposób dokonania zdrady przez te osoby sugeruje, że mogli oni być przez wiele lat w kontakcie z wywiadem przeciwnika. Pełniąc ważne stanowiska w resortach spraw zagranicznych i handlu zagranicznego mogli wpływać na procesy społeczno-polityczne i gospodarcze w naszym kraju zgodnie z interesami Stanów Zjednoczonych. Tezę tę potwierdza ich aktywne uczestnictwo w antypolskiej i globalnie antysocjalistycznej działalności po dokonaniu dezercji.

49. Agent wywiadu USA Gerard Cichy stale zamieszkały we Francji przez kilka lat pełnił funkcję agenta - łącznika przeznaczonego do utrzymywania kontaktu z agenturą w Polsce. Działalność tę umożliwiała mu praca w biurze turystycznym "Gralla" w Lens /k.Lille/ w ramach której miał uzasadnione powody przyjazdów do Polski.

nia wywiadowczego.⁵⁰

W przekonaaniu kierownictw służb wywiadowczych państw kapitalistycznych działalność agenturalna jest niezastąpionym rodzajem pracy wywiadowczej w sferze zdobywania tajnych informacji, zwłaszcza charakteru dokumentacyjnego i uogólnianego, w zakresie zdobywania wiadomości o planach i zamierzeniach państw socjalistycznych. Znaczenie działalności agenturalnej w zdobywaniu informacji wywiadowczych powoduje, że aparat agenturalny przeciwnika nakierowany jest obecnie na ujawnianie najważniejszych tajemnic w państwach socjalistycznych w dziedzinach polityki, ekonomiki, obronności, nauki i techniki, na zdobywanie tajnych informacji w sferze naukowo-badawczej i planowania centralnych organów i urzędów oraz o bezpieczeństwie państwa.

Służby wywiadowcze państw imperialistycznych aktywizują współcześnie działalność agenturalną na tych odcinkach, które uznają za szczególnie ważne dla swoich interesów. Na przykład - w zakresie zagadnień społeczno-politycznych wywiady koncentrują swoją uwagę na problemach mających bezpośredni wpływ na rozwój państwowości socjalistycznej, na postawy i nastroje społeczeństwa.

Wywiad przeciwnika nie ogranicza działalności agenturalnej do zdobywania informacji o kluczowych problemach życia społeczno-politycznego, gospodarczego i obronności państw socjalistycznych. Dążeniem służb wywiadowczych jest powodowanie poprzez agentów procesów destrukcji i destabilizacji wewnętrznej, tworzenie w państwach socjalistycznych ognisk zapalnych w postaci konfliktów społecznych, wywoływanie nastrojów niezadowole-

50. Wywiady nie mające możliwości stałej obserwacji rozpoznawanego terytorium przy pomocy środków technicznych, wykorzystują do tego celu agentów. Potwierdza to ujawnienie przez Służbę Bezpieczeństwa kilku agentów wywiadu RFN, jak np. Kamińska-Nidzwiecka Elżbieta, Jäger Marcin, Gieron Gerhard, przeznaczonych do obserwacji w Polsce transportów wojskowych, instalacji i jednostek Wojska Polskiego i Armii Radzieckiej. Agenci, o których mowa, zamieszkiwali w południowo-zachodnich częściach Polski, w pobliżu miejsc koncentracji ważnych strategicznie obiektów, na terenie, gdzie wywiad RFN posiadał dużą bazę werbunkową. Charakterystycznym jest fakt, że tego rodzaju agentów nie ujawniano w częściach północno-zachodnich Polski, które penetrowane są środkami technicznymi zainstalowanymi na samolotach i okrętach wojsk RFN. Na tym obszarze wywiad RFN wykorzystywał ponadto do celów rozpoznawczych agentów przybyszających do Polski na pobyt czasowy. Służba Bezpieczeństwa ujawniła agentów podejmujących kilkakrotnie akcje rozpoznawcze na wybrzeżu. Należeli do nich m.in. kapitanowie statków RFN Wilhelm Ahrlichs i Johann Wenzel. Wywiad USA, mimo posiadania dużych możliwości rozpoznania środkami technicznymi, nie rezygnuje całkowicie z werbunku agentów przeznaczonych do potwierdzania i uściślenia informacji o obiektach wojskowych i gospodarczych. Przykładem tego rodzaju działania był przypadek wykorzystywania do celów obserwacyjno-ustaleniwych agenta Jerzego Strawy pracownika handlu zagranicznego.

nia, wrogości do socjalizmu i innych państw socjalistycznych, wywoływania trudności i załamania w gospodarce, prowadzenie dywersji ekonomicznej. Przeciwnik stara się obniżyć moc i gotowość obronną, wpływać negatywnie na postawy żołnierzy i kadry zawodowej sił zbrojnych. Wywiad i jego agenci usiłują hamować w państwach socjalistycznych rozwój nauki i techniki, angażować potencjał naukowo-badawczy w kierunkach nie przynoszących pożądanych efektów. Wiele działań przeciwnika zmierza także do prowadzenia rozkładowej pracy wobec sił bezpieczeństwa, obniżania ich gotowości i skuteczności.

Ogół agentów wywiadu stanowi określony system, pewną całość, którą można określić mianem aparatu agenturalnego. W skład aparatu agenturalnego wchodzi współpracownicy przeciwnika będący obywatelami polskimi, stałymi mieszkańcami PRL, cudzoziemcy stale zamieszkali w państwach kapitalistycznych, cudzoziemcy z krajów kapitalistycznych stale zamieszkali w Polsce, cudzoziemcy z krajów rozwijających się, obywatele państw kapitalistycznych, którzy są emigrantami lub uciekinierami z PRL, mieszkańcy państw kapitalistycznych, którzy nie wyrzekli się obywatelstwa polskiego i posiadają paszporty konsularne PRL. Agentami wywiadu przeciwnika mogą być także obywatele innych państw socjalistycznych. Najaktywniej do współpracy agenturalnej wywiad wykorzystuje obywateli PRL, stałych mieszkańców naszego państwa oraz swoich własnych obywateli. W niektórych wypadkach określone służby wywiadowcze wykorzystują jako agentów obywateli innych państw kapitalistycznych. Praktykę taką aktywnie stosują amerykańskie służby wywiadu pozyskując do współpracy obywateli państw kapitalistycznych, w tym państw rozwijających się i neutralnych. Aparat agenturalny przeciwnika jest także zróżnicowany pod względem płci, pochodzenia społecznego, nastawienia politycznego, wykształcenia, zawodu, wieku i innych cech osobowych uwzględnianych w doborze kandydatów na agentów. Z kolei dobór zdeterminowany jest określonymi potrzebami wywiadu, pozyskania danej osoby w charakterze agenta.

Szczególnie duże możliwości zdobywania informacji i realizacji zadań destrukcyjno-wywrotowych mają tacy agenci, którzy są obywatelami polskimi, stałymi mieszkańcami naszego kraju. Oni bowiem w pełni korzystają z praw obywatela i członka społeczeństwa socjalistycznego, mogą przenikać tam, gdzie niemożliwy jest dostęp dla agentów spośród obywateli państw kapitalistycznych, do różnych środowisk naszego społeczeństwa, do państwowego i partyjnego aparatu, nawiązywać dowolne kontakty, swobodnie podróżować po kraju, mogą być zatrudnieni w obiektach, którymi szczególnie interesują się wrogie wywiady, mogą mieć dostęp do tajnych informacji.

W warunkach stabilizacji stosunków międzynarodowych wzrastają możliwości prowadzenia działalności wywiadowczej przez agentów obywateli państw

kapitalistycznych, zwłaszcza gdy korzystają oni z praw pobytu w naszym kraju w charakterze stażystów, stypendystów, handlowców, montażyстів, dziennikarzy itp. Ten rodzaj pobytu sprzyja kontaktowaniu się z naszymi obywatelami, umożliwia poruszanie się po kraju, odwiedzanie różnych instytucji, umożliwia dostęp do wielu dokumentów. Często pobyty tych cudzoziemców są wielomiesięczne, nawet kilkuletnie. Mimo tych możliwości, agenci obywatele państw kapitalistycznych nie korzystają z takich praw z jakich korzystają obywatele PRL, traktowani są jako cudzoziemcy i nie mogą ukryć swojej przynależności państwowej i związków z państwami kapitalistycznymi. Nie mogą być zatrudnieni w dowolnych instytucjach, nie mogą przeniknąć w nasze społeczeństwo, tym bardziej, że czas ich przebywania na terytorium PRL jest ograniczony. Podlegają oni specjalnym ograniczeniom wynikającym z prawa o cudzoziemcach. Są obiektem kontroli, co poważnie ogranicza i hamuje ich działalność.

Usiłując wykorzystywać sprzyjające warunki do wykorzystania agentów nasyłanych z zewnątrz, do realizacji zadań w naszym kraju, przeciwnik zmierza do użycia w tym celu takich agentów, którzy mają potencjalnie duże możliwości wywiadowcze. Do nich należą obywatele państw kapitalistycznych - posiadacze paszportów konsularnych - emigranci z PRL. Możliwości agentów spośród obywateli państw rozwijających się wynikają z odmiennej polityki naszego kraju wobec tych państw i ich obywateli, a zatem innego w swej istocie postępowania wobec tych osób niż ma to miejsce w odniesieniu do obywateli głównych państw kapitalistycznych. Potencjalnie duże możliwości wywiadowcze agentów spośród posiadaczy paszportów konsularnych i emigrantów wynikają z faktu dobrej znajomości języka, kraju, posiadania dobrego oparcia w postaci rodziny, znajomych i innych osób, które zamieszkują w kraju i często traktują ich jak członków naszego społeczeństwa. Czynniki te powodują łatwość zespłania się z otaczającą rzeczywistością i neutralizują czujność otoczenia.

Najbardziej przydatną do zdobywania informacji wywiadowczych i prowadzenia działalności destrukcyjno-wyrotowej, jest agentura werbowana spośród obywateli naszego państwa. Szczególnie duże pod tym względem możliwości mają tacy agenci, którzy mają osobisty dostęp do źródeł, nie budząc podejrzeń otoczenia. Tego rodzaju agenci są dostarczycielami źródłowych danych, oryginalnych dokumentów oraz informacji o charakterze uogólnionym, o zamierzeniach naszego państwa w określonych dziedzinach działalności państwowej. Wielkie znaczenie dla przeciwników we współczesnym okresie ma działalność agentów spośród obywateli polskich, oficerów, podoficerów i żołnierzy WP ponieważ wrogie wywiady nie mogą zdobyć większości chronionych informacji inaczej niż przez agentów mających bezpośredni

dostęp do tych informacji. Należy podkreślić, że ważność tych informacji polega na tym, że penetrując problematykę militarną naszego kraju przeciwnik zdobywa pośrednio dane o potencjale militarnym ZSRR i systemie obronnym całej wspólnoty socjalistycznej. Nieograniczone są także możliwości działalności agentów spośród naszych obywateli w zakresie działalności destrukcyjno-wywrotowej, zwłaszcza w trudno dostrzegalnym rodzaju tej działalności, jakim jest wpływanie na określone procesy życia kraju i w sferze podejmowania decyzji korzystnych dla przeciwnika. W tej dziedzinie nawet prezentowanie odmiennego stanowiska w wielu sprawach, przejmowanie obcych nam postaw, w odczuciu otoczenia może być traktowane jako rodzaj krytycznego stosunku do różnych niedociągnięć i niedomagań. Szczególnie silnie wzrasta znaczenie agentów będących naszymi obywatelami, w czasie wojny albo ograniczenia dyplomatycznych i innych stosunków między państwami, kiedy gwałtownie ustają możliwości prowadzenia rozpoznania z wykorzystaniem zjawisk międzynarodowego ruchu osobowego, z pozycji rezydentur w obcych przedstawicielstwach i korzystania z jawnych źródeł informacji. W tej sytuacji przeciwnik może korzystać jedynie z agentury umiejscowionej w kraju i środków technicznych. W okresie napięć międzynarodowych agentura przeciwnika tkwiąca wewnątrz naszego państwa przeznaczona jest nie tylko do zbierania informacji lecz także do prowadzenia akcji dywersyjnych, terrorystycznych, tworzenia nielegalnych grup mogących prowadzić działalność powstańczo-bandycką.

Zdecydowana większość agentów przeciwnika działających przeciwko Polsce w okresie II wojny światowej, ukierunkowana była na realizację zadań przeciwko siłom zbrojnym. W zakresie ukierunkowania pracy agentów ma miejsce zjawisko zarówno określonej specjalizacji, jak też uniwersalności wykorzystania agentów. Jednakże najczęściej, gdy agentowi zlecano zadania np. z dziedziny politycznej lub gospodarczej, to dodatkowo ukierunkowano go na działalność przeciwko obronności.

Doświadczenie dowodzi, że niektóre zadania powodują bezpośrednio gwałtowną rozbudowę sieci agenturalnej. Aktywne działania w kierunku rozbudowy masowej sieci agenturalnej na terytorium prawdopodobnego lub rzeczywistego przeciwnika, organy wywiadu podejmują zazwyczaj w latach poprzedzających wojnę lub w czasie wojny. Działania takie są podejmowane także celem wykonania określonych akcji destrukcyjno-wywrotowych w jakimś państwie bez uciekania się do interwencji zbrojnej, w warunkach pokojowych, w drodze wewnętrznych przewrotów. W latach 1945-1949 wywiady Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Francji i ośrodki wywiadowcze polskiej reakcyjnej emigracji usiłowały rozbudowywać dużą liczebnie sieć agenturalną wykorzystując w tym celu zjawisko masowej repatriacji i reemigracji

obywateli polskich do PRL oraz aktywizując sieć agenturalną podziemia zbrojnego i politycznego. Rozbudowa sieci agenturalnej była w tym czasie podporządkowana dążeniu do obalenia nowo powstałej władzy ludowej w wyniku wewnętrznego przewrotu politycznego popieranego z zewnątrz przez państwa kapitalistyczne i siły reakcyjnej emigracji. Szczególna aktywność w rozbudowie masowej sieci agenturalnej nastąpiła w latach nasilenia napięcia międzynarodowego, w szczytowych latach "zimnej wojny" i bezpośrednio była podporządkowana celom przygotowywanej przez imperializm III wojny światowej. W latach 1950-1953 miała miejsce eskalacja działań wywiadów Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Niemiec Zachodnich polegających na werbunku za granicą i nasyłaniu w nielegalny sposób agentów, którzy z reguły mieli za zadanie werbowanie innych agentów, organizowanie ich w grupy agenturalne i kierowanie ich pracą. Usiłowania te w mniejszym rozmiarze były kontynuowane do połowy lat pięćdziesiątych. W tym czasie wywiady państw kapitalistycznych zrezygnowały z rozbudowy masowej sieci w Polsce nastawiając się na pracę z indywidualnie działającymi agentami. W późniejszym okresie wywiady państw kapitalistycznych kontynuowały dążenia rozbudowy masowej sieci agenturalnej we wszystkich "zapalnych" miejscach świata w NRD i w Berlinie Zachodnim, na Kubie, w Wietnamie, w państwach Bliskiego Wschodu, w państwach afrykańskich, w Południowej Ameryce, wszędzie tam, gdzie następowało niebezpieczeństwo przemian postępowych i państwa rozwijające się wstępowały na drogę prowadzenia polityki niezależnej od imperializmu.

Analiza procesu rozwoju aparatu agenturalnego przez wywiady państw kapitalistycznych dowodzi, że tworzenie i efektywne wykorzystanie dużej liczebnie sieci agenturalnej związane jest z wieloma trudnościami organizacyjnymi, niebezpieczeństwami i znacznymi materialnymi nakładami. Posiadanie rozbudowanej liczebnie sieci agenturalnej nie oznacza, że wywiad na skutek tego osiąga zakładane efekty. Najczęściej efektywność rezultatów działalności agenturalnej nie znajduje się w prostej zależności od liczby agentury. Z tych względów niektóre służby wywiadowcze świata kapitalistycznego, szczególnie Wielkiej Brytanii, Francji w obecnych warunkach nie koncentrują wysiłków na tworzenie liczebnie rozwiniętej sieci agenturalnej w państwach, w których jest to związane z licznymi trudnościami, a dążą do tworzenia w tych państwach sieci niewielkiej liczebnie ale o wysokim jakościowo poziomie, składającej się z agentów zajmujących ważne wywiadowczo pozycje.⁵¹

51. Przykłady spraw współpracowników wywiadu amerykańskiego - dezertersów i uciekinierów z PRL ambasadorów Romualda Spasowskiego, Zdzisława Rurarza, naukowca Zdzisława Najdera świadczą, że przeciwnik mógł wykonywać długofalowe zadania destabilizacji wewnętrznej w Polsce.

Działalność sieci agenturalnych urzeczywistniana jest w dwóch podstawowych formach organizacyjnych, w postaci grup agenturalnych zwanych także "siatkami wywiadu" i w postaci pojedynczo działających agentów. Przyjęcie określonej formy organizacyjnej zależy od warunków w jakich prowadzona jest działalność agenturalna i stopnia efektywności, jaką osiąga się na skutek stosowania danej formy organizacyjnej.

Grupa agenturalna była podstawową formą działania wywiadowczego w okresie trwania "zimnej wojny". Ta szczególna forma organizacji działalności agenturalnej umożliwiała szeroką rozbudowę aparatu agenturalnego - wyrażającego się w masowości werbunków. Tworzeniem, przygotowaniem i kierowaniem pracą tych grup zajmowali się na ogół specjalnie przygotowani agenci przeciwnika, rezydenci przerzucani w tym celu nielegalnymi sposobami do kraju. W niektórych pojedynczych wypadkach tworzeniem, przygotowaniem i kierowaniem pracą grup agenturalnych zajmowali się rezydenci zwerbowani w kraju lub pracownicy wywiadu wykorzystujący oficjalne stanowiska w przedstawicielstwach dyplomatycznych i konsularnych państw kapitalistycznych w Polsce. W wyniku tego rodzaju organizacji działalności agenturalnej, przeważająca większość agentów zwerbowanych w latach 1950-1955 i współpracujących z wywiadem USA, Wielkiej Brytanii, RFN i ośrodkami wywiadowczymi reakcyjnej emigracji działała w ramach grup agenturalnych. Niektóre z tych grup odznaczały się znaczną liczebnością działających w niej agentów. W latach siedemdziesiątych notowano systematyczny wzrost kontaktów werbunkowych. Narastanie tego zjawiska ma pewien związek z wyjazdami obywateli polskich do państw kapitalistycznych, gdzie najczęściej dochodziło do nawiązania ze strony wywiadu kontaktu z kandydatem na agenta i realizacji operacji werbunkowej.⁵² W tym wypadku łatwość styku z obiektem zainteresowań wywiadowczych, na bezpiecznym dla przeciwnika terenie, była elementem aktywizującym operacje werbunkowe.

Sytuacja w zakresie prób i werbunków obywateli polskich przez wywiad przeciwnika uległa drastycznej zmianie w końcu 1981 r. po wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego i wstrzymaniu wyjazdów zagranicznych. Stopniowa stabilizacja stosunków wewnętrznych w Polsce w 1982 i 1983 r. nie przywróciła możliwości wyjazdów na Zachód w rozmiarach istniejących poprzednio. Przeciwnik został zatem ograniczony do prowadzenia werbunków

52. W latach 1970-1980 nieustannie narastały wyjazdy obywateli PRL do państw kapitalistycznych, w 1970 r. wyjechało 120 995 osób; w 1974 r. wyjechały 291 143 osoby, w 1975 r. wyjechało 329 098 osób, w 1976 r. 436 489 osób, w 1977 r. 553 469 osób, w 1978 r. 576 748 osób, w 1979 r. 634 450 osób, w 1980 r. wyjechały 708 703 osoby, w 1981 r. wyjechało 1 274 286 osób. W 1982 r. wielkość wyjazdów spadła do 339 697 osób. Por. Migracje zewnętrzne 1978, 1979, 1982, Warszawa 1979, 1980, 1983.

wśród obywateli polskich, którzy po 13 grudnia 1981 r. pozostali w państwach kapitalistycznych i nie powrócili do kraju i wśród osób, które uzyskały zezwolenie na wyjazd z Polski w czasie trwania i po zakończeniu stanu wojennego. Możliwość realizacji werbunków na terenie Polski związana z wieloma niebezpieczeństwami dla przeciwnika w warunkach liberalizacji stosunków z zagranicą, uległa dalszym ograniczeniom w czasie stanu wojennego.

Z przedstawionej sytuacji wynika, że relatywnie najkorzystniejsze możliwości realizacji werbunków otworzyły się przed wywiadami przeciwnika w zakresie pozyskiwania osób pozostających na Zachodzie. Wiele danych świadczy o aktywności przeciwnika w pozyskiwaniu w charakterze agentów obywateli polskich, którzy zamierzają wrócić do kraju. Decydującym czynnikiem determinującym takie postępowanie jest duża efektywność pracy werbunkowej, w rezultacie której przeciwnik jest w stanie stosunkowo łatwo uzupełnić zasoby agenturalne.

Operacje werbunkowe wywiadów przeciwnika, zwłaszcza ukierunkowane na pozyskiwanie obywateli PRL realizowane są praktycznie na całym świecie. Podczas gdy w latach "zimnej wojny" najaktywniej działalność werbunkowa prowadzona była w Niemczech Zachodnich, w Berlinie Zachodnim i w niektórych państwach zachodniej Europy, to w miarę stabilizacji stosunków między Wschodem i Zachodem obszar werbunków rozszerzył się na wszystkie kontynenty dokąd udawali się obywatele polscy. W celu przeprowadzenia werbunku wywiady wykorzystują wyjazdy służbowe i prywatne obywateli PRL do wielu państw świata. Przeciwnik wykorzystuje zarówno terytoria własnego państwa jak też teren państw obcych. Chętnie korzysta z terytoriów państw zaprzyjaźnionych, na których grozi mu względnie niewielkie niebezpieczeństwo dekonspiracji i ingerencji miejscowych władz. Werbunki na terenie Polski należą do rzadkości ponieważ wiąże się to z dużym ryzykiem dla wywiadu. Jednakże przeciwnik realizował i realizuje takie operacje gdy stwierdza dużą korzyść w pozyskaniu osoby, która ma dostęp do źródłowych danych i jednocześnie nie ma możliwości zwerbowania jej w inny sposób. Zazwyczaj takie werbunki realizowane są na terenie obcych przedstawicielstw i pod osłoną immunitetu dyplomatycznego. W ten sposób zwerbowano A. Kaczmarzyka - pracownika cywilnego węzła łączności MON w ambasadzie Wielkiej Brytanii i A. Badowskiego - podoficera WP w ambasadzie USA w Warszawie.

Działalność przeciwnika w zakresie werbunków i wykorzystania agentury ulegnie znacznym zmianom na wypadek wojny. W tym czasie bowiem, przeciwnik uruchomi nieczynnych dotychczas agentów, specjalnie przygotowywanych do użycia w czasie wojny: agentów zdobywających informacje i przekazują-

cych drogą radiową do ośrodków radiowych przeciwnika, agentów dywersantów, agentów przygotowujących oparcie dla grup specjalnego przeznaczenia agentów którzy na miejscu rozpoczną działalność werbunkową, agentów radiooperatorów obsługujących tworzone grupy agenturalne. Przeciwnik rozpocznie także aktywną działalność w zakresie nielegalnych przerzutów agentów z zajmowanego przez siebie terytorium drogą lądową, powietrzną i morską. Będą to zarówno agenci znajdujący się obecnie w służbie przeciwnika, znajdujący się na jego terytorium oraz werbowani w czasie działań wojennych spośród mieszkańców okupowanych terytoriów i jenców wojsk UW.

3.2. Sondaż i indagacja

Sondaż i indagacja są najczęściej stosowanymi metodami zdobywania informacji od obywateli polskich przebywających w państwach kapitalistycznych. Różnica między tymi metodami polega na tym, że indagację prowadzi w otwarty sposób przedstawiciel wywiadu, kontrwywiadu, policji lub innych organów państwowych. Często indagacja przybiera postać formalnego przesłuchania. Sondaż natomiast jest formą zakamuflowanego zdobywania informacji. Prowadzeniem sondażu zajmują się zarówno przedstawiciele służb specjalnych - często ukrywając przynależność do tych organów - jak też agenci lub inne współpracujące ze służbami specjalnymi osoby. Istotą sondażu jest skrytość wydobywania informacji bez ujawniania powodów rzeczywistych zainteresowań i celów, którym służy rozmowa. Osoby prowadzące sondaż występują jako ankieteryzy, dziennikarze, przedstawiciele różnych stowarzyszeń, instytucji charytatywnych i innych instytucji oficjalnie nie związanych ze służbami specjalnymi.

Metody indagacji i sondażu mają szerokie zastosowanie zwłaszcza w okresie masowych wyjazdów obywateli polskich do państw kapitalistycznych. Metodami tymi przeciwnik uzyskuje dużą ilość informacji bez większych nakładów i konieczności prowadzenia ryzykownych operacji agenturalnych. Prowadząc indagacje przeciwnik wykorzystuje często sytuację uzależnienia w jakiej znajdują się nasi obywatele, gdy ubiegają się o zatrudnienie, przedłużenie wize, prawo do stałego pobytu itp. Niekiedy służby specjalne organizują różne prowokacje wywołując interwencje policji, w wyniku czego stwarzają dogodną sytuację do wymuszania wyjaśnień i w rezultacie zdobywania informacji interesujących służby specjalne.

Szczególnie rozwinięty jest aparat zajmujący się indagacjami w obozach dla emigrantów i uciekinierów znajdujących się w wielu państwach zachodniej Europy. W RFN działa specjalny urząd zajmujący się indagacjami - Federalny Urząd Indagacji, który ma odpowiedniki w poszczególnych krajach związkowych. Urzędy Indagacji współpracują ściśle z Urzędami Ochrony Konstytucji RFN. Indagacjami zajmuje się także wydzielona służba wywiadu

amerykańskiego, która jest 66 grupą wywiadu Sił Lądowych USA z siedzibą w Monachium. Prowadzeniem sondaży i indagacji zajmują się również wszystkie służby specjalne państw kapitalistycznych.

3.3. Metody wykorzystywania uciekinierów

Terminu "uciekiniery" używa się umownie wobec ogółu obywateli polskich którzy zbiegli nielegalnie z Polski lub po wyjeździe w sposób legalny odmówili powrotu do kraju. Liczba ucieczek nielegalnymi sposobami jest niewielka, chociaż znacznie wzrosła w okresie stanu wojennego w stosunku do lat poprzednich. Duża jest natomiast liczba obywateli polskich, którzy wyjechali legalnie i odmówili powrotu do kraju.

Państwa NATO stworzyły specjalny system wykorzystywania uciekinierów do celów wywiadowczych i innych działań dywersyjnych. W Republice Federalnej Niemiec w Berlinie Zachodnim, we Włoszech i Austrii istnieją specjalne obozy przeznaczone dla uciekinierów. Obozy te są nadzorowane przez służby specjalne, działają w nich wydzielone ogniwa zajmujące się obserwacją, rozpracowywaniem i indagacją uciekinierów. W państwach, gdzie takich obozów nie ma, służby specjalne stosują nadzór nad uciekinierami i również zajmują się ich rozpracowywaniem i indagowaniem. Wiele obozów funkcjonuje od końca lat czterdziestych i pięćdziesiątych i jest reliktem okresu "zimnej wojny".

Stan pełnej zależności, w jakiej znajdują się uciekinierzy powoduje że służby specjalne w sposób otwarty lub niejawnie zdobywają od uciekinierów wielką ilość informacji, zwłaszcza informacji militarnych. Chętne i pełne udzielanie informacji jest podstawowym warunkiem udzielania prawa azylu lub pobytu w państwach kapitalistycznych. Informacje te są wykorzystywane do celów wywiadowczych, bardzo często wykorzystuje się je do celów propagandowych. Niektórzy uciekinierzy są także nakłaniani do występowania przed mikrofonami rozgłośni dywersyjnych, do organizowania demonstracji przed polskimi przedstawicielstwami za granicą, włącznie z napadem, jaki miał miejsce w 1982 r. na ambasadę PRL w Bernie.

Najbardziej niebezpieczną formą wykorzystania uciekinierów jest werbunek tych osób w charakterze agentów. Najczęściej próbuje się werbować takie osoby, co do których wywiad ma pewność, że nie mają one żadnych związków ze służbami bezpieczeństwa PRL. Osoby takie po zwerbowaniu są nakłaniane do powrotu do Polski i ustabilizowania swojej sytuacji życiowej. Podjęcia współpracy z takimi agentami planuje się po upływie dłuższego czasu wystarczającego do upewnienia się czy nie są przedmiotem zainteresowania kontrwywiadu polskiego. Niektórzy agenci są przygotowywani do podjęcia działalności dopiero w okresie wojny.

3.4. Jawne źródła informacji

Jawne źródła informacji dostarczają wielu danych pierwiastkowych lub uzupełniających. Przeciwnik uzyskuje informacje z tych źródeł analizując gazety i inne tego typu publikacje, treść audycji radiowych i telewizyjnych, książek naukowych i podręczników. Informacje wywiadowcze zdobywane są także w drodze wymiany naukowej, technicznej, współpracy gospodarczej w toku rozmów dyplomatycznych, analizy wystaw i innych ekspozycji, pokazów sprzętu wojskowego i z wielu innych źródeł.

Z jawnych źródeł wywiady przeciwnika uzyskują informacje biograficzne, gospodarcze, naukowo-techniczne, polityczne i militarne. Na ogół nie są to informacje pełne i tajne, jakie usiłuje zdobyć wywiad ale odgrywają ważną rolę w naprowadzaniu na określone zjawiska interesujące wywiad lub uzupełniają już posiadane dane. Uwzględniając brak pełnego nadzoru nad informacjami, czasem zdarza się podanie do publicznej wiadomości danych stanowiących istotną wartość wywiadowczą.

Dane zdobywane z jawnych źródeł wprowadzane są przez wywiady do elektronicznych systemów gromadzenia informacji wraz z informacjami pochodzącymi z innych źródeł stanowią obszerne serwisy informacyjne. W celu szybkiej analizy danych, w niektórych służbach stosowane są specjalne urządzenia służące do automatycznego tłumaczenia informacji.

Jawne źródła dostarczają najwięcej informacji w okresie rozwiniętych stosunków międzynarodowych, ich znaczenie maleje w okresie napięć w sytuacji międzynarodowej i drastycznie zmniejsza się w okresie wojny w związku ze ścisłym reglamentowaniem wiadomości podawanych do wiedzy publicznej.

3.5. Techniczne środki rozpoznania wywiadowczego

Służby wywiadowcze państw kapitalistycznych systematycznie rozwijają i doskonalą środki służące do zdobywania informacji wywiadowczych. Zajmują one ważne miejsce w potencjale innych środków technicznych, wykorzystywanych w działalności wywiadowczej a mianowicie środków służących do działalności dywersyjno-wywrotowej i środków zapewnienia sprawnego działania wywiadu. Znaczenie środków technicznych w procesie zdobywania informacji polega na tym, że umożliwiają one zbiór dużej ilości danych, w sposób systematyczny, danych obiektywnych, ścisłych, bez angażowania sił ludzkich, danych niemożliwych do zdobycia przez człowieka.

Rozwój środków technicznych rozpoznania wywiadowczego jest ściśle związany z ogólnym postępowaniem naukowo-technicznym i wdrażaniem wielu osiągnięć nauki i techniki do potrzeb wywiadu. Na rozwój technicznych środków rozpoznania wywiadowczego państw kapitalistycznych wpłynęły dążenia do zapewnienia sobie systematycznego dopływu ważnych danych o potencja-

le militarnym wspólnoty socjalistycznej, zwłaszcza danych o produkcji i rozmieszczeniu broni termojądrowej, pocisków balistycznych, systemie obrony powietrznej, systemie łączności i dowodzenia, dyslokacji obiektów o znaczeniu strategicznym, koncentracji związków operacyjnych lub taktycznych itp.

Szczególne znaczenie w rozpoznaniu potencjału militarnego mają środki rozpoznania satelitarnego i rozpoznanie radioelektroniczne. Wywiady państw kapitalistycznych dysponują dużą ilością środków nasłuchu radiowego, telewizyjnego, środków do prowadzenia deszyfrażu łączności radiowej, środków podsłuchu łączności telefonicznej. Środki te służą do totalnego rozpoznania wywiadowczego państw socjalistycznych z terytorium otaczających nas państw kapitalistycznych, z powietrza, z morza i z przestrzeni kosmicznej. Nie można pominąć faktu, że wiele środków techniki operacyjnej służy wywiadom do zdobywania informacji o chronionych tajemnicach którymi dysponują obywatele naszego kraju przebywający za granicą, i które znajdują się w naszych przedstawicielstwach akredytowanych w państwach kapitalistycznych.

Według oceny różnych źródeł, wielkość informacji zdobywana przez techniczne środki rozpoznania wywiadowczego wynosi od 40% do 80% całości produktu informacyjnego wywiadu.⁵³ W wielu wypadkach są to informacje o znaczeniu strategicznym z punktu widzenia oceny sytuacji militarno-politycznej. Przeciwdziałanie rozpoznaniu wywiadowczemu, prowadzonemu przy pomocy środków technicznych, jest bardzo utrudnione i polega głównie na odpowiednim maskowaniu obiektów, przestrzeganiu regulaminów łączności i ochrony tajemnicy.

3.6. Rozpoznanie satelitarne

System rozpoznania satelitarnego jest niezwykle efektywny pod względem ilości i różnorodności dostarczanych informacji. Umożliwia on prowadzenie stałej lub doraźnej obserwacji terytorium przeciwnika i bieżące ujawnianie dokonujących się zmian. Dostarcza on dużych ilości tajnych informacji bez konieczności bezpośredniego dotarcia do interesujących obiektów. Użyte środki, charakteryzujące się co prawda wysokimi kosztami produkcji oraz eksploatacji, zapewniają niemal całkowitą bezkarność pe-

53. Znaczenie technicznych środków rozpoznania wywiadowczego charakteryzuje następująca wypowiedź byłego dyrektora CIA: "W chwili obecnej zasadniczym źródłem informacji wywiadowczych są środki techniczne zaś informacje agenturalne stanowią ich ważne uzupełnienie. Dynamiczny rozwój środków technicznych stworzył możliwości pełnej orientacji o zewnętrznych /podkreślenie moje W.J.W./ przejawach działalności przeciwnika. Techniczny potencjał wywiadowczy jest w stanie ustalić możliwości dyspozycyjne sił strategicznych ZSRR i jego sojuszników, lokalizacji wyrzutni rakietowych itp.; zabezpieczając tym samym 70-80% informacji wywiadowczych".

retracji i prowadzenie jej w sposób niepostrzeżony, bez narażania ludzi. Równie ważnym elementem przemawiającym za wdrożeniem satelitów Ziemi do rozpoznania wywiadowczego jest możliwość uzyskania przewagi militarnej przez stronę dysponującą odpowiednią ilością i w porę zdobytych informacji.

Rozpoznanie satelitarne mimo wielu zalet nie zapewnia przeciwnikowi możliwości stałego penetrowania interesujących terenów, pokonywania przeszkód atmosferycznych i barier wynikających z maskowania chronionych obiektów. Są także dziedziny i zagadnienia, których przeciwnik nie zdoła rozpracować bez użycia źródeł agenturalnych, bez których nie sposób przeniknąć do wnętrza obiektu i poznać chronione zagadnienia. Rozwój i postępujące doskonalenie wywiadowczego rozpoznania satelitarnego wskazuje na konieczność podejmowania wysiłków ze strony państw wspólnoty socjalistycznej w celu należytej ochrony i maskowania ważnych gospodarczo i militarne obiektów.

3.7. Rozpoznanie radioelektroniczne

Rozpoznanie radioelektroniczne jest częścią składową rozpoznania wojskowego. W odróżnieniu od innych rodzajów rozpoznania wojskowego informacje o przeciwniku w przypadku rozpoznania radioelektronicznego uzyskuje się przez analizę sygnałów urządzeń radioelektronicznych.⁵⁴ Rozwój nauki i techniki spowodował, że rozpoznanie radioelektroniczne stało się częścią składową wywiadowczej działalności wyodrębnionych ogniw wywiadów wojskowych państw NATO. Rozpoznanie radioelektroniczne prowadzone jest także przez poszczególne rodzaje sił zbrojnych państw NATO. Najbardziej rozwinięto rozpoznanie radioelektroniczne w wywiadzie wojskowym USA.

Rozpoznanie radioelektroniczne prowadzone jest przy pomocy specjalnych odbiorników i urządzeń rozpoznawczych. Urządzenia rozpoznawcze rozmieszczone są w naziemnych stacjonarnych bazach rozpoznania radioelektronicznego i ruchomych punktach, na okrętach, samolotach i sztucznych satelitach Ziemi.

W prowadzeniu wywiadowczego rozpoznania radioelektronicznego przy pomocy satelitów dominującą rolę odgrywa wywiad USA. Również w rozpoznaniu lotniczym USA znacznie górują pod względem możliwości nad służbami wywiadowczymi NATO. Do potrzeb rozpoznania radioelektronicznego w USA przystosowano 50 różnych typów samolotów i helikopterów, wśród nich następujące typy samolotów: U-2, SR-71, SR-71s, EC-121, AC-130, RC-135, "Atlantic" i inne. Samoloty wykorzystywane do rozpoznania radioelektronicznego budo-

54. Por. S.A.Wakin, L.N.Szustow, Zasady przeciwdziałania radioelektronicznego, Warszawa 1972, s.351.

wane są w wersji samolotów pilotowanych i bezpilotowych.⁵⁵

Ogółem w siłach powietrznych Stanów Zjednoczonych znajduje się około 25 eskadr rozpoznania radioelektronicznego, z których większość rozmieszczona jest wzdłuż granic państw socjalistycznych. Najaktywniejsze rozpoznanie radioelektroniczne terytorium PRL za pomocą aparatury instalowanej na samolotach, prowadzone jest z obszaru powietrznego Morza Bałtyckiego. Prowadzi je zwłaszcza lotnictwo RFN i USA. Można przypuszczać, że rozpoznanie radioelektroniczne prowadzą także amerykańskie samoloty kurierskie /RC-130 i RC-135/ oraz samoloty przywożące przedstawicieli państw kapitalistycznych w czasie oficjalnych wizyt.⁵⁶

Ważne znaczenie w systemie rozpoznania radioelektronicznego odgrywa użycie okrętów wyposażonych w aparaturę rozpoznawczą. Okręty rozpoznania radioelektronicznego mogą prowadzić swoje działania w dowolnym punkcie kuli ziemskiej wykorzystując do tego celu strefy morza otwartego, nie naruszając w ten sposób suwerennych praw państwa przeciwko któremu prowadzona jest działalność wywiadowcza.⁵⁷

Terytorium PRL jest przedmiotem stałej penetracji radioelektronicznej prowadzonej z Morza Bałtyckiego przy pomocy specjalnie do tego celu przystosowanych okrętów RFN. Portem macierzystym okrętów rozpoznania radioelektronicznego RFN jest Flensburg. Oprócz okrętów rozpoznania radioelektronicznego w realizacji rozpoznania uczestniczą inne okręty bojowe RFN, pomocnicze okręty floty RFN i Danii oraz statki cywilne tych państw z jachtami żaglowymi i motorowymi łącznie. Określone działania rozpoznawcze mogą prowadzić także statki handlowe państw kapitalistycznych, które zawiązują do polskich portów.⁵⁸

Siły zbrojne i wywiady państw NATO systematycznie rozbudowują sieć placówek naziemnych prowadzących rozpoznanie radioelektroniczne państw socjalistycznych. Doskonali się także środki służące do prowadzenia namiarów radiolokacyjnych i nasłuchu radiowego znajdujące się w wyposażeniu tych placówek. Ocenia się, że państwa NATO dysponują 250 ośrodkami radioelektronicznymi i 700 stacjami radionamiaru. Stany Zjednoczone rozbudowały wzdłuż granic państw socjalistycznych sieć wynoszącą około 2000 naziemnych placówek rozpoznania radioelektronicznego i nasłuchu radiowego. Znajdują się one m.in. w Wielkiej Brytanii, RFN, Danii, Norwegii,

55. Por. Rozpoznanie elektroniczne jako metoda zdobywania informacji przez wywiady imperialistyczne, w: "Problemy Kryminalistyki", nr 124 /1976r s.776-777.

56. Por. Rozpoznanie elektroniczne ... wyd.cyt., s.782.

57. Zazwyczaj rozpoznanie radioelektroniczne prowadzone jest przez okręty wojenne specjalnie przystosowane do tego celu, zaliczane do klasy okrętów sztabowych. W niektórych wypadkach rozpoznanie elektroniczne mogą prowadzić okręty przebudowane ze statków handlowych. Por. Encyklopedia techniki wojskowej, Warszawa 1976, s.453 i Rozpoznanie elektroniczne wyd.cyt.s.777

58. Por. Rozpoznanie elektroniczne ... wyd.cyt., s.781.

we Włoszech, Turcji, Japonii, Australii i w innych państwach.

Prowadzeniem rozpoznania naziemnego terytorium Polski zajmują się ośrodki zlokalizowane w RFN, Danii i Norwegii. Stacjonująca koło Lubeki 71 Grupa Rozpoznania Radiowego Sił Lądowych USA ukierunkowana jest na prowadzenie rozpoznania radioelektronicznego terenu naszego kraju.

Doświadczenia kontrwywiadu radzieckiego wskazują, że przeciwnik usiłuje prowadzić rozpoznanie radioelektroniczne z budynków ambasad, w czasie podróży zwiadowczych dyplomatów po kraju - używając do tego celu przenośnej aparatury oraz przez umieszczanie specjalnej zamaskowanej aparatury elektronicznej w pobliżu interesujących wywiad obiektów.⁵⁹ Aparatura taka służy do gromadzenia danych i przekazywania ich satelitom wywiadowczym. Niektóre symptomy zachowania się pracowników attachatów wojskowych w czasie podróży zwiadowczych na terytorium naszego kraju wskazują, że mogą oni również wykorzystywać przenośną aparaturę radioelektroniczną, za pomocą której dokonują rozpoznania bez konieczności zbliżania się do obiektów interesujących wywiad.

Zwiększenie ochrony kraju i obiektów wojskowych przed zagrożeniem ze strony rozpoznania radioelektronicznego wymaga ścisłego przestrzegania przepisów korespondencji radiowej, zasad tajnego porozumiewania się a także dowodzenia - przy korzystaniu z radiowych i radioliniowych środków łączności, zabezpieczenia sprzętu łącznościowego, maskowania pracy urządzeń emitujących promieniowanie elektromagnetyczne.

---

59. Por. W. Snlegow, Jawne bezprawie w: "Izwiestia" 27.3.1980.

Rozdział 4. ZJAWISKA ZAGROŻENIA WENĘTRZNEGO WYNIKAJĄCE Z DZIAŁALNOŚCI WROGICH SŁUŻB SPECJALNYCH

Działalność służb specjalnych przeciwnika wewnątrz Polski wiąże się ściśle z pracą organizatorską i przygotowawczą wykonywaną przez wrogi wywiad i kontrwywiad za granicą.

Razem tworzą pewną całość, podejmowane za granicą operacje są kontynuowane i rozwijane na terenie Polski,

4.1. Działalność służb specjalnych z pozycji przedstawicielstw akredytowanych w PRL

Największe znaczenie w działalności służb specjalnych w Polsce ma instytucjonalne oparcie, jakie uzyskują one w postaci ambasad, konsulatów i innych przedstawicielstw państw kapitalistycznych, funkcjonujących w naszym kraju. Ambasady państw kapitalistycznych są odwzorowaniem wszystkich instytucji tych państw, w tym również instytucji dywersyjnych oraz służb specjalnych. Oficjalny status tych przedstawicielstw umożliwia im jawne interesowanie się sprawami państwa polskiego. Status dyplomatyczny chroni też pracowników korzystających z immunitetu dyplomatycznego przed odpowiedzialnością karną za czyny wymierzone przeciwko bezpieczeństwu Polski. W ambasadach, konsulatach i innych przedstawicielstwach oprócz rzeczywistych pracowników dyplomatycznych, konsularnych i innych, zatrudnieni są pracownicy służb specjalnych korzystający z odpowiednich "przykryć" uzasadniających ich pobyt i oficjalną działalność. Grupa pracowników utajniona w różnych działach, tworzy rezydenturę działającą niejawnie w składzie danego przedstawicielstwa. Rezydentura wywiadu wojskowego korzysta z oparcia w dziale attachatu wojskowego. Jej pracownicy pracują także w innych działach na etatach cywilnych. Ścisła współpraca rezydenta wywiadu z ambasadorem, konsulem lub innym kierownikiem placówki powoduje, że do działalności wywiadowczej mogą być wykorzystywani pracownicy nie mający związków z wywiadem, czasem bez ich wiedzy i woli.

Do podstawowych form działalności wywiadowczej z pozycji obcych przedstawicielstw należą:

- nawiązywanie bezpośrednich kontaktów informacyjnych z obywatelami polskimi;
- dokonywanie obserwacyjnych podróży zwiadowczych;
- werbowanie i kierowanie na terenie Polski pracą agentów /pozyskiwanych wśród obywateli polskich oraz własnych obywateli zwłaszcza przyjeżdżających czasowo do Polski/;
- prowadzenie działalności w formie dywersji propagandowej oraz inspirowania działań antysocjalistycznych grup i organizacji;

- zdobywanie i analizowanie danych pochodzących z jawnych źródeł.

Każda z tych form działalności wymaga odrębnego omówienia, bowiem charakteryzuje się określoną specyfiką.

Wykorzystywanie kontaktów pracowników obcych przedstawicielstw do celów wywiadowczych odbywa się na płaszczyźnie oficjalnej i poufnej. Nawiązywanie kontaktów z obywatelami polskimi ułatwia status ambasad i konsulatów. Są to kontakty nawiązywane z przedstawicielami różnych resortów, instytucji, organizacji, z przedstawicielami wielu środowisk - nauki, literatury, środowisk artystycznych, dziennikarskich, techniki, aktywu gospodarczego i innych. Wiele z tych kontaktów nawiązywanych z racji oficjalnych stosunków z polskimi instytucjami, uwarunkowanymi potrzebami rozwijania współpracy w różnych dziedzinach przynoszonych jest na grunt prywatny i kontynuowanych na tej płaszczyźnie. W związku z tym, z niektórymi osobami kontakty utrzymywane są przy okazji świąt, uroczystości państwowych, urzędzenia prywatnych przyjęć lub po prostu osobistych, dwustronnych kontaktów dyplomatów i personelu konsularnego z obywatelami polskimi. Wiele kontaktów jest nawiązywanych w związku z załatwianiem przez obywateli polskich spraw wizowych i innych spraw konsularnych /spadki, poszukiwanie rodzin, małżeństwa itp./. W celu zdobywania informacji, wywiadowcy stosują wobec obywateli polskich metody indagacji i sondażu. W wypadku nawiązania wartościowych kontaktów, wywiadowcy przekształcają poszczególne osoby w stałych informatorów, bez oficjalnego nawiązania współpracy. W nurcie pracy z kontaktami przedstawicielstw, pracownicy wywiadu nie tylko zdobywają informacje lecz także prowadzą działalność dezinformacyjną, inspiracyjną i propagandową. Zagrożenie bezpieczeństwa Polski w sferze kontaktów obcych przedstawicielstw polega na tym, że liczba dziennych kontaktów niektórych ambasad: USA, RFN, Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch, Austrii sięga kilkuset osób. Ponadto, wiele z osób kontaktujących się z obcymi przedstawicielami jest nosicielami ważnych tajemnic, ma możliwość wpływu na decyzje w sprawach państwowych, oddziaływania na postawę społeczeństwa lub aktywizowania antysocjalistycznej działalności.

Obserwacyjne podróże zwładowcze dokonywane są zwłaszcza przez personel attachatu wojskowego ambasad.⁶⁰ W niektórych wypadkach obserwacja jest prowadzona przez wywiadowców wojskowych zakamuflowanych jako pracownicy cywilni. Pojęcie obserwacji należy rozumieć umownie, bowiem polega

60. Attachaty wojskowe nie działają we wszystkich ambasadach. Na przykład w ambasadzie RFN na prawie wzajemności nie działa attachat wojskowy.

ono zarówno na wizualnym obserwowaniu obiektów i wydarzeń, jak też stosowaniu przyrządów technicznych. W związku z tym niektóre czynności obserwacyjne są prowadzone bez konieczności bezpośredniego zbliżania się do obiektów. Celem podróży zwiadowczych jest wykrywanie nowych, nieznanych wywiadowi obiektów i zjawisk związanych z obronnością, wyjaśnianie przeznaczenia wnoszonych obiektów /przepraw, magazynów, szlaków komunikacyjnych, lotnisk, budynków koszarowych itp./, wyposażenia jednostek, uzyskiwanie szczegółów o prowadzonych ćwiczeniach, przegrupowaniach wojsk, uzupełnianie danych o rozpracowywanych obiektach, sprawdzanie informacji uzyskiwanych z innych źródeł /rozpoznania satelitarnego, radio-elektronicznego, agenturalnego itp./. Największe znaczenie wywiad przeciwnika przywiązuje do uzyskiwania informacji o charakterze strategicznym, np. o instalowaniu broni wyposażonych w głowice termojądrowe, skrytej mobilizacji, koncentracji i przegrupowaniu wojsk - mogących świadczyć o przygotowaniach wojennych. Dążąc do zdobywania tego rodzaju informacji wrogi wywiad systematycznie kontroluje obiekty o priorytetowym znaczeniu, rejon koncentracji jednostek pierwszego rzutu oraz ważne ćwiczenia wojskowe. Przeciętna, roczna liczba wyjazdów zwiadowczych realizowanych przez dyplomatów wojskowych państw NATO wynosi od 150 do 300. Najwięcej podróży zwiadowczych realizują wywiadowcy Wielkiej Brytanii. Wynika to z podziału zadań między sojusznikami NATO. Dużą aktywność przejawiają też pracownicy attachatów wojskowych USA, Kanady i Holandii. Niektóre podróże prowadzone są wspólnie przez przedstawicieli dwóch państw NATO-wskich. W wykonawstwie zadań zwiadowczych ma miejsce ścisła koordynacja i współdziałanie. Kierowniczą rolę w tej dziedzinie spełnia attachat wojskowy USA. Samodzielną rolę w prowadzeniu podróży zwiadowczych spełnia attachat wojskowy Francji, wyróżniający się częstymi wyjazdami w teren.

W czasie podróży zwiadowczych mogą być zbierane próbki gruntu, wody, flory w celu wyrywania składników promieniotwórczych, instalowane mogą być urządzenia rejestrujące zjawiska elektromagnetyczne, dokonujące zapisów telemetrycznych.

Najbardziej penetrowane są zachodnie i północne rejony Polski.

Działalność agenturalna prowadzona z pozycji obcych przedstawicielstw należy do szczególnie delikatnych operacji wywiadowczych, bowiem wiąże się z drastycznym naruszeniem oficjalnego statusu tych placówek. W związku z tym przeciwnik podejmuje tego rodzaju ryzykowne przedsięwzięcia w wypadku wyraźnych konieczności wywiadowczych. Działania agenturalne nie są zatem prowadzone w skali masowej, ograniczają się więc do pojedynczych przypadków. Werbunki obywateli PRL odbywały się częściej w pomieszczeniach obcych przedstawicielstw w latach "zimnej wojny" kiedy przeciwnik

nie miał tak ułatwionego dostępu do obywateli polskich na własnym terytorium, jak ma to miejsce obecnie. W aktualnych warunkach przeciwnik werbuje obywateli polskich w pomieszczeniach ambasad i konsulatów, gdy niemożliwe jest zwerbowanie ich za granicą.

Częściej niż werbunki, prowadzone są na terenie Polski inne operacje agenturalne związane z kierowaniem pracą agentów zwerbowanych uprzednio za granicą. Działalność ta polega na tajnym przekazywaniu agentom /za pomocą skrytek, poczty i w inny sposób/ instrukcji, wyposażania ich w sprzęt szpiegowski, wynagradzaniu i odbieraniu od nich informacji i innych rezultatów pracy.

Najdogodniejsze możliwości ma wywiad w kierowaniu pracą agentów, wywodzących się z własnych obywateli. Określona część agentów pracuje stale w obcych przedstawicielstwach. Do nich wywiadowcy korzystający z przykryć dyplomatycznych mają stały, nieskrępowany dostęp. W wielu wypadkach wywiadowcom zlecane jest kierowanie pracą takich agentów którzy w Polsce przebywają czasowo. Dotyczy to zwłaszcza takich kategorii cudzoziemców jak naukowcy, handlowcy, dziennikarze, technicy, stypendyści, którzy mają możliwość zdobywania ważnych i aktualnych informacji, wykradania lub zakupu interesujących wywiad przedmiotów. Udział wywiadowców polega na bezpośrednim ukierunkowaniu lub skorygowaniu działalności agenta, odbiorze i szybkim przekazaniu centrali ważnych danych.

Działalność dywersyjna obcych przedstawicielstw skoncentrowana jest na prowadzeniu akcji i usług propagandowych i wywieraniu wpływu na postawy opiniotwórczych środowisk, wybranych osób oraz inspiracji antysocjalistycznych grup i organizacji. Najaktywniejszą działalność propagandową do czasu wprowadzenia stanu wojennego prowadziła ambasada USA. Zajmowała się ona szerokim rozpowszechnianiem książek, czasopism, filmów, płyt, taśm magnetofonowych i magnetowidowych oraz periodyku "Ameryka". Głównym celem tej działalności było upowszechnianie amerykańskiego stylu życia, poglądu o wyższości systemu ekonomiczno-politycznego USA oraz zjednywanie elit inteligentnych i młodzieżowych dla ideologii amerykańizmu. Podobną działalność na mniejszą skalę prowadzą inne przedstawicielstwa związane z kapitalistycznymi ambasadami: "British Council" - ośrodek upowszechniania nauk i kultury brytyjskiej, ośrodek Cywilizacji Francuskiej i inne. Obce przedstawicielstwa prowadzą działalność dywersyjną polegającą na specjalnym doborze i selekcji kandydatów na stypendia zagraniczne. Preferuje się zwłaszcza takie osoby, które są nosicielami ważnych informacji, takie, które po pobycie za granicą mogą być rzecznikami poglądów burżuazyjnych lub takie, które mogą swoją działalnością wywierać wpływ na decyzje państwowe. W czasie pobytu za granicą wytypowanych stypendystów dużą uwagę przywiązuje się do wykorzystania ich wiedzy i umiejętności, politycznego zjedny-

wania, przekonywania o wyższości zachodniego systemu ekonomicznego, techniki i technologii. Przeciwnik liczy na to, że przywiązanie do określonych rozwiązań technicznych i technologicznych spowoduje w przyszłości nacisk ze strony byłych stypendystów na zakup licencji, urządzeń i rozwiązanie współpracy z państwami kapitalistycznymi, prowadzącej do uzależnienia Polski od Zachodu.

W działalności dywersyjnej ważne znaczenie ma inspirowanie antysocjalistycznych ugrupowań. Przedstawiciele obcych ambasad od wielu lat utrzymywali kontakty z przywódcami KSS KOR i KPN. W okresie rozwoju NSZZ "Solidarność" w ambasadzie USA wydzielono specjalną grupę pracowników upoważnionych do utrzymywania kontaktów z aktywem tej organizacji. Również w innych ambasadach wydzielono do tych celów specjalnych pracowników. W utrzymywaniu kontaktów z przywódcami "Solidarności" osobiście brali udział najwyżsi rangą dyplomaci łącznie z ambasadorami. Działalność przeciwnika polegała na politycznym wspieraniu antysocjalistycznych ugrupowań, uzyskiwaniu informacji o zamierzeniach, ustalaniu taktyki działalności opozycyjnej, ułatwianiu kontaktu z zagranicą przy pomocy kanałów dyplomatycznych, przekazywaniu tą drogą materiałów wykorzystywanych w dywersji propagandowej oraz przekazywaniu członkom opozycji zaopatrzenia materiałowego⁶¹. W okresie obowiązywania stanu wojennego ujawniono próby docierania ze strony obcych przedstawicielstw do przywódców podziemia zwłaszcza w celu zdobycia informacji o zamierzeniach przeciwnika wewnętrznego, odbioru i przekazywania na Zachód materiałów propagandowych.

Zdobywanie i analizowanie jawnych źródeł informacji należy do podstawowych zadań wszystkich ogniw organizacyjnych obcych przedstawicielstw. Związane z tym czynności wykonują samodzielnie także pracownicy wywiadu wykorzystujący przykrycia dyplomatyczne i konsularne. Korzystają oni również z rezultatów pracy rzeczywistych dyplomatów i pracowników personelu konsularnego. Informacje pochodzące z jawnych źródeł są analizowane w rezydenturach wywiadowczych, konfrontowane i uzupełniane innymi danymi. Wartość analiz dokonywanych na miejscu w rezydenturach polega na tym, że pracownicy wywiadu znając realia sytuacji w Polsce mogą wzbogacić i obiektywnie ocenić informacje zdobyte z jawnych źródeł. Część danych wykorzy-

61. W maju 1982 r. Służba Bezpieczeństwa uniemożliwiła przedstawicielom ambasad USA w Warszawie wywóz za granicę materiałów, które zamierzano wykorzystać w antypolskiej propagandzie. Materiał ten o nazwie "Kodeks moralny naukowca polskiego" przygotowywał do przekazania pracownik naukowy Instytutu Podstawowych Problemów Techniki PAN - b.działacz NSZZ "Solidarność" Ryszard Herczyński. Przygotowane dokumenty usiłowali przejąć J.Howard I sekretarz i J.Zerolis - attache ambasady USA. Obaj zostali wydalenii z terytorium PRL.

stywana jest w bieżącej pracy rezydentur, natomiast podstawowa masa informacji przesyłana jest do central wywiadowczych, uzupełniając kompendia wiadomości na temat różnych zagadnień życia w Polsce.

W ścisłym związku z działalnością wywiadowczą prowadzoną z pozycji przedstawicielstw dyplomatyczno-konsularnych pozostaje problem osób zgłaszających się do tych placówek z ofertami szpiegowskimi. Zjawisko to stwarza poważne niebezpieczeństwo, zwłaszcza dla obronności kraju. Na przestrzeni wielu lat stwierdza się bowiem, że najczęściej oferentami nawiązania współpracy szpiegowskiej i przekazania zebranych wiadomości o obronności są byli lub aktualni żołnierze służby czynnej, podoficerowie, a czasem oficerowie WP oraz pracownicy cywilni instytucji wojskowych. Obce przedstawicielstwa najczęściej ograniczają się do odebrania oferowanych im informacji i materiałów, nie kontynuują dialogu wywiadowczego obawiając się prowokacji. Czasem jednak, nawiązują stałą współpracę, zwłaszcza gdy korzyść płynąca z usług przewyższa ryzyko kompromitacji wywiadowcy występującego w roli dyplomaty. W taki sposób wywiad brytyjski nawiązał współpracę z A. Kaczmarzykiem, pracownikiem cywilnym węzła łączności MON, a wywiad USA z podoficerem WOPK Z. Badowskim. Liczenie na wysokie zyski osiągane w rezultacie zdrady powodują, że oferenci najczęściej zgłaszają swoje usługi placówkom USA: ambasadzie i konsulatom Stanów Zjednoczonych w Polsce.⁶²

W latach siedemdziesiątych, kiedy następował rozwój stosunków gospodarczych, naukowo-technicznych, turystycznych, kulturalnych i innych między Polską a światem kapitalistycznym, wzrosła również liczba przedstawicielstw państw kapitalistycznych zajmujących się wieloma zagadnieniami. Oprócz tradycyjnie reprezentowanych w Polsce przedstawicielstw prasowych, kulturalnych, bankowych, ubezpieczeniowych, lotniczych zaczęto tworzyć przedstawicielstwa handlowe, przedsiębiorstw, firm i koncernów, przedstawicielstwa techniczne i inne. W końcu lat siedemdziesiątych i na początku osiemdziesiątych nastąpił rozwój przedsiębiorstw i firm polonijnych. Istnienie tych przedstawicielstw stwarza zagrożenie bezpieczeństwa państwa polegające na tym, że ich pracownicy mają legalne możliwości nawiązywania kontaktów z obywatelami polskimi, instytucjami, interesowania się zagadnieniami związanymi z zakresem działania reprezentowanych przez nich przedstawicielstw, przebywania w Polsce i swobodnego poruszania się po kraju.

62. W niektórych wypadkach oferty wywiadowcze zgłaszane były także przedstawicielstwom USA za granicą, w czasie pobytu naszych obywateli na Zachodzie.

Wielu pracowników firm polonijnych i przedstawicielstw zagranicznych pochodzi z Polski, jest emigrantami lub uciekinierami z kraju. Stwarza to dodatkowe możliwości wywiadowcze w postaci znajomości języka polskiego, kraju i ludzi. Istnienie obcych przedstawicielstw stwarza przeciwnikowi dogodną sytuację w umieszczaniu w składzie pracowników tych przedstawicielstw swoich agentów lub wywiadowców. Przeznaczenie i funkcje obcych przedstawicielstw umożliwiają zbieranie informacji wywiadowczych, pośredniczenie w łączności z agenturą działającą w Polsce, tajne finansowanie agentów i podziemia antysocjalistycznego, przemyt do kraju urządzeń poligraficznych i literatury propagandowej, wywóz z Polski informacji i różnych materiałów.

4.2. Wykorzystywanie w celach wywiadowczych międzynarodowego ruchu osobowego do Polski

W latach siedemdziesiątych systematycznie wzrastała liczba przyjazdów do Polski cudzoziemców z państw kapitalistycznych. Rosła w tym czasie zarówno liczba cudzoziemców przyjeżdżających w celach prywatnych, jak również w sprawach służbowych. Zjawisko masowych przyjazdów obywateli z państw kapitalistycznych uległo pewnemu ograniczeniu po wprowadzeniu stanu wojennego, w czasie jego trwania i po zawieszeniu.⁶³

Względy gospodarcze, konieczność rozwijania stosunków z państwami kapitalistycznymi w celu dziedzinach i wreszcie względy humanitarne powodują, że Polska nie ograniczała w drastyczny sposób liczby przyjazdów cudzoziemców. Z kolei wynikająca stąd pewna otwartość wyrażająca się w swobodzie przyjazdów i pobytów cudzoziemców powodowała i powoduje, że służby specjalne państw kapitalistycznych wykorzystują ruch osobowy jako ułatwienie penetracji wywiadowczej.

W państwach kapitalistycznych został stworzony system umożliwiający służbom specjalnym wykorzystywanie pracowników różnych instytucji do penetracji wywiadowczej wspólnoty socjalistycznej. Najczęściej dzieje się to bez wiedzy tych pracowników. Są oni mianowicie przekonani, że zlecone im zadania wynikają z zainteresowań reprezentowanych przez nich instytucji. W rzeczywistości system zleceń i sprawozdań obowiązujących w wyjazdach do Polski i innych państw socjalistycznych, jest rezultatem uzgodnień

63. Stopień zagrożeń wynikających ze zjawisk międzynarodowego ruchu osobowego, ilustrują wielkości przyjazdów do PRL cudzoziemców z państw kapitalistycznych. W latach 1978-1982 przyjechało 3 844 932 osób, średnio rocznie przyjeżdżało 770 tys. cudzoziemców. W stosunku do średniej rocznej wielkości przyjazdów, w 1982r. nastąpił spadek o ok. 50%. W latach 1978-1982 najwięcej przyjechało cudzoziemców z RFN - 1 186 172, z Francji przyjechało 311 711 osób, a z Anglii 179 865 osób z USA 193 011 osób. Wśród przybyłych do PRL cudzoziemców 26% przyjechało w celach turystycznych, 23% w celach prywatnych, 18% w celach handlowych, 1,9% na studia, 1,4% jako montażyści, 2,1% przyjechało jako przedstawiciele prasy, instytucji kulturalnych, naukowych i związków sportowych.

między wywiadem i kontrwywiadem a kierownictwem wielu instytucji państwowych, handlowych, firm, koncernów, instytucji naukowych, prasowych i innych. W niektórych wypadkach wywiad zatrudnia swoich pracowników w tych instytucjach na "przykryciu" i wówczas uzyskują oni formalne uprawnienia kierowania pobytem w Polsce i w innych krajach delegowanych tam osób i wykonywania zadań w interesie wywiadu. Podobną rolę w czasie pobytu w Polsce delegowanych osób pełnią pracownicy wywiadu zakamuflowani jako reprezentanci działów handlowych, prasowych, politycznych, rolnych, naukowych i innych ambasad państw kapitalistycznych akredytowanych w Polsce.

System wykorzystywania ruchu międzynarodowego do celów wywiadowczych obejmuje także wyjazdy prywatne obywateli państw kapitalistycznych. Działania z tym związane obejmują rozmowy przedstawicieli służb specjalnych z udającymi do państw socjalistycznych i indagacje tych osób po powrocie.

Niezależnie od przedstawionego systemu wykorzystywania do celów wywiadowczych masowych wyjazdów do Polski, istnieje system działań celowych i ściśle ukierunkowanych przez wywiad i kontrwywiad. Polega on na wysyłaniu do Polski pracowników i agentów służb specjalnych posługujących się formalnymi uzasadnieniami przyjazdu, wprowadzanych do składu grup, delegacji, wycieczek i przyjeżdżających prywatnie. W niektórych wypadkach osobom takim zmienia się dane personalne, zatrudnia się w różnych instytucjach, wyposaża w paszporty o innych niż rzeczywiste dane personalne. Agentami wywiadu bywają często np. pracownicy i piloci grup turystycznych, kierownicy transportu międzynarodowego, marynarze, członkowie załóg transportu lotniczego itp.⁶⁴ Czasem penetracje wywiadowcze mają zorganizowaną formę. Na przykład wywiadowcy i wojskowi amerykańscy stacjonujący w RFN odbywali po Polsce jako turyści cywilni tzw. podróże studyjne w celu zapoznawania się z terenem przypuszczalnych działań wojennych.

Podstawowym problemem w ochronie przed zagrożeniami wynikającymi z międzynarodowego ruchu osobowego stwarza jego masowość. Utrudnia to możliwość sprawowania kontroli nad pobytami cudzoziemców i przeciwdziałanie wrogiej działalności.

Kolejnym problemem jest charakter pobytu cudzoziemców, umożliwiający im pobyt w określonych miejscowościach, swobodne poruszanie się po kraju,

---

64. Na przykład kapitanowie statków RFN, agenci wywiadu zachodnioniemieckiego J. Wenzel i W. Ahlrichs penetrowali system obrony wybrzeża PRL, G. Cichy pilot francuskiego biura podróży, agent wywiadu amerykańskiego utrzymywał kontakty z agentami wywiadu USA w Polsce i samodzielnie zbierał informacje, wielokrotnie stwierdzono, że piloci zachodnich linii lotniczych dokonują obserwacji obiektów wojskowych zbacając w tym celu z wyznaczonych tras.

nawiązywanie kontaktów z instytucjami i obywatelami polskimi, interesowanie się różnymi zagadnieniami życia państwowego. Często pobyty cudzoziemców są wielomiesięczne i wieloletnie co sprawia, że praktycznie wrastają oni w społeczeństwo polskie, nawiązują przyjaźnie, wchodzą w stosunki rodzinne, poznają język polski. Największe możliwości penetracji dla wywiadu stwarzają pobyty określonych kategorii cudzoziemców, takich jak dziennikarze, handlowcy, specjaliści zatrudnieni w polskich przedsiębiorstwach montażysty, myślicy "dewizowi", lektorzy języków, stypendyści, stażyści studenci. Cudzoziemcy tacy, i znajdujący się wśród nich agenci wywiadu mają naturalne możliwości - nawet bez zwracania uwagi otoczenia - zdobywania i gromadzenia informacji wywiadowczych.

Zbierając informacje wywiadowcze cudzoziemcy /wśród nich zwłaszcza agenci/ posługują się metodami osobistej obserwacji, sondażu, wykradania danych, dokumentów, materiałów, przedmiotów, studiowania jawnych źródeł informacji.

Zagrożenia wynikające z pobytu w Polsce cudzoziemców nie ograniczają się tylko do zdobywania informacji wywiadowczych. Obejmują one także inne destrukcyjne działania, takie jak: kierowanie i wyposażenie agentów znajdujących się w Polsce, wywóz cennych wartości, organizowanie ucieczek naszych obywateli, prowadzenie propagandy, techniczne i materialne wspieranie grup antysocjalistycznych, demoralizowanie społeczeństwa.

Prowadzenie przez cudzoziemców działań wyrotowych jest ułatwione na skutek istnienia ujemnych społecznie zjawisk, takich jak brak czujności, beztroska w obcowaniu z obcokrajowcami, gadulstwo, serwilizm, brak opieki i kontroli nad cudzoziemcami ze strony upoważnionych instytucji, nieprzestrzeganie przepisów o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej.

4.3. Inne rodzaje zagrożeń wywiadowczych

Zagrożenia wewnętrzne występują także w innych dziedzinach niż działalność obcych przedstawicielstw i międzynarodowy ruch osobowy.

Współcześnie, największe zagrożenie występujące w skali masowej wynika z nasilania się powrotu do kraju byłych uciekinierów z PRL. Osoby te, w większości poddawane były za granicą działaniom inwigilacyjnym, indagacjom oddziaływaniu ideowemu. Wśród uciekinierów służby specjalne dobierają i pozyskują agentów. Świadomość tych faktów i możliwość inspirowania przez wywiad celowych powrotów do kraju niektórych uciekinierów, powoduje konieczność kontroli działalności dużej liczby osób, które obecnie korzystają z pełni praw przysługujących obywatelom PRL.

Kolejny rodzaj zagrożeń wynika z zamieszkiwania w Polsce pewnej liczby byłych agentów służb specjalnych przeciwnika, którzy po odbyciu kary wrócili do normalnego życia.

W przypadku byłych uciekinierów istnieje potencjalne niebezpieczeństwo, że agenci przeciwnika wywodzący się spośród uciekinierów zaktywizują swoją działalność dopiero w warunkach poważnego zagrożenia i wojny. Natomiast byli agenci przeciwnika mogą w warunkach wojny wznowić swoją działalność.

Potencjalne niebezpieczeństwo stwarza także zamieszkiwanie w Polsce dużej liczby obywateli państw kapitalistycznych, korzystających z prawa stałego pobytu w PRL. Niektórzy z tych cudzoziemców są byłymi obywatelami polskimi, którzy po długim pobycie za granicą uzyskali obce obywatelstwo i jako cudzoziemcy osiedlili się na stałe w Polsce. Ta grupa mieszkańców PRL politycznie i ideowo optuje na rzecz państw kapitalistycznych, często utrzymuje kontakty z obcymi przedstawicielstwami, wyjeżdża do państw zachodnich, gości u siebie osoby przybyłe z zagranicy. Wymienione okoliczności stwarzają przeciwnikowi możliwość wykorzystywania tego rodzaju cudzoziemców w interesach służb specjalnych.⁶⁵ Podobne do opisanego zagrożenia, wynika z istnienia w Polsce nielicznych grup mniejszości narodowych, identyfikujących się z nacjonalizmem ukraińskim, niemieckim i żydowskim. W warunkach wzrostu napięcia międzynarodowego i wojny może następować aktywizacja wrogiej działalności w środowiskach mniejszości narodowych i ze strony cudzoziemców stale zamieszkałych w Polsce.

W warunkach napięć międzynarodowych powstaje obiektywna konieczność zajmowania się kontrolą osób mogących stwarzać niebezpieczeństwo podejmowania działań na rzecz przeciwnika, ze względu na posiadane kwalifikacje, umiejętności i przeszłość polityczną. Należą do nich m.in. byli członkowie grup terrorystycznych, byli dywersanci, krótkofalowcy i inne osoby. Kontrola i izolacja tego rodzaju osób jest podstawowym warunkiem zapewnienia bezpieczeństwa na obszarze frontu wewnętrznego.

---

65. Przykładem tego rodzaju działalności może być pośredniczenie obywatela USA /pochodzenia polskiego/, stale zamieszkałego w Polsce - Zbigniewa Wołyńskiego - w kontaktach między pracownikami ambasady amerykańskiej a kierownictwem Konfederacji Polski Niepodległej oraz KSS KOR. Z. Wołyński był w przeszłości oficerem do zadań specjalnych w korpusie gen. Andersa, po wojnie odbył kurs wyższych oficerów w brytyjskiej akademii wojskowej. Por. M. Reniak: KPN, kulisy, fakty, dokumenty, Warszawa 1982, s. 79-84.

STANDARDOWY KWESTIONARIUSZ WYWIADOWCZY
66 GRUPY DOWÓDZTWA WYWIADU SIŁ LĄDOWYCH USA ¹

"Rozpoznanie zakładów przemysłowych"

I. Dane ogólne

1. Nazwa /pełna i skrót/ zakładu, przedsiębiorstwa, kombinatu.
2. Rodzaj produkcji.
3. Lokalizacja /dokładny opis położenia zakładu, szkic, i zdjęcia/.
4. Dane dotyczące dyrektora /nazwisko, wykształcenie, kwalifikacje/.
5. Plany rozbudowy zakładu /czy zakład jest rozbudowywany, od kiedy, przewidywany termin zakończenia, lokalizacja terenów rozbudowy, rodzaj, założenia produkcyjne/.
6. Podporządkowanie zakładu /w skład jakiego przedsiębiorstwa, kombinatu, zjednoczenia wchodzi zakład/.
7. Dyrektorzy nadrzędni /nazwisko, wykształcenie/.
8. Powiązania produkcyjne z innymi zakładami.
Znaczenie obiektu dla gospodarki narodowej.

II. Organizacja produkcji

1. Opis produkowanych asortymentów /specjalna, na potrzeby wojska, cywilna/. Jaka część produkcji przeznaczona jest dla wojska, wymiary, opis wytwarzanych produktów i półproduktów.
2. Zdolność produkcyjna.
3. Stopień wykorzystania zdolności produkcji w ciągu roku /okresy nasilenia produkcji/.
4. Na ile zmian pracuje zakład.
5. Możliwości zmiany profilu produkcji.
6. Jaki surowiec wykorzystuje się do produkcji /naturalny, syntetyczny, ilości/.
7. Wysokość kosztów produkcji /koszt wyprodukowania fabrykatu lub półfabrykatu/.
8. Dane o jakości produkcji /wysoka, średnia, niska/, rodzaj i częstotliwość reklamacji.
9. Kontrola produkcji /kto przeprowadza kontrolę, czy szczegółową, miejsce i wyniki/.

-
1. 66 Grupa Wywiadu Sił Lądowych zajmuje się indagacjami wywiadowczymi wśród obywateli państw socjalistycznych przebywających za granicą.

10. Opis procesu technologicznego.
  11. Dane o wyposażeniu zakładu, maszyny, urządzenia /rodzaje, typy, pochodzenie, rok i marki produkcji/.
  12. Sposób zaopatrzenia zakładu w energię.
- III. Dokąd i w jaki sposób wysyła się gotowe produkty
1. odbiorcy krajowi/nazwy i adresy odbiorców produkcji, kto jest głównym odbiorcą/.
  2. Odbiorcy zagraniczni /jaki procent produkcji przeznaczony jest na eksport, do jakich państw, jakie ilości - w tonach, metrach, sztukach/.
  3. Kto załatwia transakcje związane ze zbytem /zakład, centrala handlu zagranicznego itp./.
  4. Jakimi środkami transportu produkty są odsyłane /kolej, samochody/.
- IV. Surowce i ich dostawa
1. Przez kogo zakład jest zaopatrywany w surowce i półfabrykaty /krajowe - nazwy, adresy, zagraniczne - z jakich krajów/.
  2. Sposób dostawy surowca /rodzaje środków transportu np. koleją, samochodami itp./.
  3. Zapasy surowca /wysokość zapasów w dniach/.
- V. Zatrudnienie i płace
1. Ogólna liczba zatrudnionych pracowników.
  2. Liczba pracowników pionu technicznego.
  3. Jaki ogólny procent załogi stanowią kobiety.
  4. Ilość wykwalifikowanych robotników.
  5. Ilość niewykwalifikowanych robotników.
  6. Poziom kwalifikacji zawodowych załogi.
  7. Jaki procent stanowią pracownicy nie zatrudnieni bezpośrednio w produkcji.
  8. Przeciętna wydajność miesięczna.
  9. Wysokość płac robotników wykwalifikowanych.
  10. Wysokość płac robotników niewykwalifikowanych.
  11. Jaki jest system premiowania.
  12. Ilość praktykantów przyjętych w roku.
  13. Czy istnieje szkoła przyzakładowa.
  14. Nastroje wśród pracowników odnośnie warunków pracy i płacy.
- VI. Zabezpieczenie zakładu
1. Jak jest ogrodzenie /parkan, siatka, drut kolczasty itp./.
  2. Ilość bram wjazdowych i wejściowych do zakładu, ich rozmieszczenie.

3. Straż przemysłowa i pożarna /ilość, umundurowanie, uzbrojenie, rozmieszczenie ilości posterunków stałych i ruchomych, okres zmian i ilość godzin służby/.
4. Rodzaje przepustek /ze zdjęciami, bez zdjęć, terminy ważności, co jaki okres wymieniane/.
5. Kontrola pracowników /jak ścisła jest kontrola przy wejściu i wyjściu, czy jest prowadzona rewizja osobista robotników wychodzących z pracy, wyniki rewizji/.

VII. Transport

1. Transport kolejowy /połączenie pośrednie, bezpośrednie, ilość lokomotyw przetokowych, trakcja elektryczna, spalinowa, wielkość rampy przeładunkowej/.
2. Transport samochodowy /ilość, tonaż, marki samochodów ciężarowych, ilość samochodów osobowych/.
3. Dowóz pracowników /ilość autokarów, samochodów ciężarowych, dowożących do pracy i odwożących/.

Wydrukowano w 50 egz.

Egz.nr 1-50 Bibl.Nauk DZS

Wyk. płk Wołpiuk

Druk AW.

Druk ASG WP nr 0168/0745/WW.

Kor. Zespół

